

T.C.

ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EŞ SEÇİM TUTUMLARINDA
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ ALGISI VE DEĞER
YÖNELİMLERİNİN ETKİLERİ**

Ali Ruhan ÇELİK

**Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Sevda ASQAROVA**

İSTANBUL, 2018

T.C.
ÜSKÜDAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN EŞ SEÇİM TUTUMLARINDA
TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ ALGISI VE DEĞER
YÖNELİMLERİNİN ETKİLERİ**

Ali Ruhan ÇELİK
164102132

Tez Danışmanı:
Prof. Dr. Sevda ASQAROVA

İSTANBUL, 2018

T.C.
ÜSKÜDAR
ÜNİVERSİTESİ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAVI TUTANAĞI

..... Sosyal Bilimler ENSTİTÜSÜ

GENEL BİLGİLER

Öğrenci No	: 164102132
Öğrenci Adı Soyadı	: Ali Ruhun Çelik
Anabilim Dalı	: Klinik Psikoloji
Tez Danışmanı	: Prof. Dr. Sevdâ ASGAROVA
Tezin Başlığı	: Üniversite öğrencilerinin ef seçim tutumlarında toplumsal cinsiyet rolleri algısı ve değer yönelimlerinin etkileri.

Toplantı Tarihi	: 19.07.2018	Saati	: 16:00
-----------------	--------------	-------	---------

Öğrenci Savunmaya : Geldi

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca tez bilimsel olarak incelenmiş, adayın tez çalışmasını sunmasının ardından, adaya tez çalışması ile ilgili sorular yöneltilmiştir.

- Yapılan savunma sınavında adayın tez çalışması başarılı bulunarak **KABUL** edilmesine,
 Yapılan savunma sınavı sonunda tez çalışmasının **DÜZELTİLMESİNE**, düzeltme için adaya ay **EK SÜRE** verilmesine (en fazla 3 ay)
 Yapılan savunma sınavının sonunda tezin **REDDEDİLMESİNE**

OY BİRLİĞİ **OY ÇOKLUĞU**

ile karar verilmiştir.

Savunmada Tezin Başlığı : Değişmedi Değişti

Tezin Yeni Başlığı : Değişmedi

Öğrenci Savunmaya : Gelmedi

Üniversitemiz Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili hükümleri uyarınca yukarıda belirtilen tarih ve saatte Tez Savunma Jürisi toplanmış ancak ilgili öğrenci savunma sınavına gelmemiştir. Adayın tez çalışmasını Jüri önünde sunmadığı için yapılan değerlendirmeler sonunda adayın tez çalışmasıyla ilgili aşağıdaki kararı,

OY BİRLİĞİ İLE REDDEDİLMİŞTİR.

Tez Sınavı Jürisi	Unvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	Prof. Dr. İbrahim Öztepe	[İmza]
Danışman Üye	Prof. Dr. Sevdâ Asgarova	[İmza]
Üye	Doç. Dr. Kerem Kılıcı	[İmza]
Üye		
Üye		

[Tüm durumlarda jüri üyelerinin tez değerlendirme raporları gerekir.]

Sayı No :

Tarih : / / 20

Yukarıda kimlik bilgileri belirtilen ve Anabilim Dalımız Yüksek Lisans Programı öğrencisinin Tez Savunma Sınav Tutanağı ve eklerinin Enstitü Yönetim Kurulunda görüşülmesi hususunda bilgilerinizi ve gereğini arz ederim.

Not: Bu forma orijinal raporlar (bir nüsha) eklenecektir.

.....
Anabilim Dalı Başkanı
(Unvanı, Adı Soyadı, İmza)

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “Üniversite öğrencilerinin eş seçim tutumlarında toplumsal cinsiyet rolleri algısı ve değer yönelimlerinin etkileri” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

04.07.2018

Ali Ruhan ÇELİK

ÖNSÖZ

Tezimin her aşamasında sabırla ve destekleri ile yanımda olan, kendisine ihtiyaç duyduğum her zaman bilgi ve deneyimlerini benimle paylaşan ve her zaman ve her koşulda beni motive eden tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Sevda Asqarova'ya bana olan inancı ve anlayışı için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmam süresince yanımda olan ve her zaman maddi ve manevi desteğini esirgemeyen kıymetli eşim Zeynep ÇELİK, ablam Büşra NAYİR, kardeşim Muratcan ÇELİK ve çok değerli meslektaşlarıma tüm içtenliğimle teşekkür ederim.

Ali Ruhan ÇELİK

ÖZET

ÇELİK, Ali Ruhan, Yüksek Lisans, İstanbul, 2018

Üniversite öğrencilerinin eş seçim tutumlarında toplumsal cinsiyet rolleri algısı ve değer yönelimlerinin etkileri

İdeal eş kavramı, belirli standartları, varsayımları ve beklentileri oluşturmaktadır. Eş seçimi tercihlerini yönlendiren tecrübeler, eş seçimine yönelik tutumlara kaynaklık eder. Sınırlı tecrübelerden yola çıkarak edinilen ilişkiye yönelik inançlar ve bilgiler tutumların bilişsel yönünü oluşturur. Edinilen tecrübelerin bileşkesi toplumsal rollerde ve değerlerde kimlik kazanmaktadır. Bu noktadan hareketle hazırlanan araştırmada üniversite öğrencilerinde eş seçim kriterlerinde toplumsal cinsiyet rolleri algısının ve değer yönelimlerinin etkisinin ortaya koyulması amaçlanmıştır.

Araştırmaya Üsküdar Üniversitesi'nde eğitim gören 111 erkek ve 111 kadın olmak üzere toplam 222 lisans öğrencisi dahil edilmiştir. Öğrencilere sosyo-demografik bilgi formu ile birlikte Romantizm ve Eş Tutum Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Roller Ölçeği ve Portre Değerler Anketi uygulanmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ve değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinin beraber yaşama, yalnız ve tek doğru, aşk yeterli, çaba gösterme, idealleştirme, zıt kutuplar ve tam güven olmak üzere tüm faktörleri üzerinde anlamlı etkisi vardır.

Anahtar kelimeler: Toplumsal cinsiyet rolleri, değer yönelimleri, eş seçimi.

ABSTRACT

ÇELİK, Ali Ruhan, Master, Istanbul, 2018

The effects of gender role perception and value orientations on partner selection attitudes of university students

The concept of ideal partner constitutes certain standards, assumptions and expectations. Experiences that guide partner choice preferences are based on attitudes towards partner selection. Religious beliefs and information obtained from limited experience lead to the cognitive orientation of attitudes. The composition of the experiences gained gains identity in social roles and values. In this research, it was aimed to determine the effect of gender roles perceptions and value orientations in the selection criteria of university students.

A total of 222 undergraduate students including 111 male and 111 female students studying at Üsküdar University were included in the research. Romanticism and Peer Attitude Scale, Gender Roles Scale and Portrait Values Questionnaire were applied to the students with sociodemographic information form. Findings from the research show that attitudes towards gender roles and value orientations have a significant effect on all factors of co-selection criteria, cohabitation, single and single correct, love sufficient, effort, idealization, opposite poles and full confidence.

Keywords: Gender roles, value orientations, wife choice.

İÇİNDEKİLER

Sayfa:

YEMİN METNİ	i
ÖNSÖZ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
I. BÖLÜM: GİRİŞ	1
II. BÖLÜM: GENEL BİLGİLER	4
1. Evlilik ve Aile	4
2.1.1. Evlilik ve Aile Kavramları	4
2.1.2. Evlilik, Aile ve İşlevsellik	4
2.1.3. Evlilik, Aile ve Eş Seçimi.....	5
2.2. Eş Seçimi.....	6
2.2.1. Ülkemizdeki Eş Seçme Yaklaşımları	6
2.2.2. Eş Seçimini Etkileyen Faktörler	7
2.2.2.1. Yaş	7
2.2.2.2. Cinsiyet	7
2.2.2.3. Kültürel Etkenler.....	8
2.2.3. Eş Seçimi Kuramları	8
2.2.3.1. Evrim Kuramı	8
2.2.3.2. Sosyal Rol Kuramı.....	9
2.2.3.3. Birbirini Tamamlayan Gereksinimler Kuramı.....	9
2.2.3.4. Benzerlik-Çekicilik Kuramı.....	10
2.2.3.5. Uyarın-Değer-Rol Kuramı	10
2.2.3.6. Eş Seçiminde Psikanalitik Yaklaşımı	11
2.2.3.7. Filtre (Süzgeç) Kuramı	11
2.2.3.8. Cinsel Stratejiler Kuramı	11

2.2.4. Eş Seçimine Yönelik Tutumlar	12
2.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Oluşturan Kuramlar	15
2.3.1. Cinsiyet	15
2.3.2. Toplumsal Cinsiyet	15
2.3.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Oluşturan Kuramlar	17
2.3.3.1. Sosyal Öğrenme Kuramı	17
2.3.3.2. Sosyobiyojik Kuram (Evrensel Psikoloji)	17
2.3.3.3. Bilişsel Gelişim Kuramı	17
2.3.3.4. Psikanalitik Kuram	18
2.3.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yaygınlaşması	19
2.3.4.1. Eğitim	19
2.3.4.2. Din	22
2.3.4.3. Kitle İletişim Araçları	23
2.3.4.4. Ders Kitapları	23
2.3.4.5. Yoksulluk	24
2.3.4.6. Sağlık	24
2.4. Değer Yönelimleri	25
2.4.1. Değer Kavramı	25
2.4.2. Değerlerin Oluşumu	28
2.4.3. Değerlerin Özellikleri	29
2.4.4. Değerlerin İşlevleri	31
2.4.5. Değerlerin Sınıflandırılması	33
III. BÖLÜM	41
YÖNTEM	41
3.1. Araştırmanın Amacı	41
3.2. Evren ve Örneklem	41
3.3. Veri Toplama Araçları	41
3.3.1. Kişisel Bilgi Formu	41
3.3.2. Romantizm ve Eş Seçimi Tutum Ölçeği	42
3.3.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Oluşturan Kuramlar Tutum Ölçeği	42

3.3.4. Portre Değerler Anketi	42
3.4. Araştırmanın Modeli	43
3.5. Verilerin Analizi.....	44
V. BÖLÜM	46
BULGULAR.....	46
4.1. Tanımlayıcı İstatistikler	46
4.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Eş Seçim Tutumlarına Etkisi	49
4.3. Değer Yönelimlerinin Eş Seçim Tutumlarına Etkisi	57
4.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumları, Değer Yönelimleri ve Eş Seçim Tutumlarının Sosyo-demografik Özelliklere Göre Farklılaşması.....	67
4.4.1. Cinsiyete Göre Farklılaşmalar	67
4.4.2. Yaşa Göre Farklılaşmalar	70
4.4.3. Güncel Bir İlişkiye Sahip Olma Durumuna Göre Farklılaşmalar.....	75
4.4.4. Gelecekte Evlilik Düşünme veya Planlamaya Göre Farklılaşmalar	78
V. BÖLÜM: DEĞERLENDİRME	82
VI. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER.....	87
KAYNAKÇA.....	90
EKLER	97
ÖZGEÇMİŞ	98

TABLolar DİZİNİ

Sayfa:

Tablo 1. Rokeach Değer Listesi	34
Tablo 2. Spanger Değer Sınıflaması	35
Tablo 3. Schwartz Değer Sınıflandırması	37
Tablo 4. Normallik Test Sonuçları	43
Tablo 5. Örnekleme İlişkin Özellikler	44
Tablo 6. Araştırma Ölçeklerinin Betimleyici İstatistik Tablosu	46
Tablo 7. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutumunun Beraber Yaşama Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu.....	47
Tablo 8. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutumunun Yalnız ve Tek Doğru Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu.....	
Tablo 9. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutumunun Aşk Yeterli Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu	48
Tablo 10. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutumunun Çaba Göstermeme Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu.....	49
Tablo 11. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutumunun İdealleştirme Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu	50
Tablo 12. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutumunun Zıt Kutuplar Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu	51
Tablo 13. Toplumsal Cinsiyet Rollerı Tutumunun Tam Güven Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu	52
Tablo 14. Değer Yönelimlerinin Beraber Yaşam Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu	53

Tablo 15. Değer Yönelimlerinin Yalnız ve Tek Doğru Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu.....	55
Tablo 16. Değer Yönelimlerinin Aşk Yeterli Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu.....	56
Tablo 17. Değer Yönelimlerinin Çaba Göstermeme Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu.....	58
Tablo 18. Değer Yönelimlerinin İdealleştirme Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu.....	59
Tablo 19. Değer Yönelimlerinin Zıt Kutuplar Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu.....	60
Tablo 20. Değer Yönelimlerinin Tam Güven Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu.....	61
Tablo 21. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumlarının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu.....	63
Tablo 22. Değer Yönelimlerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu.....	64
Tablo 23. Romantizm ve Eş Seçim Tutumlarının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu.....	65
Tablo 24. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumlarının Yaşa Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu.....	66
Tablo 25. Değer Yönelimlerinin Yaşa Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu.....	68
Tablo 26. Romantizm ve Eş Seçim Tutumlarının Yaşa Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu.....	70
Tablo 27. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumlarının Güncel Bir İlişkiye Sahip Olma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu.....	71
Tablo 28. Değer Yönelimlerinin Güncel Bir İlişkiye Sahip Olma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu.....	72

Tablo 29. Romantizm ve Eş Seçim Tutumlarının Güncel Bir İlişkiye Sahip Olma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu	73
Tablo 30. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarının Gelecekte Evlilik Düşünme veya Planlama Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu.....	74
Tablo 31. Değer Yönelimlerinin Gelecekte Evlilik Düşünme veya Planlama Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu	75
Tablo 32. Romantizm ve Eş Seçim Tutumlarının Gelecekte Evlilik Düşünme veya Planlama Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu.....	76

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Araştırmanın Modeli.....	42
-----------------------------------	----

I. BÖLÜM GİRİŞ

Üniversite dönemi, bireylerin yaşamlarını değiştirebilecek fırsatlar ile yüzleştikleri bir dönemdir. Gençler bir yandan kariyer fırsatlarını değerlendirmekte diğer yandan yeni sosyal çevrelerine uyum sağlamaya çalışmaktadırlar. Erikson 'a göre, yakın ilişkileri kurma ve geliştirme genç yetişkinler için önemli bir gelişimsel görevdir. Bireyin sosyal ilişkilerinin önemli bir bölümünü oluşturan yakın ilişkiler, birey için hem mutluluk hem de mutsuzluk kaynağı olabilmektedir. Bu dönemde yaşadıkları ilişkiler gençlerin karşı cinse yönelik tutumlarını etkileyebilmektedir. Bu sayede, eş seçimi ve evlilik arifesindeki gençler bu konudaki beklentilerini değerlendirme fırsatı bulmaktadırlar.

Evlilik kararı kişinin tüm yaşamını etkilemesi bakımından oldukça önemlidir. Evliliklerin sağlıklı bir şekilde yürümesi ve evlilikten alınan doyumun yüksek olması, kişilerin uygun tercihler yapmasına bağlıdır. Eş seçimi kararı, kişinin, yaşamını kiminle sürdüreceğini, kimden çocuk sahibi olacağını, kiminle aile kuracağını belirlediği bir süreçtir. Bireyin yaşamına etkisi düşünüldüğünde oldukça önemli ve karmaşık bir karar alma sürecidir. Evlilik, insanoğlunun neslinin devam ettirmesini sağlayan bir birlikteliktir. Toplumsal yaşamın en küçük yapı taşı olan ailenin de temeli evlilik ile atılır. Ailede öğrenen, sosyalleşen ve hayata hazırlanan çocuk, sadece neslin değil kültürün de devamını sağlar. Türk Medeni Kanunu'na göre evlilik, sürekli ve tam bir hayat ortaklığının yaratılması amacıyla iki insanın yasal olarak geçerli ve makul bir şekilde birleşmesi olup, hukuki, ahlaki ve sosyal bir kurumdur.

Eş seçimi tercihlerini yönlendiren tecrübeler, eş seçimine yönelik tutumlara kaynaklık eder. Sınırlı tecrübelerimizden yola çıkarak edindiğimiz ilişkiye yönelik inançlar ve bilgiler tutumlarımızın bilişsel yönünü oluşturur. İdeal eş kavramı, belirli standartları, varsayımları ve beklentileri oluşturmaktadır. Standartlar, eş adayında olması istenen özelliklerdir. Beklentiler; ilişki içerisindeki kişinin, karşıdaki kişinin davranış tarzına yönelik öngörülerdir. Varsayımlar ise ilişkinin şu anda nasıl olduğu ile ilgili öngörülerdir. Evliliğe dair gerçekçi olmayan inançlar, katı standartlara, hatalı varsayımlara ve rasyonel olmayan beklentilere dönüşerek tutumlarımızı

oluşturmaktadır. Eş seçimine yönelik sınırlandırıcı inançlar ve beklentiler, evlilik ilişkilerinde sorunlara neden olabilmektedir. Yurt dışında yapılan çalışmalar; eş seçimi ile ilgili gerçekçi olmayan inançların, ilişkilerinde ayrılık yaşayanlar, fazla ilişki tecrübesine sahip olanlar ve kadınlar tarafından, daha az devam ettirildiğini ortaya koymuştur. Görüldüğü gibi evliliğe yönelik tutumlar, cinsiyet ve ilişki tecrübesi gibi birçok farklı değişken ile ilişkilidir. Genç erişkinlik döneminde bulunan üniversite öğrencilerinin katıldığı bu çalışmanın amacı, üniversite öğrencilerinin eş seçimine yönelik tutumlarının bireysel özellikleri açısından incelenmesidir.

Eş seçimi ile ilgili rehberlik çalışmalarına katkısı düşünüldüğünde konu ile ilgili daha fazla araştırmaya gereksinim duyulmaktadır. Bu noktadan hareketle hazırlanan araştırmada üniversite öğrencilerinin eş seçim kriterlerinde toplumsal cinsiyet rolleri algısı ve değer yönelimlerinin etkisi araştırılmıştır. Araştırma kapsamında test edilecek hipotezler aşağıda listelenmiştir:

H1: Toplumsal cinsiyet rollerinin eş seçim kriterlerinden beraber yaşama faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H2: Toplumsal cinsiyet rollerinin eş seçim kriterlerinden yalnız ve tek doğru faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H3: Toplumsal cinsiyet rollerinin eş seçim kriterlerinden aşk yeterli faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H4: Toplumsal cinsiyet rollerinin eş seçim kriterlerinden çaba göstermeme faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H5: Toplumsal cinsiyet rollerinin eş seçim kriterlerinden idealleştirme faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H6: Toplumsal cinsiyet rollerinin eş seçim kriterlerinden zıt kutuplar faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H7: Toplumsal cinsiyet rollerinin eş seçim kriterlerinden tam güven faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H8: Değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden beraber yaşama faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H9: Değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden yalnız ve tek doğru faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H10: Değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden aşk yeterli faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H11: Değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden çaba göstermeme faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H12: Değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden idealleştirme faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H13: Değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden zıt kutuplar faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

H14: Değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden tam güven faktörü üzerinde istatistiksel olarak anlamlı bir etkisi vardır.

II. BÖLÜM GENEL BİLGİLER

1. Evlilik ve Aile

2.1.1. Evlilik ve Aile Kavramları

Evlilik, bir toplumda varlığını sürdüren insan gruplarının, hayatları boyunca geliştirdikleri ve uyguladıkları sosyal öğeler ile yüklü bir kavram şeklindedir. Sosyal öğelerin değişik toplumlarda, farklı değer yargıları ile yüklenmesi, kültürler arası farklılıkları açıklamaktadır. Kadın ve erkek arasındaki bu ilişki türü toplum tarafından onaylanmaktadır. Evlilik ilişkilerinin belirli kalıplar dahilinde gerçekleşmesi, onun kurumsallaşmasını sağlamıştır. Evlilik, hayatlarını birleştirmek isteyen iki insanın, kendi iradeleriyle oluşturdukları bir bağlılıktır (Gökçe,1991: 385). İki kişinin yaşantılarını paylaşmak, çocuk yapmak ve yetiştirmek için yaptığı bir sözleşmedir. Evlilikte çocukların ve eşlerin hak ve sorumlulukları yasalarla olduğu kadar toplumsal normlar, ve inanç sistemleriyle de şekillenmiştir (Özgüven,2014: 19). Evlilik, aile birliğinin devamını sağlayan bir kurumdur. Malinowski (1966), bu iki kavram arasındaki farkı belirtirken ailenin bir örgüt veya grup, evliliğinde çocuk yapma ve yetiştirme amacıyla yapılan bir kontrol olduğunu söylemiştir. Winch (1965), aileyi neslin devamını sağlayan toplumsal bir yapı olarak tanımlar (Akt. Gökçe, 1991: 206-207). Aile; aralarında kan bağı bulunan, anne, baba ve çocuktan oluşan toplumun en küçük birimidir (Gökçe,1991: 207). Toplumlar, aile ile ilgili gelenek ve görenekleri kendi kültür yapısına göre kurumsallaştırmıştır. İnsanoğlu var olabilmek, beslenmek, barınmak ve güvende olabilmek gibi temel ihtiyaçlarını sağlayabilmek için dayanışmaya ihtiyaç duymuştur (AAK,1991: 491-492). Aile ve evlilik kavramları, farklılıklarına rağmen temelde insanoğlunun biyolojik, psikolojik ve sosyal açıdan gereksinimlerini karşılayan ve birbirleriyle ilintili iki kurumdur.

2.1.2. Evlilik, Aile ve İşlevsellik

Evlilik, yaşam doyumunun belirleyicilerinden biridir. (Morris,2013: 384) Evlilik, biyolojik, sosyal, duygusal ve ekonomik işlevleri olan bir kurumdur. Evliliğin biyolojik işlevi, cinsel güdünün tatminidir. Eşlerin cinsel istek ve beklentilerinin karşılanması

eşler arasındaki uyum için gereklidir. Bu temel güdü aynı zamanda üreme ve bu sayede neslini devam ettirme işlevlerini yerine getirir. Evliliğin sosyal işlevi ise, dayanışma, güven içinde olma ve toplumda saygınlık kazanma ihtiyaçlarının doyurulmasıdır. Evlilik, her iki cins için sevmeye, sevilme ve beğenilme gibi psikolojik ihtiyaçların da karşılandığı bir kurumdur. Aile yapısı, toplumdaki topluma ya da aynı toplumda zaman içinde değişiklikler gösterse de işlevsellik bakımından benzer özellikler gösterir. Neslin devamını sağlamak, çocuk yetiştirmek, aile üyelerinin sosyoekonomik gereksinimlerini karşılamak, sevgi ve dayanışma ortamı sağlamak, ailenin işlevlerindedir (Özgüven, 2014: 20).

2.1.3. Evlilik, Aile ve Eş Seçimi

Aile ve evlilik kurumlarının kültürel farklılıklar gösteren yapısı eş seçimi yaklaşımlarını da etkilemiştir. Endogamide eş adayı evlenecek kişinin mensubu olduğu gruptan seçilmektedir. Grubu oluşturan öge, din, millet, mezhep, sosyal sınıf, akrabalık gibi ilişkilere dayanır. Bu evlilik biçimiyle, grubun düzenin korunması ve üyeler arasındaki bağların güçlenmesi hedeflenmektedir. Kişi ister ilkel bir toplumun ister modern bir toplumun ferdi olsun, eş seçimi daima belirli koşullar doğrultusunda gerçekleşir. Bireyin eş seçme kararında tam bir özgürlük durumundan bahsedilemez (Gökçe,1991: 387). Eş seçimini etkileyen bireysel ve toplumsal etmenler kişinin karar verme sürecine dahil olacaktır. Ailenin yapısındaki farklılıklar; kırsal ve kent ayrımı, geniş ve çekirdek aile yapısı da eş seçimi yaklaşımlarıyla ilişkilidir. Kırsal kesimde aile reisinin ve yaşlı üyelerin aile içindeki güçlü konumu gençlerin eş seçme konusunda söz sahibi olmasına olanak tanımamaktadır. Ailenin uygun gördüğü kişiler eş adayı olarak belirlenir. Geleneksel aile yapısının etkisini sürdürmesi, eş seçimi kararını verecek erkek ve kadının, toplumsal kurallardan ve kültürel yapıdan etkilenerek, bu süreçteki davranış ve tutumlarında da belirleyici olabilmektedir (Yılmaz Çoban, 2011: 181). Kentleşme sürecinde ailenin ekonomik fonksiyonlarının değişmesi, aile yapısında değişimlere neden olmuştur. Geleneksel kültürün zayıflayan etkisi bireyselliğin gelişimine katkıda bulunmuştur. Eş seçimi sürecinde bireyselliğin ön plana çıkması, eş seçimi yaklaşımlarını etkilemiştir.

2.2. Eş Seçimi

2.2.1. Ülkemizdeki Eş Seçme Yaklaşımları

Kırsal bölgelerde aile otoritesi etkinliğini sürdürmesine rağmen büyük şehirlerde etkinliğini yitirme eğilimindedir. Özellikle geniş aile tipinin devamlılığı, gelenek, görenek ve dini değerlerin baskın olmasına neden olmuştur. Evlenme ve eş seçme kararları kadınlar için olduğu kadar erkekler içinde kişisel tercihlerden çok aile kararına bağlıdır. Geniş aile biçimi eş seçme özgürlüğünü kısıtlamıştır. Aileler, çocukların kiminle ve ne zaman evleneceğini belirli usullere göre düzenlemektedir (Gökçe,1991: 396). "Görücü" usulü denilen bu yöntem, tanıdıklar ve akrabalar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Görücü usulünde kızın hamaratlığı, temizliği, saygısı, saflığı, ailenin geçmişi, sosyoekonomik özellikleri dikkate alınmaktadır (Özgüven, 2014: 34).

Ülkemizde 1945-1950 yılları arası toplumsal yapıdaki değişimin başladığı dönemdir. Tarımda makineleşme, kırsal kesimden kentlere yapılan yoğun göçler, kadınların çalışma hayatına girmeleri, aile planlaması politikalarının yaygınlaşması, geniş aile tipinden çekirdek aile tipine dönüşüm sonucunda aile üyelerinin bireyci davranışlarının artması, toplumda yaşlinın sahip olduğu statünün değerini yitirmesi, ailenin değişimini etkileyen gelişmelerdir (AAK,1991: 496-497). Toplumdaki dönüşüm, eş seçimi kararlarını da etkilemiştir. Görücü usulü eski yaygınlığını yitirmiş, kişilerin birbirlerini tanıyarak, flört ederek evlenme yaklaşımı yaygınlaşmıştır. Bu yaklaşım sayesinde bireylerin tercihleri ön plana çıkmıştır. Tanışarak evlenme, görücü usulünün otoriter tavrının getirdiği sorunları ortadan kaldırırsa da yeni sakıncalar ortaya çıkmıştır. Eş seçme sürecinde çiftlerin arasındaki romantik çekimin yoğun olması, değerlendirme aşamasının mantık ölçülerinden uzaklaşmasına neden olabilir. Çiftler, birbirlerine hoş görünmek için olumsuz tavırlarını gizlemeye çalışmaktadırlar. Eş seçme kararının sağlıklı olabilmesi için çiftlerin birbirlerini akılcı ve gerçekçi bir tutumla değerlendirmeleri gereklidir (Özgüven, 2014: 36).

2.2.2. Eş Seçimini Etkileyen Faktörler

2.2.2.1. Yaş

Evlilik ilişkisine hazır olmak, fiziksel, zihinsel ve sosyo-duygusal olarak belirli bir olgunlukta bulunmayı gerektirmektedir. Eşle birlikte yaşamak, cinsel olgunluğa erişmek, çocuk yetiştirmek ve evliliğin getirebileceği tüm sorumlulukların üstesinden gelebilmek için olgunlaşma kavramı üzerinde durulması gereklidir. Fakat olgunluğa erişme yaşı herkes için aynı değildir. Toplumsal bir kurum olan evlilikte, toplumun belirlediği yaş kriterleri vardır. Toplumsal değişmeler evlilik için uygun görülen yaş kriterlerinin zamanla değişmesini sağlamıştır. Tarıma dayalı toplumlarda küçük yaşlarda evlilik makul görülürken, sanayi toplumlarında evlenme yaşı yükselmiştir. Günümüzde aynı ayırım kırsal ve kentsel yerleşmelerde de mevcuttur (Nazlı, 2014: 386). Yasaların belirlediği sınırdan önce, erken yaşlarda yapılan evliliklerde ciddi sorunlar yaşanmaktadır. Kişi kendini iyi tanımalı, evlenmeyi düşüneceği kişide bu özelliklerin varlığını değerlendirmelidir (Warren, 1999:dan Akt. Yavuzer, 2010: 68). Erken yaşlardaki evlilikler bu açıdan bakıldığında oldukça riskli görülmektedir. Yaş unsuru, evlenilecek kişide aranan özelliklerin belirlenmesinde de etkilidir.

2.2.2.2. Cinsiyet

Eş seçme sürecinde cinsiyet kavramı belirleyici olmuştur. Çünkü kadınlar ve erkekler farklı fiziksel ve psikolojik özelliklerden etkilenirler. Konuyla alakalı alan yazın incelendiği zaman ortaya çıkan sonuçlar, evrimsel ve sosyal rol kuramlarını desteklemektedir. Kadınlar, eş adaylarının sosyal ve ekonomik kaynaklardan faydalanma gücüne, erkeklerse kadınların fiziksel çekiciliğine nispeten daha fazla önem vermektedirler (Buss,1999). Ayrıca,

Yıldırım'ın (2004) üniversite öğrencileri üzerinde yaptığı araştırma bulgularına göre de, eş seçimi kriterlerinde kızların, erkeklere göre daha seçici ve dikkatli davrandıkları gözlenmiştir.

Türkiye İstatistik Enstitüsünün 2006 verileri, eş seçimi literatürünü doğrular niteliktedir. Kadınlar, eş adayının; daha iyi eğitim almış olması, daha yüksek gelir sahibi olması, aile yapılarının benzer olması ve bir işinin olması kriterlerini erkeklerden daha yüksek oranlarda tercih etmişlerdir. Potansiyel eşin, aşık olması, ilk kez evlenecek olması ve çalışma saatlerinin az olması gibi tercihlerde her iki cinsiyette de ortalamalar birbirine yaklaşmaktadır. Erkeklerin oransal olarak öne çıktığı özellik, eşin güzel olması beklentisidir.

2.2.2.3. Kültürel Etkenler

Eş seçiminde aranan nitelikler ülkelere göre farklılık göstermektedir. Buss ve arkadaşları (1999) tarafından yapılan araştırma; 6 kıtada, 37 ülke ve 5 ada ülkeden 9474 yetişkinin katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, bakireliğe ve evlenmeden önce yaşanan cinsel deneyime verilen önemde farklı tutumlar sergilemişlerdir. Çin, Hindistan, Endonezya, İran, Tayvan ve Orta Doğu'da bakirelik eş seçiminde en önemli unsurdur. İsveç, Finlandiya, Norveç, Hollanda ve Almanya'da yetişkinler eş seçiminde bakireliğin önemli olmadığını ifade etmişlerdir. Aynı şekilde ev becerileri Güney Amerika'da oldukça önemli bir etken olarak kabul edilmekteyken, ABD, Kanada ve İspanya hariç tüm Batı Avrupa ülkeleri ev becerilerini eşte aranan özellikler arasında değerlendirmemişlerdir (Buss,1999). Dinsel etkiler de, evlenme kriterlerinde etkilidir. İslam dininde erkeğin namusu, kadının iffeti eş seçiminde önem arz eder. Evlilik yaşı da ülkeler arasında önemli farklar göstermektedir. İsveç'te kadınlar ortalama 31 yaşına, erkekler, 33 yaşına kadar evlenmemektedirler. Avrupa'da nüfusun azalma tehlikesine karşın, evliliği ve çocuk doğurmayı teşvik edici politikalar uygulanmaktadır (Santrock, 2014:458).

2.2.3. Eş Seçimi Kuramları

2.2.3.1. Evrim Kuramı

Darwin'in türlerin evrimi kuramını temel almaktadır. Darwin türlerin adaptasyonunu iki ana işlevi ile açıklamaktadır. Bu işlevler; hayatta kalmak için doğal seçim ve üreme avantajı için cinsel seçilimdir (Miller, 2010: 15). Hayatta kalan türler

doğal seçilime tabi olup, çevreye uyum sağlama kabiliyeti olanlardır. Evrimsel yaklaşım, eş seçme stratejilerini “cinsel seçim” kavramına dayandırmıştır. Üretkenliğin göstergeleri erkekte ve kadında farklıdır. Erkekler, soyun devamı için, doğurganlığın göstergeleri olan fiziksel özellikleri seçmektedirler. Symons’a (1979) göre bu ipuçları arasında kusursuz ve pürüzsüz bir cilt, diri vücut, canlı yürüyüş, dolgun dudaklar, berrak gözler, beyaz dişler ve parlak sa sayılabilir (Akt. Yıldırım, 2007). Kadınlar, erkeklerin üreme kapasitesini, sosyoekonomik avantajları ile değerlendirmişlerdir. Bu nedenle, doğacak çocuğuna ve kendisine bakabilecek, onları bırakmayacak erkekler ile eşleşme stratejisini benimsemişlerdir (Buss, 1999). Erkeklerin eşleşme stratejilerinin odağı; kadının güzelliği, kadınların tercihi ise erkeğin maddi olanakları olmuştur (Yıldırım, 2007: 17).

2.2.3.2. Sosyal Rol Kuramı

Cinsiyetlerin eş seçme stratejilerindeki farklılıkları, toplumsal cinsiyet rolleriyle açıklanmaktadır. İstihdamın önemli bir bölümünü oluşturan kadınların erkeklerden daha az güçlü ve düşük statülü işlerde çalışması, yüksek statülü işlere daha g eşişebilmeleri, başarılı ve statü sahibi erkekleri kadınların gözünde çekici kılmıştır. Kadınsı rollerin odağını ise fiziksel güzellik ve çekicilik oluşturmaktadır (Smith ve diğerleri, 2003: 673). Kadınlar ve erkekler, sosyalleşme sürecinde, kadınsı ve erkeksi rolleri öğrenirler (Wood ve Eagly, 1999). Toplumda cinsiyete dayalı iş bölümü, kız ve erkek çocuklarının yetişme tarzlarındaki farklılıklar, toplumsal cinsiyet rollerinin pekişmesini sağlamıştır. Toplumsal cinsiyet rollerine bağlı olarak şekillenen eş seçiminde; kadında, fiziksel çekicilik ve aile terbiyesi; erkekte, yüksek kazanç kapasitesi, fiziksel g ve zgven aranan özellikler olmaktadır (Yıldırım,2007: 17-18).

2.2.3.3. Birbirini Tamamlayan Gereksinimler Kuramı

Eş seçiminde, bireysel gereksinimlerin karşılanmasına dikkat çeken kuramdır. Eşler, birbirlerinin gereksinimlerini tamamlamakta ve eş seçiminde tamamlayıcı nitelikler tercih etmektedirler. Eşlerin karşılıklı olarak gereksinimlerinin doyrulması için birbirine benzeyen ve birbirini tamamlayan özelliklerinin olması gereklidir. Bazı

gereksinimler kadınlar için, bazıları da erkekler için daha önemlidir. Benzer ve tamamlayıcı gereksinimler, kişilerin birbirinden hoşlanmasına neden olmaktadır (Özgüven, 2014: 33).

2.2.3.4. Benzerlik-Çekicilik Kuramı

Bu kurama göre; kişiler, etnik köken, fiziksel çekicilik, eğitim, ırk, din, kişilik, aile yapısı, toplumsal tercihler, zeka bakımından kendisine benzeyen kişileri seçme eğilimindedir (Lauer & Lauer, 1997: den Akt.Yavuzer, 2010: 67). Warren (1999), eşlerin birbirlerinin farklılıkları ile mücadele ederken ilişkilerini geliştirmek için gerekli enerjiyi harcayacaklarını, bu nedenle iyi bir evlilik olması için eşlerin benzerliklerinin önemli olduğunu belirtmiştir (Akt. Yavuzer, 2010: 68). Eşlerin, sosyoekonomik düzey, din, eğitim gibi alanlarda benzerliklerinin olması evliliğin ilk yıllarındaki çatışmaların önlenmesi sağlayacaktır. Bu durum evlilikteki uyumu olumlu yönde etkileyecektir (Kasapkara ve Kasapkara, 2013: 792-793) . Benzer tutum değer ve yaşam biçimlerine sahip olmanın çekicilik ile ilişkisi, kendi kendini doğrulama terimi ile açıklanmaktadır. Buna göre; başkalarının tutum ve davranışları bizimkilere benzediğinde kendi tutum ve davranışlarımızı desteklemiş ve onaylamış oluruz (Santrock, 2014: 451).

2.2.3.5. Uyarın-Değer-Rol Kuramı

Murstein'a (1982) göre ilişkinin gelişimi, uyarın rol ve değer alışverişiyle gerçekleşmektedir. İlk aşamada kişileri uyarın, kişilerin fiziksel görünümü, sosyal ve zihinsel özellikleridir. Bu aşamada olumlu uyarın değişimi gerçekleşirse ikinci aşama gerçekleşir. İkinci aşamada, kişiler sahip oldukları değerlerini karşılaştırırlar. Kişiler, karşılıklı olarak tutum, ilgi, inanç ve gereksinimlerini ifade eder. Değerler aşamasındaki uyum rol aşamasına geçişi sağlar. Rol aşamasında eşler, beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığını değerlendirirler. Beklentilerin karşılanması, oynanan rollerin "birbirlerini tamamlayıcı "ve "birbirlerine uygun "olmasına bağlıdır (Akt. Özgüven, 2014: 33).

2.2.3.6. Eş Seçiminde Psikanalitik Yaklaşımı

Freud'un, psikanalitik yaklaşımı, bugünkü davranışlarımızın köklerini geçmiş yaşantılarımızda aramaktadır. Buna göre, eş seçme tercihlerinde psikoseksüel gelişim dönemlerindeki saplantılar etkilidir. Kız ya da erkek çocuklarının, anne-babaya aşırı bağlılık göstermesi, eş seçimi tercihini yapmaması fallik dönemdeki saplantıların göstergeleridir (Kaya, 2002). Fallik dönemde erkeğin oedipal kompleksinin çözülmemiş olması, erkeğin eş seçerken annesine benzeyen, kendisinden yaş olarak büyük ya da annesinin zıttı olan kadınları seçmesinde etkilidir. Freud, kızların babalarına, erkeklerin annelerine benzeyen kişileri eş olarak seçmesini, anne-babaya duyulan hayranlıkla ve yakınlıkla ilişkilendirmektedir (Özgüven, 2014: 32).

2.2.3.7. Filtre (Süzgeç) Kuramı

Bu kurama göre ilişkinin değişik aşamalarında belirli filtreler kullanılarak eş adayı değerlendirilmektedir. İlişkilerin devamı, eş adayının bu üç filtreden geçmesine bağlıdır. İlk başta çekicilik önemlidir. Kişi eş adayının, ilk olarak sosyal özelliklerini, ikinci olarak değerlerini ve son olarak da ihtiyaçlarını karşılama düzeyini süzgeçten geçirmektedir (Nazlı, 2014: 390).

2.2.3.8. Cinsel Stratejiler Kuramı

Buss ve Schmitt'in (1993) öne sürdüğü teori, insanoğlunun üreme problemlerini çözmeye yönelik olarak geliştirdiği, kısa ve uzun dönemli ilişki arayışlarında farklılıklar gösteren cinsel stratejileri içermektedir (Buss ve Schmitt, 1993). Her iki cinsiyet içinde üreme fırsatları ve sınırlılıkları farklılıklar göstermektedir. Erkeklerin, doğurgan kadına ulaşma sorunu kısa dönemli ilişki arayışında, dört sorun alanı oluşturmuştur ; (1) eş sayısı sorunu, (2) cinsel olarak ulaşabileceği kadını belirleme sorunu, (3) hangi kadının doğurgan olduğunu belirleme sorunu, (4) en az düzeyde bağlılık ve yatırım yapma sorunu. Uzun dönemli ilişkilerdeki cinsel stratejiler, erkeği dört problem alanıyla karşılaştırmıştır. Bunlar, (1) üreme konusunda uygun bir kadın belirleme problemi, (2) baba olabilme problemi, (3) ev ve aile ile ilgili işler konusunda marifetli olan kadın bulma problemi, (4) uzun süreli ilişkiye bağlı olmak isteyen kadın bulma problemi.

Kadınların, cinsel stratejileri, kendini ve çocuklarını güvence altına alacak kaynaklara sahip olma ve nitelikli genlere sahip erkeği belirleme üzerine kuruludur. Kısa dönemli ilişki stratejisinde kadınlar; (1) kaynakları kısa sürede kestirme sorunu,(2) eş adayını uzun dönemli ilişki için değerlendirme sorunu yüzleşmişlerdir. Uzun süreli ilişkilerde karşılaştıkları problemler ; (1) çocuklarını ve kendisini geçindirebilecek kaynakları olan erkek belirleme problemi, (2) uzun dönemde çocuklarına ve kadına bakma konusunda istekli olan erkek bulma problemi, (3) babalık becerileri iyi olan erkek bulma problemi, (4) hangi erkeğin uzun dönemli bir ilişkiye daha istekli ve yatkın olduğunu belirleme problemi, (5) kendisini ve çocuklarını diğerlerinden ve dış tehlikelerden korumaya istekli erkeği belirleme sorunudur. Cinsel stratejiler, üreme sınırlılıklarının ve problemlerinin çözümüne yönelik olarak, kişinin bilinci ve farkındalığı dışında gelişmiştir (Buss ve Schmitt,1993).

2.2.4. Eş Seçimine Yönelik Tutumlar

Üniversite çağı, gençlerin eş seçme kriterlerinin ve evliliğe yönelik tutumlarının geliştiği bir dönemdir. Mevcut ilişki deneyimleri eş seçimi tercihlerinin belirginleşmesini sağlar. Eş seçimi tercihleri evlenecekleri kişilerde aradıkları özelliklerin idealize edilmesi ve istemedikleri özelliklerin daha da netleşmesiyle şekillenir. Kişisel deneyimler ve mevcut ilişkiler eş seçimine yönelik tutumların oluşmasında etkilidir. Tutum, tepki için bir eğilimdir. Allport (1935) tutumun üç temel özelliğini; (a) tecrübeyle organize edilen (b) tutuma bağlı olduğu tüm objelerin ve durumların varlığında hareket eden ve (c) pozitif veya negatif tepkiler için hazır olma ve hazırlanmak şeklinde açıklamıştır (Akt. Köklü, 1995). Tutumlar, uyum sağlayıcı fonksiyonlarının yanı sıra, bireylerin davranışını yönlendiren gizli değişkenlerdir. Tutumların incelenmesi bireyin eğilimlerinin önceden tahmin edilmesi yönünden önemli veriler sunmaktadır. Tutumların üç bileşeni vardır. 1-Duyuşsal öge; Bir nesne ya da olaya yönelik olumlu ve olumsuz hislere dayanır 2-Bilişsel öge; inançlara ve bilgilere dayanır 3-Davranışsal öge; sözlü ya da eylemsi ifadeye dayanır (Baysal, 1981: 123).Tutumlarımızı oluşturan bilgiler ya da inançlar her zaman rasyonel olmayabilir. Rasyonel olmayan inançlar eş seçimi sürecinde de etkili olarak “ideal eş”e yönelik katı ve abartılı beklentilere dönüşebilir. Evliliği sınırlandırıcı inançlarımıza, tecrübelerimizden çıkardığımız yanlış sonuçlar kaynaklık etmektedir. Larson’a (1988)

göre mit, gerçek olup olmadığıyla ilgili bir kanıt bulunmamasına rağmen, yaygın bir şekilde kabul gören inançlardır (Akt. Güngör vd., 2011: 181). Eş seçimi mitleri, bireyin eş seçimi tercihlerini olumsuz yönde etkileyebileceği için eş seçimini sınırlandırıcı inançlar olarak nitelendirilir. Mitleri destekleyen bilimsel kanıtlar bulunmamasına rağmen pek çok insan mitlere inanmaktadır. “Evlenecek muhteşem insanı bulana kadar evlenmemeliyim,” “Birlikte yaşam, bizi evliliğe hazırlar” ve “Sevgi yeter” gibi mitler, insanın evlilik konusundaki kararlarını, eşini ya da kendini pek sorgulamamasına neden olduğu için, bireyin yanlış kişiyle evlenmesine yol açabilmektedir (Larson, 2000).

Bireyin yaşantısından edindiği sınırlı deneyimleri, aile içi ilişkileri ve arkadaşlık tecrübeleri, iletişim araçlarından edindiği bilgiler, mitlerin oluşumu ile ilişkili görülmektedir (Güngör vd., 2011: 181). Çalışmalar gerçek dışı olan evlilik inançlarının, yakın ilişkilerde yaşanan doyumu azaltabildiğini göstermiştir. Larson (1992), eş seçimine yönelik 9 temel sınırlandırıcı inanç bahsetmektedir. Buna göre bu inançlar; tek ve yalnız bir ideal eş, mükemmel partner, mükemmel ilişki, mükemmel ben, daha fazla çaba, aşk yeterli, birlikte yaşama, karşıtı birbirini tamamlar ve seçim kolay olmalı inançlardır. Bu inançlar kişinin eş seçimine yönelik sağlıklı karar vermesini engelleyen ve sınırlandıran inançlardır (Akt. Güngör vd., 2011: 181).

Larson (1992) evlilik öncesinde eş seçimini etkileyen sınırlandırıcı inançları belirterek bunlara yönelik alternatif düşünceleri belirlemiştir. Buna göre 9 temel sınırlandırıcı inancı tanımlamıştır (Akt. Özteke, 2015).

1. Yalnızca tek bir ideal eş vardır: Kişinin, kendisi için dünyada sadece “tek ve yalnız” bir doğru insan olduğu inancına sahip olmasıdır. Bu inanç, kişinin eş seçimini olumsuz yönde etkiler. Tek ve yalnız bir doğru insan varsa, kişi o insanı bulduğunu nasıl belirleyebilir? O kişiyi beklemek, kişinin, eş seçme sürecinde daha pasif hale gelmesine neden olur.

2. Mükemmel Partner İnancı: Kişinin, “kısa süreli ve derecelendirmeli” ilişkilere girmesi ile ilişkilendirilen sınırlandırıcı inançtır. Mükemmel partner arayışı, kişinin karşıdakini tanımak için zaman ayırmamasına, bu nedenle de kısa süreli ve derecelendirmeli değerlendirmeler yapmasına neden olur.

3. Mükemmel Ben İnancı: Kişi evlenmeden önce partneri için mükemmel olması gerektiğine inanır. Kişi kendini hiçbir zaman yeterli bulmayacağı için uzun süreli yalnızlıklar yaşayabilir. Kişi, eş olabilmek için kendini yeterli hissetmelidir, fakat çoğu insan kendi yeterliliği ile ilgili kaygı duymaktadır.

4. Mükemmel ilişki inancı: Bu inanca sahip kişiler, evlenmeden önce ilişkilerinin yürüyeceğinden emin olmalıdırlar. Bu nedenle, uzun süre flört edebilirler. İlişkilerini sınavacak ortamlar yaratabilirler. Gerçekçi düşünce: Evlilik öncesi ilişkinin yürüyeceğini ispatlamaya gerek yoktur. Evlilik, ilişkisi farklıdır. Çiftlerin, iletişimleri ve problem çözme becerileri iyiye, evlendikten sonra problemlerini çözebileceklerine inanmaları gereklidir.

5. Daha fazla çaba inancı: Kişi, yeterince çaba göstermezse evlenmek için seçtiği hiç kimseyle mutlu olamayacağına inanmaktadır. Bu düşünce karşıtını, yani daha fazla çabalarsam evlenmek için seçtiğim kişiyle mutlu olabilirim düşüncesini beslemektedir.

6. Sevgi yeterli inancı: Bu inanca sahip kişi, evlilik için sevginin yeterli olduğuna inanmaktadır. Evlilik, için sevgi gereklidir fakat yeterli değildir. Gerçekçi düşünce: İlişkinin başlarında duyduğumuz aşk önemlidir. Fakat evlilik doyumunu etkileyen diğer faktörlerin de dikkate alınması gerekir.

7. Birlikte yaşama inancı: Kişi, evlilikten önce evleneceği kişi ile beraber yaşarsa, evlilikte mutlu olabilme şansının artacağına inanır. Bu durum kişinin ailesiyle ve yakın çevresiyle sorunlar yaşamasına neden olabilir. Rasyonel inanç: Evlenmeden önce birlikte yaşayarak birbirimiz daha iyi tanıyabiliriz. Ancak bu tecrübe mutlu olmanın garantisi değildir.

8. Karşıtlar birbirini tamamlar inancı (Zıt kutuplar) : Bu inanca sahip kişi; evlenmek için kendimden farklı özellikleri olan birini seçmeliyim diye düşünür. Kişinin kendisine benzemeyen özelliklere sahip eş adayları aramasına neden olan düşünce biçimidir. Kişi eksikliklerini telafi etmek ve kendini geliştirmek yerine seçtiği kişi ile telafi yoluna gidebilir. Alternatif inanç: Birey, kişisel özellikleri kendisine benzeyen birini de seçebilir.

9.Seçim yapmak kolay olmalı inancı: Eş seçimi kolay olmalı diye düşünen kişi, eş seçiminin tesadüflere ve şans faktörüne bağlı olduğuna inanır. Bu nedenle, evlilik öncesi danışmanlık hizmetlerinden yararlanma ve hazırlık yapma, sosyal ortamlarda bulunma konusunda çaba sarf etmez. Eşiyle, tesadüfi bir şekilde karşılaşmayı bekler. Alternatif inanç: Eş seçmek kolay değildir bu konuda, dikkatli düşünülmelidir.

2.3. Toplumsal Cinsiyet Roller

2.3.1. Cinsiyet

Cinsiyet, biyolojik anlamda erillik ve dişilik tanımını ifade eden kavramdır. Batılı kaynaklarda cinsiyet biyolojik anlamda ‘sex’; sosyal veya kültürel anlamda ‘gender’ olarak tanımlanmaktadır (Tekeli, 2011). Cinsiyet kavramı esas olarak kadın ve erkek arasında kıyaslama veya karşılaştırma olmaksızın kullanılan bir terim iken zaman içerisinde toplumsal bir içerik kazanarak tarafsızlığını kaybetmiştir (Arıcı, 2011).

2.3.2. Toplumsal Cinsiyet

Hemen her toplumda kadın ve erkeğe biyolojik farklılıklara bağlı olarak yüklenen ve yakıştırılan görevler bulunmaktadır. Bir diğer ifadeyle toplumlar kişileri cinsiyetlerine göre belirli kalıplara sokar ve beklendiği şekilde davranılmasını uygun görür. Bu yakıştırma ve uygun görme durumu, kadın ve erkeğin eşit olmayan bir düzlemde yer edinmesini kaçınılmaz kılar ve böylelikle toplumsal cinsiyet rolleri oluşmuş olur. 1972 yılında Ann Oakley’in sosyolojiye katmış olduğu toplumsal cinsiyet kavramı erkeklik ve kadınlık arasındaki toplumsal eşitsizliği esas alır ve bu oluşumun biyolojik etmenlerin yanı sıra kültür tarafından ortaya çıktığını savunur. Günümüzde toplum içerisinde alışlagelmiş ve öğrenilmiş birçok kalıbın, kadınların aleyhinde bir toplumsal cinsiyeti kavramı ortaya çıkardığını söylemek mümkündür (Ökten, 2009).

Toplulukçu (geleneksel) kültürlerin ön planda olduğu bazı toplumlarda cinsiyet rolleri daha keskin ifadelerle tanımlanır. Bireyci (geleneksel olmayan) kültürlerin ağırlıkta olduğu toplumlarda ise bu rollerden beklentiler daha esnektir ve şartlara göre değişkenlik gösterebilir. Dolayısıyla geleneksel olan ve olmayan kültürler arasında cinsiyet rolleri ile ilgili değişkenler mevcuttur (Güldü & Kart, 2009). Ataerkillik, erkek

otoritesine dayanan geleneksel bir toplum düzenidir. Ataerkil toplumlar, erkeğin ekonomik güce sahip olduğu, aile içerisinde söz hakkı olduğu, soyun devamını sağlayan ve kadın karşısında yüceltildiği, üstün görüldüğü sistemi savunur. Bu tip toplumlarda kadın ve erkek arasında güç eşitsizliği mevcuttur ve sistem, toplumsal cinsiyet kalıp yargıları oluşumuna oldukça meyillidir (Ökten, 2009).

Toplumsal cinsiyet kavramı kadın ve erkeklere yüklenen rolleri, sahip olunması gereken özellikleri ve davranışları kapsamaktadır (Arıcı, 2011). Örnek olarak erkeksilik bağımsızlık, girişkenlik, rekabetçilik ve üstünlük gibi özelliklerle simgelenirken kadınsılık ise daha ziyade yardımseverlik, merhamet, bakım verme ve duyarlı olma gibi özelliklerle tanımlanır (Damarlı, 2006). Bunun yanı sıra toplumsal cinsiyet kavramı, sahip olunması gereken sorumlulukları da ele alır. Bu sorumluluklar kişilerin iş, ev ve aile yaşantılarında belirgin farklılıklar göstermektedir. Başat olarak iş hayatına bakıldığında erkeğe daha fazla sorumluluk yüklenirken kadınlara daha düşük statüde, dar kapsamlı işler yüklendiği gözlenmektedir. Üstelik Yılmaz, Zeyneloğlu, Kocagöz, Kısa, Taşkın ve Eroğlu (2009), eşit seviyede çalışılan işlerde kadınların erkeklere oranla daha az ücret almalarının oldukça sık rastlanan bir durum olduğunu savunmaktadır. Bununla birlikte kadınların iş seçimlerinde eşlerine/hayatlarındaki erkeklere danışmaları, izin almaları, toplumsal cinsiyet rollerinin getirdiği dayatmalardan bazılarıdır (Yılmaz ve arkadaşları, 2009). Üstelik ev içerisinde dikiş dikme, yemek yapma gibi işler çoğunlukla kadınlar tarafından sürdürülmekte iken dışarıya bakıldığında terzilik ve aşçılık mesleğini yapan çoğunluğun erkekler olduğu görülür. Kadınlar evde bu tür işleri “ev işi” olarak yaparken, erkekler ise dışarıda bunu meslek olarak icra edip bundan para kazanmaktadır. Bu durum kadınlar ve erkekler arasında ekonomik güç dengesizliğine örnek olabilecek niteliktedir (Erdir, 2016). Toplumsal cinsiyette eşitlik (gender equity) cinsiyetler arası farklılıkların dengeli biçimde gözetilmesini öngörmektedir (Akın & Demirel, 2003).

Ülkemizde toplumsal cinsiyet rolleri kadının daha edilgen olduğu, erkeğin ise yaptırım gücünün daha fazla olduğu, daha çok söz ve hak sahibi olduğu durumları içerir. Bu nedenle erkeklerin cinsiyet rollerine ve geleneklere daha bağlı olmalarının bu rollerin kendi lehine olmalarıyla bağlantılı olabileceği düşünülmektedir (Yılmaz ve arkadaşları, 2009). Günümüzde kadınların mücadele ettiği, altından kalkmakta

zorlandığı pek çok sorunun toplumsal cinsiyet kavramıyla yakından ilişkili olduğu görülmektedir. Bu kavram yalnızca cinsiyet ayrımını değil, kadın ve erkek arasındaki eşitsiz güç dağılımını da savunmaktadır (Ökten, 2009).

2.3.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Oluşturan Kuramlar

2.3.3.1. Sosyal Öğrenme Kuramı

Albert Bandura tarafından ortaya atılan sosyal öğrenme kuramı, bireylerin öğrenme eylemini çevresindekileri gözlemleyerek gerçekleştirdiklerini savunur (Kalan, 2010). Aile, kültür taşıyıcılığının yapıldığı en küçük birimdir. Çocuklar öğrenmeye aile içinde başlarlar. Sosyal öğrenme kuramına göre çocuklar, erken yaşlardan itibaren çevrelerindeki yetişkinleri rol model olarak görürler ve onları referans alırlar. Böylece kendi cinsiyetlerine göre davranışları konusunda yetişkinler tarafından özendirilirler. Aile ile beraber akrabalar ve yakın çevre de çocuğun cinsiyet rolünün oluşumunda etkindir (Çınar, 2013).

2.3.3.2. Sosyobiyojik Kuram (Evrensel Psikoloji)

Sosyobiyojik kurama göre tüm canlılar taşıdıkları genleri kendilerinden sonraki jenerasyona taşımayı amaçlarlar. Bu kurama göre kadın yavrusunu besleyen, ilgi ve temel bakım veren kişiyken babanın ev içindeki ebeveynlik rolü daha azdır. Yavrusunun gözünde baba fiziksel olarak daha güçlü, dışarıda çalışan ve para kazanan kişi rolündedir. Dolayısıyla kadınlar eş seçiminde yavrusuna daha iyi bakabilmesi için güçlü erkekleri tercih ederken, erkekler de soylarının devam edebilmesi için daha sağlıklı ve evcimen kadınları tercih etmektedirler. Bu durum günümüzdeki toplumsal cinsiyet rollerinin oluşumuna ve yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır (Öcal Yüceol, 2016).

2.3.3.3. Bilişsel Gelişim Kuramı

Bilişsel gelişim kuramına göre çocuklar sosyalleşme dönemine girmeleriyle kendi cinsiyetlerinin farkına varırlar ve buna uygun şekilde hareket etmeye başlarlar. Kohlberg çocukların cinsiyet rol gelişimini üçe ayırır.

1) **Cinsiyeti Etiketleme:** Çocukların yaklaşık 2 yaşından 5 yaşına kadar olan dönemlerinde gözlemlenir. Hangi cinsiyete ait olduklarını ayırt etmeye başlarlar.

2) **Cinsiyetin Kararlılığı:** Cinsiyet olgusunun sürekliliğini ve kalıcı olduğunu bildikleri halde bununla beraber fiziksel özelliklerin değişmesiyle cinsiyetin de değişebileceğini düşünürler.

3) **Cinsiyetin Değişmezliği:** Cinsiyetin fiziksel görünümünden bağımsız bir olgu olduğunu idrak ederler ve dış görünüm nasıl olursa olsun cinsiyetin değişmezliğini kavrarlar. (Öcal Yüceol, 2016).

2.3.3.4. Psikanalitik Kuram

Psikanalitik kuram bireylerin toplumsal cinsiyet kazanımlarını Freud'un gelişim dönemleri ile açıklamaktadır. İlk dönem oral ve anal dönemi, ikinci dönem fallik dönemi ve son olarak üçüncü dönem ödipal dönemi kapsar (Özkan & Gündoğdu, 2011).

1) **İlk Dönem (Oral ve anal dönem):** Bu dönemde kız ve erkek çocukların cinsiyet tecrübeleri aynıdır.

2) **İkinci Dönem (Fallik dönem):** Bu dönemde çocuklar kadınlar ve erkekler arasında farklılıklar gözetmeye başlarlar ve kendilerini cinsiyetlerine göre tanımlarlar.

3) **Üçüncü Dönem (Ödipal dönem):** Bu dönemde çocuklar cinsel kimliklerini kazanmaya başlar ve bu dönem cinsiyet rollerinin öğrenilmeye başlandığı ilk dönemdir. Kız çocuklar kendilerini anneleriyle erkek çocuklar ise babalarıyla özdeşleştirirler.

Türkiye toplumunun erkeklerden beklentisi kamusal alanda varlığını sürdürmesi ve ev ekonomisinin sorumluluğunu üzerine alması yönündedir. Bu durum erkeğin duygusallıktan uzaklaşmasına zemin hazırlar. Kadınlar için ise durum aksi yöndedir. Kamusal alandaki yaşam alanının sınırlandırılması, ev içinde daha aktif rol üstlenmesi, erkeklere oranla daha duygulu ve narin olmaları toplumun beklentileri arasındadır (Gümüšoğlu, 2014). Bu bağlamda çocukluktan itibaren kız çocukların kendilerine

anneyi ve erkek çocukların da babayı örnek alarak gelişim gösterdikleri göz önüne alınırsa çocuklar, anne ve babalarının görevlerini, haklarını, sorumluluklarını ve özelliklerini kendileri ile özdeşleştirirler. Böylece, ev ekonomisinden sorumlu bir babanın oğlu gelecekte kendisinin de bunu yapması gerektiğini düşünür. Ev işlerini devamlı annenin yaptığı bir evde yetişen kız çocuğu, bunu kendi evini kurduğunda da bunu görev olarak görmeye eğilimli olur (Özkan & Gündoğdu, 2011).

2.3.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yaygınlaşması

2.3.4.1. Eğitim

Kadınların eğitim seviyelerinin yükselmesiyle birlikte iş hayatı gibi pek çok sosyal ortamda, evlilik ve aile yaşamında cinsiyet rollerinin kadının lehine değiştiği görülmektedir (Yılmaz ve arkadaşları, 2009).

Avrupa Birliği ülkelerinin çoğunda, zorunlu eğitimin sona erme yaşı 15 iken; Türkiye’de 2012-2013 döneminden itibaren bu yaş sınırı 14’ten 18’e yükseltilmiştir. Avrupa ülkelerine bakıldığında okul öncesi ve ilköğretim seviyesindeki kız öğrencilerin okullaşma oranı erkek öğrencilerle hemen hemen aynı kademededir. Üstelik Danimarka, İrlanda, Lüksemburg ve Malta’da kız öğrencilerin okullaşma oranının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu saptanmıştır (Maya, 2013). Türkiye’de zorunlu eğitim yaşının yükselmesiyle kız öğrencilerin okullaşma oranlarında da anlamlı bir artış tespit edilmiştir. MEB 2001-2002 eğitim-öğretim yılında ilköğretimde erkeklerin okullaşma oranı % 104,19 ve kızların okullaşma oranı %94,51 brüt oranlarda iken, 2011-2012 istatistiklerinde erkeklerin okullaşma oranının %108,21’e ve kızların okullaşma oranı brüt olarak %108,65’e yükselmiştir. Kızların okullaşma oranının daha yüksek olma sebepleri arasında “Eğitime %100 Destek”, “Baba Beni Okula Gönder”, “Haydi Kızlar Okula” gibi birtakım sosyal kuruluşların etkisinin olduğunu söylemek mümkün olabilir ancak oranlar halen yeterli sayılara ulaşmamıştır. Yükseköğretim seviyesine bakıldığında ise, AB ülkelerinin cinsiyet eşitliğini sağlama hedefini gerçekleştirebildikleri söylenebilir. AB’de yükseköğretim düzeyinde ortalama okullaşma oranlarının kadınlarda brüt %76 ve erkeklerde brüt %57 olduğu tespit edilmiştir. Türkiye için ise kız öğrencilerin yükseköğretim seviyesinde okullaşma

oranları brüt %34 iken, erkek öğrencilerde bu oran brüt %43'tür. Üstelik Kıbrıs dışında tüm AB ülkelerinde yükseköğretim düzeyinde kadınların ortalama okullaşma oranı erkeklerin okullaşma oranından yüksek çıkmıştır. Bu sonuç Türkiye'de yükseköğretim düzeyinde kadınların erkeklerden daha geri planda olduğunu göstermektedir (Maya, 2013). İlköğretimden yükseköğretime kadar sene bazında beklenen eğitim sürelerinin Kıbrıs haricinde Avrupa Birliği ülkelerinde kızlarda, Türkiye'de ise erkeklerde daha yüksek olduğu ve Avrupa Birliği ülkelerinde, kızlardan beklenen eğitim süresi ortalama 16 sene, Türkiye'deyse kızlardan beklenen eğitim süresi ortalama 11 sene olarak görülmektedir. Sonuç olarak Türkiye ve Avrupa Birliği ülkeleri kıyaslandığında eğitim konusunda Türkiye'de cinsiyet eşitsizliğinin yaygın olduğu görülmektedir. Eğitimdeki bu eşitsizlik; sosyal, toplumsal ve kültürel alanlara da yansımakta ve kadının konumunu arka plana atmaktadır (Maya, 2013).

Toplumsal cinsiyet eşitliği, Avrupa Birliği gündeminde uzun yıllardır etkinliğini koruyan ve oldukça önemli yer teşkil eden bir politikadır. 1957 yılından bugüne hizmet, eğitim, sağlık, iş gibi alanlarda eşitliği öngören ve savunan 13 farklı talimat uygulamaya konmuştur. Yapılan faaliyetlerde cinsiyet bazlı şiddet (aile içi şiddet, cinsel istismar), adil olmayan iş, kazanç ve sorumluluklar, özel hayata saygı gibi pek çok konunun çözümü hedeflenmektedir. Avrupa Birliği, dış ilişkilerinde de kadın erkek eşitliği prensibini benimsemiş olup uluslararası çalışmalarda da diğer ülkelerle iş birliği içerisinde. Günümüze en yakın tarih olan, 2010-2015 yıllarını kapsayan "Kadın-Erkek Eşitliği İçin Strateji" politikası mevcut toplumsal cinsiyet rolleri yerine eşitliği hedef alan ve yaşamın her alanında uygulanmasına teşvik eden bir çalışmadır (Akbaş, 2010). Bu çalışmalardan yola çıkarak Avrupa Birliğinin toplumsal cinsiyet eşitliği üzerine etkili faaliyetlerde bulunduğunu ve ilerlemeyi sağlayacak her türlü gözlem, değerlendirme, kontrol gibi birimlerin aktif olarak sürdürülmesinin bu faaliyetlerin etkinliğini arttırmada önemli rol oynadığını söylemek mümkündür (Akbaş, 2010).

Bireylerin temel gelişimine en çok etkisi olan yaş aralığı 0-6 yaş dönemidir. Kişiliğin şekil almaya başladığı bu dönemde kazanılan davranışların ve becerilerin hayat boyu kalıcı olması muhtemeldir ve değiştirilmesi oldukça güçtür. Günümüze kadar yapılan çalışmalara bakıldığında okul çağına gelmiş çocukların zaten bir takım

toplumsal cinsiyet rolleriyle kuşanmış oldukları görülmektedir (Erzeybek, 2015). Bu oluşumu yaratan en büyük faktör ebeveynlerin çocuklara karşı olan cinsiyetçi tutumlarıdır.

Çocuklar okulda kazandıkları yeni bilgilerle bu rolleri iyice kanıksar ve yaş aldıkça üzerine yenilerini eklemeye devam ederler. Toplumsal cinsiyet rollerinin aileler tarafından benimsemiş olması, çocukların model alma ve taklit etme becerileri ile birleştiğinde doğrudan çocukların algılarına işlenir. Aile yapısını 'ataerkil', 'anaerkil' ve 'eşitlikçi' olarak hakimiyet bazında üçe ayırmak mümkündür. Bu tipteki aile yapılarıyla birlikte çocuklarda oluşan cinsiyet algılarının farklılaştığı ve çeşitlilik gösterdiği görülür. Geleneksel olarak da tanımlanan 'ataerkil' yapıda olan ve ağırlıklı olarak kent dışı yerlerde yaşamlarını sürdüren ailelerde 'anaerkil' ve 'eşitlikçi' aile yapılarına oranla daha katı toplumsal cinsiyet rollerine rastlanmaktadır (Erzeybek, 2015). Yapılan araştırmalar hoşgörü, güven ve saygıyı içinde barındıran demokratik- eşitlikçi anne baba tutumu ile yetiştirilen çocukların, daha eşitlikçi cinsiyet rollerine sahip olduğunu ifade etmektedir (Erzeybek, 2015).

Bununla beraber çocukların anne veya babaları yerine güçlü, dominant ve kendilerine olumlu davranan başka kişileri daha çok model aldıklarını ortaya koyan çalışmalar da mevcuttur (Yogev, 2016). Bu sebeple çocukların toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarının sosyal çevre ile de fazlaca ilişkili olduğu söylenebilir (Yogev, 2016).

Ergenlik dönemindeki bireylerin arkadaşlar arasında yer edinmek, popüler olmak, sosyal olmak gibi öncelikleri vardır. Bunlara ek olarak, fiziksel şiddet uygulama, ateşli silah taşıma veya yaralama gibi suçlar ergenlik döneminde kızlara oranla erkeklerde daha sık görülür. Watts ve Borders tarafından 2005 yılında ABD'de Kuzey Karolina'da lise çağındaki erkek öğrencilerle yapılan araştırma doğrultusunda, erkek öğrencilerin fazlasıyla maskülen davranmalarının meziyet olarak görüldüğü sonucuna varılmıştır. Korkmak, hassas olmak, duyarlı davranmak gibi 'efemine' özelliklerin erkek öğrenciler arasında alay edilme, küçük görme konusu oluşu bireyleri kendilerine yüklenen cinsiyet rollerine uymaya zorlamaktadır.

Cinsiyet, yaş ve sosyoekonomik statü bireylerin cinsiyet rolleri algılarını etkilemektedir. Özellikle erkeklerin, yaşlıların ve düşük sosyoekonomik seviyeye sahip bireylerin kadınlara, gençlere ve yüksek sosyoekonomik seviyeye sahip bireylere oranla toplumsal cinsiyet rollerine daha sıkı sıkıya bağlı oldukları ve daha geleneksel algıda oldukları görülür. İsrail’de yapılan bir araştırmada yaşça daha genç anne ve babaların toplumsal cinsiyet rolleri algılarının daha liberal olduğu ve çocuklarına karşı daha geleneksel olmayan cinsiyet rolleri yükledikleri gözlenmiştir (Kulik, 2002).

2.3.4.2. Din

Toplumsal cinsiyetin oluşumundaki sebeplerden biri tartışmasız din kavramıdır. Dinlerin kendi kutsal kitapları içerisinde cinsiyet ve cinsiyet farklılıklarıyla ilgili çeşitli yönergeler bulunmaktadır. 19. yüzyıl içerisinde hızla yayılan feminizm akımı İslam ülkelerinde de etkisini göstermiştir. Feminizm etkisiyle birlikte İslam ülkelerinde İslam’ın toplumsal cinsiyete dayalı etkileri de derinlemesine incelenmektedir. Yapılan çalışmalar İslam’ın kadın ve erkek doğasının farklı olduğunu savunması ve ayrımcılığın sebebinin buna bağlanması ile ilk dönem İslam tarihinin gelişime açık ve ilerletilebilir olması arasında değişim göstermektedir (Kürkçü, 2013).

İslamcı feminist yaklaşım İslam’ın doğuşunda eşitlikçi bir tutum izlediğini ancak zamanla İslam ülkelerinin emperyalist düzen ve sömürgeci güçlerin etkisiyle ataerkil anlayışı benimsediğini öne sürmektedir. Radikal feminizm ise, İslam’ın doğuşundan itibaren kadına negatif ayrımcılık uyguladığını ve erkek egemen zihniyette olduğunu savunur (Donavan, 2007). Bununla beraber Kürkçü’ye göre (2013), İslam’da kadına verilen hakların yeterince fazla olduğu dolayısıyla kadın erkek eşitsizliğinde İslam’ın bir yer teşkil etmediğini savunan düşünceler de oldukça yaygındır. Dini kitapta her ne kadar kadın ve erkek haklarından eşit olarak bahsedilse de uygulama kısmında durum farklılık göstermektedir. İslam’ın doğduğu toplumun ataerkil toplum olması sebebiyle İslam dini bu yönde şekillendirilmiştir. Ancak günümüzde İslamcı feminizm, kadının ikincil konumundan uzaklaşarak daha eşitlikçi ve saygı gördüğü bir platformda bulunmasını, geçmiş düşüncelerin yetersiz ve eleştiriye kapalı olduğunu savunmaktadır. Üstelik geri kalmış İslam ülkelerini “kadının geri kalmışlığı” ile bağdaştıran yaklaşımlar da mevcuttur (Kürkçü, 2013).

2.3.4.3. Kitle İletişim Araçları

Çınar'a göre (2013), çocuk kendi çevresinden gördükleriyle kazandığı toplumsal cinsiyet rolünü kitle iletişim araçlarıyla pekiştirir. Televizyondaki çeşitli haber, spor, yarışma programları, diziler, filmler ve reklamlar toplumsal kimliğin oluşumunda rol oynar. Televizyon programlarında kadının daha çok ev işleri ile ilgili alanlarda, annelik görevinde, hemşirelik, sekreterlik gibi meslek dallarında mesleğini icra ederken cinselliğini kullanabildiği yerlerde, erkeğin ise ağırlıklı olarak ekonomi, spor, siyaset gibi programlarda bulunduğu görülmektedir. Özellikle reklamlarda kadınlar çoğunlukla genç, güzel, bakımlı, iyi eğitilmiş ve seksi olmakla beraber fedakâr anne, iyi ve sadık eş, becerikli ev kadını sıfatlarına da sahip olarak gösterilmektedir. Haberlerde ise kadınlar çoğunlukla şiddet mağduru, yardıma muhtaç, cinsel obje veya ahlak yoksunu, yuva yıkan kadın olarak nitelendirilmektedir. Gelişen teknoloji ile beraber, her türlü bilgiye ve veriye ulaşımın daha kolay hale gelmesi, görsel öğelerin artmasıyla da çocuklar üzerinde kadın ve erkek rollerinin daha seri ve katı olarak yer edindiği görülmektedir (Çınar, 2013).

2.3.4.4. Ders Kitapları

Çınar (2013) ders kitaplarının, teknolojinin eğitim sistemine fazlasıyla dahil olmasına rağmen halen okullarda en temel ders materyali olarak kullanılması gerektiğini savunur. Günümüzde her okulun teknolojik imkanları bünyesinde barındıramaması bunun en temel sebebidir. Özellikle kitap, gazete okuma oranının az olduğu geleneksel toplumlarda ders kitaplarına daha çok özen gösterilmesi gerektiği düşünülmektedir. Çınar'a göre (2013) ders kitapları, toplumların ortak düşünce ve değerlerini yansıtan, toplumun aynası pozisyonunda yapıtlardır. Ders kitaplarında öğretilen bilgiler bireylerin bakış açısını şekillendirir. Ülkemizde kullanılan ders kitaplarında özellikle sporla ilgili konularda kadın ve erkek ayrımı yapıldığı görülmektedir. Üstelik kadının ağırlıklı olarak ev içinde ve ev işleri yaparken görüldüğü, erkeğin ise daha önemli ve güçlü işlerde görüldüğü belirtilmektedir. Kitaplar, kadın ve erkekleri bu şekilde göstererek 'normal' olanın bu olduğu düşüncesini empoze eder (Çınar, 2013).

2.3.4.5. Yoksulluk

Tarihsel olarak yoksulluk kavramı incelendiğinde kadın yoksulluğunun daha ön planda olduğu görülmektedir (Kaymak, 2011). Ekonomik yönden bir başkasına bağlı olan kişiler, maddi özgürlüğü olan kişilere oranla daha savunmasızdır. Dolayısıyla çalışmayan ve eşinden bağımsız maddi gücü olmayan kadınlar yaşam standardı olarak daha düşük pozisyonadadır. Bu durum kadınların kamusal alanlardan uzak olmasına ve hayatlarını eşlerinin himayesi altında sürdürmesine zemin hazırlar (Kaymak, 2011). Dünya geneline bakıldığında kadınların erkeklere oranla temel ihtiyaçlara ulaşımı ve yaşamlarını sürdürmek için gerekli olan temel destekleri kullanımının çok daha düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Beslenme, sağlık gibi temel ihtiyaçlardan mahrum kalmakla beraber fiziksel, cinsel ve duygusal şiddete uğrayan, eğitimde geri planda tutulan da çoğunlukla kadınlardır. Gelir yoksulluğuyla birlikte gelen okula gidememe, okur-yazar yoksunluğu, özgürlük mahrumiyeti de cinsiyet eşitsizliğini beraberinde getirir ve evrensel bazda bu mahrumiyeti yüksek oranda kadınlar yaşamaktadır (Kaymak, 2011).

2.3.4.6. Sağlık

Kadınların üremeye ilişkin biyolojik fonksiyonları kadınları kamusal alandan uzaklaştıran temel sebeplerden biridir (Akın & Demirel, 2003). Ergenlik döneminde menarş, kürtaj, cinsel yolla bulaşan hastalıklar kızlar için önemli risk faktörleridir. Yetişkinlik döneminde bu faktörlere gebelik, doğum ve doğum sonrası komplikasyonlar eklendiğinde kadınların üremeye ilişkin yaşadıkları sağlık sorunlarının erkeklerden daha yüksek olduğu görülmektedir. Üreme sorumluluğunu yerine getiren kadınlara mesleki hayatta gereken sosyal desteğin sağlanmaması sebebi ile kadınlar iş hayatında daha pasif rollere bürünmekte ve bununla beraber tam zamanlı 'ev hanımı' rolünü üstlenmektedirler. Türkiye'de 30-39 yaş grubundaki erkeklerin %98'i 'çalışan' sınıfında iken, bu oran kadınlarda %39 olarak görülmektedir (Akın & Demirel, 2003).

2.4. Değer Yönelimleri

2.4.1. Değer Kavramı

Değer; bir insanın, beşeri özelliklerini, istek, niyet ve davranışlarını değerlendirirken başvurduğu kriterlerdir (Dilmaç, 1999: 12). Bilgin (1995) ilk kez Znaniecki'nin sosyal bilimlere kazandırdığı değer kelimesinin, Latince güçlü olmak ya da kıymetli olmak anlamlarına gelen 'valere' kökünden geldiğini belirtmiştir (Akt. Aydın, 2003). Değer kavramı; insanın amaçlarını ve hayata bakış açısını belirleyen, alınan kararlara etki eden, prensipleri oluşturan ve inançları yansıtan bir tercih (Aktepe ve Yel, 2009:608), çeşitli durumlarda, seçilen hayat tarzı, davranışları ve olayları yönlendiren, önem sırasına göre derecelendirilmiş görüş veya inançtır (Baloğlu ve Balgalmış, 2005). TDK (2010) sözlüğünde bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bedel, paha, kıymet, üstün nitelik, meziyet olarak tanımlanan değer, bir sosyal grubun ya da kişinin kabul ettiği moral ilkeleri, inançlar ya da standartlardır (Sarı, 2005: 76).

Değerler, davranışlara kaynaklık eden ve onları yargılamayı sağlayan anlayış olarak görülen, insanların neyi önemli gördüklerini tanımlayarak istekleri, arzu edilen ve edilmeyen durumları açıklayan (Erdem, 2003:56), bireyin çevresiyle etkileşimi sonucunda içselleştirdiği, kişinin var olan seçeneklerden birini diğerlerinden üstün tutmasına yarayan, insanların yaptığı doğru-yanlış, iyi-kötü davranışları etkileyen ve bu davranışları anlamlandırmada başvurulan kriter ve standartlardır (Akbaş, 2004: 19).

Sosyal olguların önem derecesi üzerindeki değerlendirmede, özel amaçları ve eylemleri yargılarken temel bir ölçüt olan ve bir grubun üyelerinin güçlü duygusal bağları ile oluşan genelleştirilmiş, soyut davranış prensibi (Theodorson 1979; Akt. Aydın, 2003: 122), bir bireyin ya da grubun özelliğini açık olarak ya da gizli bir şekilde ortaya koyan, amaç ve araçları arasından yapılacak tercihi etkileyen temel kavram, değer şeklinde ifade edilmektedir (Kluckhohn, 1951; Akt. Arslan, 2006).

Lawrance (2003) değer bazen izafi, bazen açık bir şekilde tanımlanan, insanın kişiliğini, onun dahil olduğu gruba ait karakteristik özelliklerini, alternatiflerin arasından seçim yapma aşamasına etki eden ve faaliyetlerinin sonuçlarını belirleyen istekler ile

alakalı olduğunu söylemektedir (Akt. Özmete, 2007: 11). Başaran ise değeri, bir eylem, fikir, işlem ve nesnenin örgüt içinde taşıdığı önemi belirten nicelik ve nitelik olarak tanımlamakta; eylem, fikir, işlem ve nesnenin değerlendirilmesinde bir araç olarak kullanıldığını ifade etmektedir (Akt. Akbaba Altun, 2003:7-18). İnsanı öteki canlılardan ayıran düşünme yeteneği ile üretilen inançlardır (Dilmaç, 2007: 7). Balcı (2000) ise değerleri; ideallerin istenilmesi hakkındaki temel varsayımlardır, şeklinde ifade eder (Akt. Sezgin, 2006). Rokeach (1973) ve Feather (1975) değer kavramını; bireylerin davranışlarına, ideolojilerine, kararlarına, kendilerini ifade etme biçimlerine, kendilerini diğer bireylerle karşılaştırmalarına, kendi davranışlarını değerlendirmelerine, diğer bireyleri etkileme girişimlerine ve davranışlarına açıklık getirmelerine ve düşüncelerine rehberlik eden standartlar kümesidir, şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımda değerlerin bireysel yönü vurgulanmaktadır (Akt. Sağnak, 2003).

Mengüsoğlu'na (1983) göre değer, felsefi açıdan her türlü hedef ve amaçlar, çıkar ve ilgiler, idealler, tutkular, her tür iktidar ve güç etkenleri, şan ve ün hırsı, yerme ve övme, saygısızlık ve saygı, inanmama ve inanma, yalan söyleme veya dürüst olma, nefret ve sevgi gibi maddi ve manevi, insan hayatında etkin olan şeylerdir (Akt. Aydın, 2011: 39).

Sosyolojik açıdan bakıldığında; bir arada yaşayan insanların, oluşturdukları toplumsal kurallara ve yasalara uymaları gerektiği gibi toplumun tümünün kendine ait hissettiği değerlerin de göz ardı edilemeyeceği bilinmektedir (Tezcan, 1987). Bunun yanında, bilindiği üzere bir toplum içerisinde değerleri ifade eden temel mekanizmalar, insanların üstlendiği sosyal rollerdir. Sosyal yapıyı meydana getiren sosyal süreçler, bu roller ile yakından alakalıdır. Bir toplum içerisindeki ideal davranış ve düşünme şekillerinin tümünü değerler meydana getirir. Bu şekilde toplumda bulunan ödüllendirme araçları ve sosyal kontrol mekanizmalarının değer kaynaklı olduğu görülmektedir (Özensel, 2003: 217).

İnsanlar ve değerler arasında bulunan ilişki karşılıklıdır. İnsanlar değerleri, değerler de insanları yaşatmaktadır. Fakat değerler fakir-zengin, okuyan-okumayan, erkek-kadın, yaşlı-genç gibi pek çok sosyal kategoriye göre, farklı şekillerde algılanır.

İnsan davranışları ve değerler arasında bulunan ilişki bire bir ve tek yönlü değildir. Değerlerin sosyal hayat içerisinde gerçekleşmesi karmaşık olan bir süreçtir (Aydın, 2003: 125). Rugman ve Hodgets (2000) sosyolojide değeri analiz ederken, toplum yapısı içinde bulunan rollerin, süreçlerin ve kurumların bilinmesi gerektiğini, bu rol, süreç ve kurumların anlamlandırılmasının değerler aracılığı ile mümkün olacağını belirtir. İnsanların toplum içerisindeki davranışlarını düzenleyen ve gösteren bir yol haritası niteliğinde olan sosyal değerler, toplumdaki sosyal bütünlüğü sağlayan ortak davranış kodları şeklindedir (Akt. Ersoy, 2006: 51).

Psikolojik açıdan değerler, kişiliğin şekillenmesi için gerekli olan öğelerin merkezinde yer alır. Psikologlar değerleri, genellikle erken yaşlarda gelişimsel süreçler aracılığıyla kazanılan bireylerin davranışsal tercihleri olarak tanımlar (Sağnak, 2004: 103). Misket (1985); psikolojide değerleri, davranışların devamlılığını ve düzenliliklerini anlamaya yarayan araçlar olması yönüyle açıklamış ve değerleri tutum, karar verme, güdü, zekâ, ihtiyaç ve inanç gibi kavramlar ile alakalı olarak ele almıştır (Akt. Akbaş, 2004: 51). Değerler psikolojisine göre değeri, bir şeyin arzu edilebilir ya da edilemez olduğu hakkındaki inanç olarak tanımlamak mümkündür. Bir inanç olması bakımından değer, dünyanın belirli kısmı ile alakalı bilgi, duygu ve idrakın bir terkididir. Ancak değer, inancın özel bir biçimi olması nedeniyle ondan daha ileri olan bir zihin organizasyonu şeklindedir (Güngör, 2000: 27).

Görüldüğü gibi insanlık tarihi boyunca filozoflar, din adamları, çağımızda farklı disiplinlerde görev alan araştırmacı yazarlar ve ilim insanları birbirine benzeyen ve benzemeyen birçok değer tanımı geliştirmiştir. Bu durumsa değerın herkes tarafından tam olarak kabul edilen bir tanımı olmadığını gösterir. Ancak tanımlardaki ortak nokta, tercih yapma ve karar verme ifadeleri (Sarı, 2005: 77), değerın bir inanç durumu olması, ait olunmak istenilen ya da kabul gören bir hâl olması, belli durumları kabul ettirmeye yönelik olması, insanların ve olayların davranış seçimine ya da gelişimine rehberlik etmesidir (Atay, 2003).

2.4.2. Değerlerin Oluşumu

İnsanların tercihleri yeni öğrendikleriyle şekillenmektedir. Değerler genetik olarak aktarılmazlar ancak çocukluktan itibaren sosyal rollerle, öğrenme sonucu kuşaklara devredilirler ve yaşa bağlı olarak artarlar. Değer oluşumunda sosyo ekonomik düzeyin rolü önemlidir. İnsan içinde bulunduğu ortam (aile, işyeri, okul) ve özelliklere uygun değerler taşır. Toplumsal yapı değiştiği zaman değer sistemleri de değişir ve bu yeni yapıya ayak uydurur yani savaş gibi sarsıcı dönemlerde, büyük ekonomik krizlerde, köklü siyasi rejim değişimlerinde toplumun değerleri değişmekte, eski değerleri tekrar yorumlanmakta, değer sistemindeki hiyerarşi değişmektedir. Değerler insan yaşantısını tüm yönleriyle etkileyen ve yol gösteren oluşumlardır. Kişisel olarak değerler standart, davranış yaptırımı, karar verme ve güdü olarak; toplum içindeyse ideolojik ve siyasi tercihlerde, gruba uyumda, toplumsal yargılamalarda kullanılır (Akbaş, 2004: 48). Rokeach, her değerın bir inanç ve inançlar kümesine dayandığını görüşünü ileri sürmüştür. Değerler alanındaki ilk ciddi çalışma F.C.Sharp tarafından 1928 yılında yapılmıştır. Sharp, bu çalışmasında değerleri, heyecan ve tutumlarla alakalı toplumsal olgular olarak etmiştir. J.Dewey, pratiklerin bir ürünü olduğunu kabul etmektedir. Perry ise 1954'te yaptığı bir çalışmada değerleri hoşlanma ve ilgi çerçevesinde tanımlamaktadır (Perry, 1954; Akt. Aydın, 2003).

Değerlerin oluşmasında sosyal yardımlar ve ödüllendirmeler önem arz eder. Bir değer diğer insanlar açısından takdir görürse, kişiler üzerindeki etkisi de yüksek olur. Değerler arkalarında bulunan desteği kaybettiği zamansa değişiklik göstermeye ve etkisini kaybetmeye başlar (Sarı, 2005: 79).

Nietzsche, değerleri yapanın ve değerleri koyanın insanlar olduğunu söylemektedir. Kant'a göre ise değer öznenin, tabiatını nesnelere zorla kabul ettirmesinden doğar. N. Hartmann da değerlerin aslında var olduğunu ve insanın bunu keşfettiğini ifade etmiştir (Özensel 2003: 218). Başka değerlerdeki öneme bağlı olarak yeni değerler oluşturulur. Dürüstlük ve saygınlık gibi yüksek değerler herhangi bir değişikliğe uğramadan bir belirleyici görevi yaparak, değişiklik gösteren toplumsal koşul ve imkânlarda o topluma özgü yeni şekillerde ortaya çıkarmaktadır. Değerlerin

toplum ve birey yaşamında belirleyici olması için bireysel hallerinden farklı bir toplumsal boyut kazanmaları gerekmektedir (Aydın, 2011: 39).

Değer, ilişkili olduğu fiillerin sonucunda meydana gelir. Değerleri anlayabilmek için insanın var olma sebebini anlaması gerekir. Değer oluşturmak insana has üç etkinlikle ilgilidir. Bunlar bilgi, ahlak ve sanattır. Bu etkinlikler birbirlerine indirgenemezler. Her birinin yapısını diğer şartlar etkiler ve üzerlerinde önemli rol oynar (Poyraz, 2007: 83).

2.4.3. Değerlerin Özellikleri

Bir toplum ne ise değerleri de odur. Çünkü değerler özelliklerini, toplumdaki bireylerden almaktadırlar. Bireylerin yaşam biçimleri değerlerin temelini oluşturmaktadır. Bireyi merkeze almayan hiçbir değer unsuru toplumda yaşam bulamaz. Değerler heyecan, his, bilgiler, inançlar ve kültür bütünüdür; yani maddi değildir ancak davranışlara dönüştüğünde maddi formlara bürünmüş olur (Güngör, 2003: 15).

Değerler tüm sosyal, beşeri ve kültürel öğelerde olduğu gibi zamanla değişmektedir. Bu değişiklik ne çok hızlı ne de çok yavaş gerçekleşmektedir. Değerlerdeki değişim çok hızlı olursa hem bireyin kişilik yapısında hem de toplumsal yapıda denge bozulur, kültür yapısına zarar vererek kendi işlevini yitirmesine sebep olabilir. Özellikle genç ve yaşlı nesiller arasında yaşanabilen değer çatışmaları hızlı değişimdir. Eğer değerlerde çok yavaş bir değişim yaşanırsa toplumun statik bir hal alması kaçınılmaz olur (Yapıcı ve Zengin, 2003).

Değerler, kültürün, toplumun, kurumların ve kişiliğin belirtilerini barındırır. Sosyal bilimciler değerlerin açıklamak ve kavramak için ilgilendikleri neredeyse tüm çalışmalarda bu konuya değinmiştir (Sağnak, 2004: 74). Sosyologlara göre değerler; herhangi bir bireyin kanaatine bağlı değil, grubun veya toplumun üyelerinin çoğunluğu tarafından kabul edilmiş ve paylaşılmışlardır. Toplumun genel refahının korunmasına ve toplumun ihtiyaçlarının tatminine neden olduklarına inanılır. Dolayısıyla, paylaşılan değerler aracılığıyla bireyler ortak duygu ve düşüncelerle yaşamlarını sürdürürler. Değerlerin paylaşılması, bireyleri birleştiren en önemli etmendir. Değerler, ciddi ve

itibar gören konulardır. Bireylerin gereksinimlerini karşılayıcı özelliğine göre değerlere verilen önem değişmektedir. Toplumsal değerleri kabul eden üyeler, yüksek değerler için fedakârlıkta bulunmaya, dövüşmeye ve hatta ölmeye razıdırlar. Örneğin çok eski yıllardan beri önemli bir değer olarak ifade edilebilen din olgusunun altında yatan değerler uğruna toplumlar ölümüne birbirleriyle savaşmışlardır. Değer, bireylerin duygu ve heyecanlarına yöneliktir, soyuttur ancak insanlar yaşamlarına değerleri doğrultusunda yön verdiklerinden maddi nesnelere kıyas edildiğinde onlardan daha fazla önem taşımaktadır (Tezcan, 1987).

Rokeach'a (1973) göre bir kimsenin kazandığı değerlerin toplam sayısı toplumun tüm değerlerine oranla küçüktür. Toplumda birbirinden değişik pek çok değer yargısı bulunur ve bu değerlerin tamamını herkes benimsemek zorunda değildir. Mesela birisi için büyüklere saygı çok mühim iken, bir diğer kişiye göre saygıyı hak eden kimse olmayabilir. Aynı zaman diliminde hayatını sürdüren iki toplumda bile sosyoekonomik farklılıklardan dolayı değerlerin, birbirinden farklı etkileri olduğu söylenebilir. İnsanlar farklı mekânlarda aynı değerlere farklı ölçülerde önem yüklemektedir. Mesela bir İngiliz on sekiz yaşından itibaren çocuğuna alaka göstermezken bizim kültürümüzde böyle bir şey söz konusu değildir.

Graves'e göre değerlerin özellikleri yapısal olarak Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisine büyük oranda benzerlik gösterir. Her ikisinde de, özelliklerine göre bölünmüş bir üst seviyeye çıkmak, diğer bir alt seviyeyi aşmak şartıyla mümkündür. Her ikisi de varoluş şekillerini değerlerin oluşturduğunu savunur, kişiyi bir düzeyde kendi görevlerini yerine getirdikten sonra ihtiyaçlarının giderilmesiyle bir üst seviyeye (değere) ulaştıran bir sistem olarak görmektedir (Turgut, 1996; Akt. Sağnak, 2003).

Schwartz'a (1992) göre değerler, inançtır ama tam anlamıyla nesnel, duygulardan arındırılmış düşünce niteliği taşımazlar. Aktif harekete dönüştüğünde duygularla iç içe geçerler, kişilerin hedefleriyle ve bu hedeflere varma da etkili olan davranış şekilleriyle (yardımseverlik, hak bilirlilik) ilişkilidirler, özgür durum ve eylemlerin üzerindedirler. Değerler, sahip oldukları öneme göre değer sistemleri içerisinde kendi aralarında sıralanırlar. Bu sıralama değer önceliklerini tespit eden bir sistem oluşturur, davranışların, insanların ve olayların seçilmesine ya da değişmesine

yol açan standartlar olarak işlev görürler. Hiçbir zaman değerlerin durgun olduğundan bahsedilemez. Çünkü bir toplumdaki hızlı değişimler, toplumun değişik katmanlarında yer alan değerlerin önceliklerinde, zaman içinde etkileşimden dolayı ortaya çıkan yeni gereksinimleri gidermek için, farklılaşmalara sebep olabilir (Akt. Ulusoy, 2007: 25).

2.4.4. Değerlerin İşlevleri

Değerler bir toplumun işleyişini, bütünlüğünü ve varlığını sürdürebilmek için üyelerin çoğu tarafından gerekli ve doğru oldukları kabul edilen, ortak amaç, düşünce, ahlâki ilke ve davranışlarını oluşturan inançlardır (Aktan ve Turan, 2008). Bir davranış şeklini bir başkasına tercih etme konusunda değerlerin rolü önemlidir. Başka bir bakış açısına göre değerler bilinçli ve amaçlı davranışların kaynağını oluşturmakta ve ölçütlerini belirlemektedir (Sarı, 2005: 76). Herhangi bir toplum yapısının incelenmesine katkı sağlayacak en önemli faktör, o toplumun sahip olduğu değer yargılarının bilinmesidir. Bir toplumun geleceğe ilişkin yapısına ilişkin tahminlerdeki isabet ancak bu şekilde mümkün olmaktadır. Sosyoloji açısından değer araştırmaları, bu yönüyle büyük bir öneme sahiptir (Özensel, 2003).

Değerler, sosyal bir boyuta sahiptirler. Belli bir toplumsal rolde şahısların nelere önem vermesi, neler yapması ve neler yapmaması gerektiği belirlenir, buradan hareketle birey yaptırımlara tabi tutulur. Hem akli (eylem ve arzu boyutunu belirten) hem de hissî yönü görülen ifadelerdir. Değerlerin tutumlarla ve sosyokültürel normlarla ilişkili olması ve bunların bireyi yönlendirecek bir konuma sahip olması yönüyle, ister istemez toplumsal kuralları belirlemede, şekillendirmede ve yol göstermede önemli rol oynadığı bilinmektedir. Hangi değerlerin merkezî bir yer tuttuğu, hangi değerlerin hedef veya araç olduğu, hangi değerlerin önemli, hangilerinin daha az dikkate alınması gerektiği meselesini önemsemeden kişileri ve toplumları anlayabilmenin ve haklarında doğru çıkarımlarda bulunabilmek mümkün değildir (Başaran, 1993).

Değerler, kültürel anlamda biçimlendirilmiştir ve aynı zamanda kültür üzerinde de yol gösterici olarak etkiye sahiptir. Bu anlamda değerler kültürün değişme sürecinde oluşmaktadır. Bu da genel olarak davranış şekilleri, estetik ve moral normlar ve sembol olarak belirginleşmektedir. Bu açıdan değerler kültürün temelini oluşturmaktadır. Sosyal

rollerle şekillenen karakterin meydana gelmesinde değerler önemli bir yer tutar. Karakter yapısı değerlerle uyumlu olmak zorundadır, hatta kişinin karakterinin bir bölümü olarak da görülür. Bir insanın sosyal anlamda kabullenebilen arzu ve olguları için temel atıf noktası işlevini görmektedir (Gökçe, 1994; Akt. Özensel, 2003: 230-231).

Değerlerin kişilerin hem kendi karakteristik algılarına hem de diğerlerine yönelik görüş ve değerlendirmelerine temel olduğu söylenebilir. Çünkü insanlar değer yargılarını kullanarak başkalarının gözünde kendilerini, kendi gözlerinde de başkalarını değerlendirebilirler. Kişi karakter olarak birbirlerinden farklı kişilerle aynı grupta yer aldığı durumlarda değerleri ölçüt olarak kullanınca, birbirinden ayrılan özellikleri tespit edebilir. Buradan hareketle değerlerin hem sosyal katmanlaşmayı ve değişmeyi, hem de kişisel farklılıkları mümkün kıldığı söylenebilir (Yapıcı ve Zengin, 2003).

Değerler şahsın kendisini, toplumun ise bireyi denetlemesini sağlayan faktörlerin başında gelir. Bireyin toplumdaki konumunu belirleme konusunda etkiye sahiptir. Değerler sayesinde kişi diğer insanlarla etkileşime geçer ve sosyal konumu için uygun alt yapı oluşturur (Yazıcı, 2006: 499). İnsanların ve grupların hangi değerleri tercih ettiği nesnel bir biçimde saptanabilirse, tutum ve davranışlarının önceden tahmin edilmesi mümkün olabilir (Bar-Tal, 1999; Akt. Yapıcı ve Zengin, 2003).

Toplumun en küçük birimi olan aile, eğitim ve din gibi kurumların değerlerinin kabullenilmesinde ve öğrenilmesinde, bir sonraki nesle aktarılmasında oldukça önemlidir. Değerler ailenin, dolayısıyla da toplumun devamı için önemlidir. Ayrıca, bilindiği üzere bir toplumda değerlerin tanımlandığı temel mekanizmalar, bireyin üstlendiği sosyal görevlerdir. Bu görevler de, toplumun sınıflama sistemiyle sosyal yapıyı meydana getiren sosyal süreçler ile yakından ilgilidir. Bir topluluktaki iyi-kötü kavramının belirlenmesi, uygun düşünme ve davranış sergileme yöntemlerinin tümü, değerler sayesinde olur. Bu şekilde, toplum içindeki ödüllendirme araçlarının ve sosyal denetleme mekanizmalarının değer temalı oldukları görülmektedir. Diğer taraftan bir toplumdaki değerlerin temeli, kişisel/toplumsal varlığın dışında olmaktadır. İnsanlar bunları denetleyemezler; çünkü bunlar, insanın denetleyemeyeceği çoğunlukta ve çeşitliliktedir (Özensel, 2003: 219).

Değerler; fiillerin içinde ve sonucunda yer alan, insan olgusu bulunan bütün olayların oluşmasında belirleyici etkindir. Tüm insani olgular bir değere dayanırlar. Davranışların bir amacı oldukları kadar sonucunu değerlendirmeyi sağlayan değerler, her şeyden önce bir ölçek görevine sahiptir.

2.4.5. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerleri tanımlamada olduğu gibi değerlerin sınıflandırılmasında da değişik fikirler vardır. Ancak literatürde sık rastlanan bazı sınıflama örnekleriyle konunun açıklanması mümkündür. Dilmaç (1999: 16-17) insan yaşamında bulunan ve önemli görülen en belirgin değerleri aşağıdaki gibi sınıflandırmıştır:

İnsanları sevme; insanlar arasındaki sevgi, birlik ve beraberlik konusuna önem verir.

Uyumlu olma; insanları uyguladığı fiillerde kendini bunalıma sürükleyecek durumlardan uzaklaştırır, kendi dünyasında bir denge kurarak bu şekilde mutlu olabileceğini düşündürür.

Hırslarını kontrol etme; bireyleri iç dünyasındaki hevesleri ve becerileri arasında bir düzen kurmaya zorlar. Birey, para ve ünlü olma hırslarını kontrol ederek, kusursuz bir insan olmak için çalışır.

Başkalarının mutluluğunu isteme; kişinin kendi faydası için çalıştığı kadar başkasının mutlu olması içinde çalışmasını gerektirir.

Kendini kontrol etme; insanları daima problemlerinden ve hatalarından kurtulabilmek için kendi kendini hesaba çekmesi için iç dünyasına çeker.

İyi insan olma; bedeni ve zihni olarak kendini arındıran ve gönlünü sevgi ile dolduran bir mabede dayanır.

Manevi değerlere inanma; insanın kötü özelliklerini yok etmelerine yardımcı olur. İnsan ilişkilerinde din ayırımını ortadan kaldırmaya çalışır.

Yardımsaver olma; insanı, birinin zor zamanlarında yanında bulunmaya zorlar. Böyle insanlar etrafında meydana gelen fikir ayrılıklarından doğan problemleri düzeltebilen ve başkalarının fikirlerine saygı gösterebilen bir insan olma özelliği taşır.

Tecrübeli ve bilgili olma; kişiyi, yaşamın amaçlarından biri olan bilge insana ulaştırır. Topluma yararlı olmak için sadece iyi insan olmak yeterli olmaz, kişi aynı zamanda tecrübeli ve bilgili olursa işlevini yapmış olur.

Dost edinme; maddi ve manevi değerleri paylaşmak, dostluk kurabilmek açısından önem arz eder. İnsanlar arkadaşlarını her haliyle kabullenir.

Evlat yetiştirme; insanları maddeyi hedefleyen yeteneklerden çok çocuklarının iç dünyalarını sağlamlaştıracak prensiplere yöneltir. Bu değere göre insan evlatlarına doğruluk, sevgi ve saygı öğretir.

Eser oluşturma; insanları yaşamı boyunca bir sanatçı gibi davranarak, bilgisi ve tecrübesiyle kusursuz bir eser ortaya çıkarmak için çaba sarf etmeye zorlar. Bu şekilde maddi değerlere sahip olan insan, aynı zamanda maneviyatıyla gelişmiş bir varlık meydana getirmiş olur.

Kılıoğlu'na (1990) göre değerler, yüksek ve araç değerler olarak ikiye ayrılmaktadır. Araç değerler kavramı; çıkar, güç, maddiyat, başa geçme hırsı ve değer yargılarını kapsar, kişinin düşünce gücüne dayanan durumları belirler. Yüksek değerler ise; doğruluk, samimiyet, sevgi-saygı ve idealler gibi gerçek etik terimleri kapsar (Akt. Yılmaz, 2009: 110).

Rokeach, bilim adamlarının değerler ile ilgili ifadelerini inceleyerek değerleri bir tercih ve istenilen durum olarak açıklamıştır (Akt. Sağnak, 2003).

Tablo 1. Rokeach Değer Listesi (Akbaş, 2004: 57)

Amaç Değerler	Araç Değerler
Aile güvenliği	Bağımsız olma
Barış içinde bir dünya	Bağışlayıcı
Başarılı olma	Cesaretli
Bilgelik	Dürüst
Dini olgunluk	Entelektüel
Eşitlik	Geniş görüşlü
Gerçek dostluk	Hırslı
Güzellikler dünyası	İtaatkâr
Heyecanlı verici bir yaşam	Kendini kontrol eden
İç huzur	Kibar
Kendine saygı	Kendine hâkim
Mutluluk	Mantıklı
Gerçek dostluk	Neşeli
Özgürlük	Sevecen
Rahat bir yaşam	Sorumluluk sahibi
Sosyal kabul	Temiz
Ulusal güvenlik	Yardımsaver
Zevk	Yaratıcı olma

Tablo 1’de görüldüğü gibi Rokeach değerleri “araç değerler” ve “amaç değerler” olmak üzere ikiye ayırmıştır. Amaç değerler hayatın esas hedeflerini, araç değerlerse amaç değerlere kavuşmak için kullanılan davranış biçimlerini ifade eder. Rokeach’ın (1995) sınıflandırmasındaki her değer grubunda 18’er tane değer vardır. İnsan davranışları yukarıdaki amaç ve araç değerlerin kombinasyonudur (Akt. Güngör, 2000: 85).

Amaç değerler kendine saygı, rahat bir yaşam, bilgelik, dini olgunluk, sosyal kabul, başarılı olma ve zevk gibi kişisel değerler olabileceği gibi özgürlük, ulusal güvenlik, barış içinde bir dünya, eşitlik ve aile güvenliği gibi toplum merkezli de olabilmektedir. Araç değerler dürüstlük, bağımsız olma, bağışlayıcılık, itaatkârlık, sorumluluk sahibi olma, yardımsaverlik, sevecenlik gibi bireyler arası ilişkilerin düzenlenmesini sağlayan ahlaki değerler olabileceği gibi kişinin kendisini gerçekleştirmesine yardımcı olan entelektüel, mantıklı, üretken olma ve kendine saygı gibi yeterlilik değerleri de olabilir (Rokeach, 1995; Akt. Akbaş, 2004: 57).

Psikoloji alanında ilk değer incelemesini Spranger, 1928 yılında yapmıştır. Spranger, deneyi sonucunda baskın değerlere göre kişilik analizi yapmaya çalışıp herkesin altı kişilik tipinden birisinde bulunacağını ifade etmiştir. (Spranger, 1928; Akt. Güngör, 2000: 85).

Tablo 2. Spanger Değer Sınıflaması (Akbaş, 2004: 56)

Bilimsel Değer	Gerçeğe, bilgiye, muhakemeye ve eleştirel düşünceye önem verir. Bilimsel değerleri olan insan deneysel, eleştirici, akılcı ve entelektüeldir.
Ekonomik Değer	Yararlı ve pratik olana önem verir. Ekonomik değerlerin hayatta önemsenmesi gerektiğini belirtir.
Estetik Değer	Simetri, uyum ve forma önem verir. Birey hayatı olayların bir çeşitliliği olarak görür. Sanatın toplum için zorunluluk olduğunu düşünür.
Sosyal Değer	Başkalarını sevme, yardım ve bencil olmama esastır. En yüksek değer insan sevgisidir. Bu insan sevgisini insanlara sunar. Nazik ve sempattir, bencil değildir.
Politik Değer	Her şeyin üstünde kişisel güç, etki ve şöhret vardır. Esas olarak kuvvetle ilgilidir.
Dini Değer	Evreni bir bütün olarak kavrar ve kendisini onun bütünlüğüne bağlar. Dini uğrunda dünyevi hazları feda eder.

Tablo 2’de görüldüğü gibi bu değerler şu şekilde sıralanabilir:

Bilimsel Değer; bilgiyi, eleştirel düşünceyi ön planda tutar; eleştirici, deneysel, entelektüel ve akılcıdır.

Ekonomik Değer; pratik olana değer vermektedir, maddi değerlerin önemini savunmuştur.

Estetik Değer; deneyimler, tercihler ve kabulleri kapsar. Yaşamı, olayların bir sonucu olarak görür, toplum için sanat görüşünü benimser.

Sosyal Değer; başka varlıkları sevme, yardımlaşma ve başkalarını düşünme temellidir. Toplumsal ve bireysel ilişkileri içerir.

Politik Değer; kuvvetle ilgili bir değer olup kişisel arzuları ön planda tutar. Şöhret, güç ve liderlik gibi değerler içerir.

Dini Değer; dini inançlarla ilgili değerler içerir. Bu değere bağlı kalan insanlar evreni bir bütün olarak ele alır, dini inançları sebebiyle dünyevi arzularını bastırır.

Bu değerlere bir de ahlaki değerler eklenebilir. Dürüstlük, doğruluk, yardımseverlik ve hoşgörülü olma gibi değerler, ahlaki değerlerdir. Değerler, kullanım alanlarının çeşitliliği sebebiyle birçok sınıflandırmaya maruz kalmıştır. Ancak insanın diğer kişilerle münasebetlerine bir şekilde etki eden değerler, ne şekilde ele alınırsa alınsın birbirlerinden kopuk değildir ve her bir değer arasında bir ilişki bulunması gerekir (Spranger, 1928; Akt. Güngör, 2000).

Nelson, çalışmaları sonucunda değerleri bireysel değerler, grup değerleri ve sosyal değerler olmak üzere üç grupta toplamıştır. Nelson'a göre bireysel değerler kişisel zevklerimizle ilişkili iken, grup değerleri bir grubun paylaştığı değerlerdir. Sosyal değerler ise kişinin toplum içerisinde varlığını sürdürmesine olanak sağlayan saygı, eşitlik ve adalet gibi değerlerdir (Naylor ve Diem, 1987: 347; Akt. Akbaş, 2004: 32-33).

Değerleri inceleyen önemli araştırmacılardan birisi olan Schwartz, değerleri sınıflandırdığı araştırmasında değerler hakkındaki bazı önemli sorulara cevap aramıştır. Örneğin, değerler bireyin toplumsal davranışlarına nasıl etki eder? Bireyin eğitimi, yaşı, cinsiyeti, mesleği gibi bazı değişkenleri değer önceliklerini nasıl etkiler? Bunların yanında birey, hayatta karşı karşıya kaldığı sarsıntı, aile içi ilişki ve göç gibi durumlarla bu önceliklerini değiştirmekte midir? Bireyin benimsediği değerler onların davranışlarını ve tercihlerini nasıl etkiler? Diğer bir deyişle değer öncelikleri dini, politik ve çevresel eylemlerini nasıl etkiler? Araştırmanın cevaplamayı amaçladığı en önemli soruysa değer önceliklerindeki milletler arası ve kültürler arası değişikliklerin neler olduğu, onların sorun ve sebeplerinin nasıl açıklanacağıdır (Schwartz, 1992; Akt. Özensel, 2003: 223).

Schwartz'a (1992) göre değerler tüm toplumu ve olayları değerlendirmek, fiillerini belirlemek ve meşrulaştırmak için kullandıkları ölçütlerdir (Akt. Özensel, 2003: 222) Bardi ve Schwartz (2003), kişilerin genelde bir şeyin neden önemli olduğunun farkında olduğunu belirtmiştir. Bu yüzden insanlara değerleri hakkında soru

sorulduğu zaman kesin sonuçlara yakın bir şekilde rapor verebilmektedirler. İnsanlar, bilinçsiz de olsa, sahip olduğu değerlere uygun hareketler yapabilirler. Değerler, o an için farkında olmadan yapıldığı halde, hafıza tarafından yeniden değerlendirilebilirler. Örneğin, gücü önemsemek, arkadaşlar arasında, evde ve işte ve daha ileri durumlarda gücün elde edilmesi için çabalamak olarak değerlendirilir. Schwartz'a (1999) göre değerler farklı durumlar ve zaman ekseninde, genel hedef ve amaçlara göre göreceli olarak durağan ve erişkinlik döneminde az gelişim gösteren motivasyonel etmenlerden meydana gelmektedir (Akt. Özkul, 2007).

Tablo 3. Schwartz Değer Sınıflandırması (Akbaş, 2004: 59)

Değer Grupları	Değerler
Güç (power): Toplumsal konum, insanlar ve kaynaklar üzerinde denetim gücü	Sosyal güç sahibi olmak, otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumdaki görüntümü koruyabilmek, insanlar tarafından benimsenmek.
Başarı (achievement): Toplumsal standartları temel alan kişisel başarı yönelimi	Başarılı olmak, yetkin (muktedir) olmak, hırslı olmak, sözü geçen biri olmak, zeki olmak.
Hazcılık (hedonism): Bireysel zevke ve hazza yönelim	Zevk, hayattan tat almak.
Uyarılm (stimulation): Heyecan ve yenilik arayışı	Cesur olmak, değişken bir hayat yaşamak, heyecanlı bir yaşantı sahibi olmak.
Özyönelim (self-direction): Düşünce ve eylemde bağımsızlık	Yaratıcı olmak, merak duyabilmek, özgür olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, bağımsız olmak, kendine saygısı olmak.
Evrenselcilik (universalism): Anlayışlılık, hoşgörü ve tüm insanların ve doğanın iyiliğini gözetme	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, toplumsal adalet, eşitlik, dünyaya barışı ve güzelliklerle dolu bir dünya istemek, doğayla bütünlük içinde olma, çevreyi koruma, iç uyum.
İyilikseverlik (benevolence): Kişinin yakın olduğu kişilerin iyiliğini gözetme ve geliştirme	Yardımsıver olmak, dürüst olmak, bağışlayıcı olmak, sadık olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek arkadaşlık, olgun sevgi, manevi bir hayat, anlamlı bir hayat, alçak gönüllü olmak.
Geleneksellik (tradition): Kültür ya da dinsel töre ve fikirlere saygı ve bağlılık	Alçakgönüllü olmak, dindar olmak, hayatın bana verdiklerini kabullenmek, geleneklere saygılı olmak, ılımlı bir hayat (dünyevi işlerden el ayak çekmek), mahremiyet.
Uyma (confirm): Başkalarına zarar verebilecek ve toplumsal beklentilere aykırı olabilecek dürtü ve eylemlerin sınırlanması	Kibarlık, itaatkâr olmak, anne-babaya ve yaşlılara değer vermek, kendini denetleyebilmek.
Güvenlik (security): Toplumun var olan ilişkilerin ve kişinin kendisinin huzuru ve sürekliliği	Ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek, temiz olmak, aile güvenliği, iyiliğe karşılık vermek, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak.

Tablo 3’de görüldüğü gibi Schwartz, değerleri sınıflandırmada daha geniş bir yöntem kullanmıştır. Schwartz (1992), sınıflandırmasında 10 değer grubu belirlemiştir. Çeşitli değer beklentilerini saptamış ve her bir değeri kendi amaçlarını açıklayarak karakterize etmiştir (Akt. Akbaş, 2004: 34).

Schwartz’ın (1992) sınıflandırması aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

Güç; kaynaklar üzerinde hâkimiyeti ve toplumsal statüyü ifade etmektedir. Bu değer boyutunda bulunan değerler; otorite sahibi olmak, zengin olmak, toplumsal güç sahibi olmak ve toplumsal saygınlığı koruyabilmektir.

Başarı; sosyal standartlara göre, kişinin başarılı olabilmesi için gerekli olan şeyleri yapmasını ifade eder. Hırs duygusu, zeki olmak ve sözünü geçirmek bu boyuta giren değerler arasında sayılır.

Hazcılık; bireysel zevk ve lezzetlere odaklanmaktan ibarettir.

Uyarılım; heyecanlı ve değişken bir hayat sürme, hayata meydan okuma ve yenilik arayışında bulunma duygusunu ifade eder.

Özyönelim; düşünce ve eylemlerde özgür olma, üretkenlik, keşfetme ve merak duygusu gibi özellikleri içerir. Kendine saygılı olma esas olarak kabul edilir.

Evrensellik; kendinden başka diğer varlıklara da değer vermeyi önemser. Doğayla iç içe olma, onu koruma ve iyiliğini düşünme önemli görülür. Tanıdık veya tanımadık tüm insanların mutluluğunu düşünme, hoşgörülü olma, insanları takdir etme, adalet, eşitlik ve barış içinde güzel bir dünya kurabilme bu değer boyutuna girmektedir.

İyilikseverlik; insanlar arasındaki huzurun sürekliliğini, değerlerin artması için iyi ilişkiler kurulmasını ve yakın çevrenin iyiliğini düşünmesini ifade eder. Yardımsever, dürüst, bağışlayıcı, sadık ve sorumluluk sahibi olma bu değer boyutuna girmektedir.

Geleneksellik; geleneksel kültüre, dinsel töre ve düşüncelere bağlılık ve saygıyı ifade eder. Saygı, hoşgörü, dindarlık, ılımlılık ve dünyadan soyutlanmak bu boyuta girer.

Uyma boyutunda; itaatkârlık, kendini kontrol altında tutma, kibarlık ve büyüklere saygı gibi değerler bulunur. Normları, sosyal beklentileri, muhalefeti ve diğerlerini üzmeye yönelik dürtü ve eylemlerin engellenmesini ifade eder.

Güvenlik; bireyin kendisinin, ilişkilerinin ve toplumun ahengi ve kararlılığını ifade eder. Bu boyut; toplum düzenini, ailenin ve ulusun güvenliğini korumayı ve sürdürmeyi içerir (Schwartz, 1992; Akt. Fırat, 2007) .

III. BÖLÜM

YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmada üniversite öğrencilerinde eş seçim kriterlerinde toplumsal cinsiyet rolleri algısının ve değer yönelimlerinin etkisinin ortaya koyulması amaçlanmıştır. Bununla birlikte üniversite öğrencilerinin eş seçim kriterleri, toplumsal cinsiyet rolleri algısı ve değer yönelimlerinin sosyo-demografik bilgilere göre değişiminin değerlendirilmesi araştırmanın diğer amacıdır.

3.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2017-2018 öğretim yılında Üsküdar Üniversitesi'nde lisans eğitimi gören tüm öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırma örneklemini olarak ise evren içerisinde basit rastgele örnekleme tekniği ile 111 kadın ve 111 erkek olmak üzere toplam 222 öğrenci seçilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırma verilerinin toplanmasında anket formu kullanılmıştır. Kullanılan anket formunda Kişisel Bilgi Formu, Romantizm ve Eş Seçimi Tutum Ölçeği, Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği ve Portre Değerler Anketi olmak üzere 4 bölüm yer almaktadır. Bu bölümlere ilişkin bilgiler aşağıda alt başlıklar halinde verilmiştir.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Form araştırma amacı doğrultusunda geliştirilmiş olup toplam 10 sorudan oluşmaktadır. Bu sorular ile katılımcıların cinsiyet, yaş, sınıf, güncel bir ilişkiye sahip olma durumu, şu anki romantik ilişkiyi tanımlama biçimi, gelecekte evlilik düşünme

durumu, evliliğin hangi yolla gerçekleşmesini istediği, anne eğitim düzeyi, baba eğitim düzeyi ve ebeveyn birliktelik durumuna ilişkin bilgileri toplanmıştır.

3.3.2. Romantizm ve Eş Seçimi Tutum Ölçeği

Eş seçimine yönelik sınırlandırıcı inançları ölçmek amacıyla Cobb, Larson ve Watson tarafından 2003 yılında hazırlanmıştır. Ölçek, Güngör ve ark. tarafından 2011 yılında Türkçe'ye uyarlanmıştır. Ölçek, 32 maddeden ve 7 faktörden (Yalnız ve tek doğru, Aşk yeterli, Beraber yaşama, Tam güven, İdealleştirme, Çaba göstermeme, Zıt kutuplar) oluşmaktadır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı 0,65 olarak hesaplanmıştır (Güngör ve ark, 2011).

3.3.3. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutum Ölçeği

Zeyneloğlu ve Terzioğlu (2008) tarafından geliştirilen ve bireylerin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlarını belirleyen ölçek kullanılmıştır. Ölçek, 38 madde ve beş alt boyut içermektedir. Alt boyutları, 'eşitlikçi cinsiyet rolü', 'kadın cinsiyet rolü', 'evlilikte cinsiyet rolü', 'geleneksel cinsiyet rolü', 'erkek cinsiyet rolünden oluşmaktadır. Ölçek boyutlarının iç tutarlılık katsayısı 0,72-0,80 arasındadır.

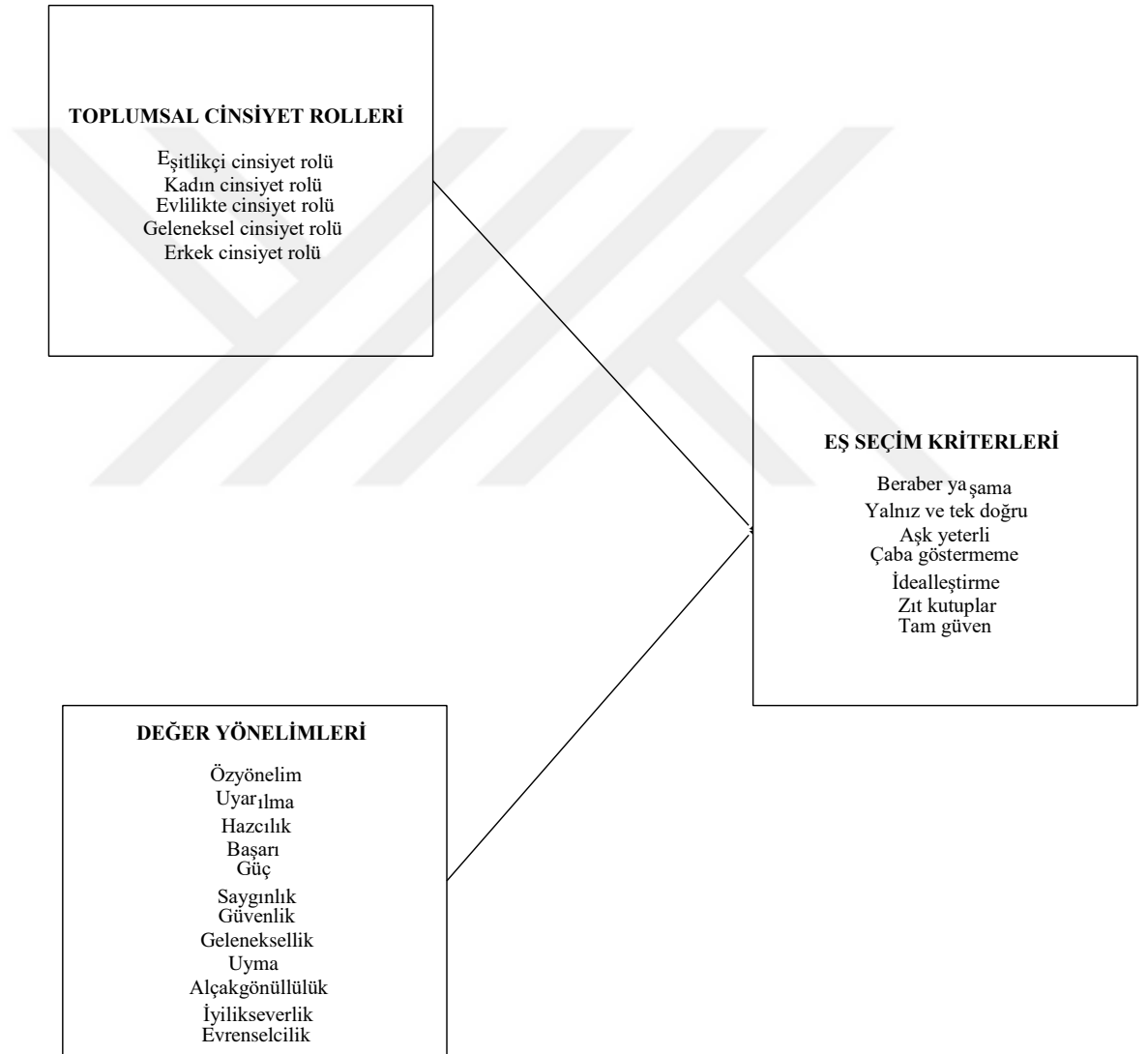
3.3.4. Portre Değerler Anketi

Araştırma grubunun değer yönelimlerini belirlemek için Schwartz vd. 2012 yılında tarafından geliştirilen 57 maddelik Portre Değerler Anketi (PDA57) kullanılmıştır. Ankette 19 farklı değer tipi üçer madde ile ölçülmektedir. Her madde hipotetik bir kişi için belli bir şekilde davranmanın önemli olduğu biçiminde ifade edilen bir cümlelik portrelerden oluşmaktadır. Schwartz vd. ayrıca PDA57'nin yapı geçerliğini Türkçe uyarlamasını da içerecek şekilde farklı kültürlerde görgül olarak göstermişlerdir. Türkçe uyarlaması Demirutku ve Sümer (2010) tarafından yapılan ölçeğin, On dokuz değer tipi alt ölçeğinin test-tekrar test güvenilirlikleri 48 ile 81 arasında değişmektedir.

3.4. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada mevcut durumu tespit etme amaçlandığından tarama modeline başvurulmuştur. Tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan şey, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır. Onları, herhangi bir şekilde değiştirme, etkileme çabası gösterilmez (Karasar, 2016).

Araştırmanın teorik modeli Şekil 1’de sunulmuştur.

Şekil 1. Araştırmanın Modeli

3.5. Verilerin Analizi

Araştırma verilerinin analizinde SPSS 23.00 kullanılmıştır. Hipotezlerin sınanması sırasında öncelikli olarak değişkenler arasındaki ilişkinin ortaya koyulabilmesi için doğrusal regresyona yer verilmiştir. Ardından ölçek faktörlerinin demografik bilgilere göre farklılaşmasını değerlendirmek üzere fark analizleri yapılmıştır. Araştırma kapsamında hangi analiz türlerinin kullanılacağına karar vermek üzere normallik testleri yapılmış ve ilgili sonuçlar aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 4. Normallik Test Sonuçları

	Skewness (Çarpıklık)	Kurtosis (Basıklık)
Eşitlikçi cinsiyet rolü	-0.47	-0.67
Kadın cinsiyet rolü	0.45	-0.66
Evlilikte cinsiyet rolü	1.15	0.26
Geleneksel cinsiyet rolü	-0.08	-1.32
Erkek cinsiyet rolü	0.50	-0.56
Özyönelim	-0.72	-0.28
Uyarılma	-0.16	-1.07
Hazcılık	-0.27	-0.70
Başarı	-0.51	-0.47
Güç	-0.66	-0.07
Saygınlık	-0.87	0.56
Güvenlik	-0.12	-0.80
Geleneksellik	-0.22	-0.64
Uyma	0.21	-0.64
Alçakgönüllülük	-0.80	1.85
İyilikseverlik	-1.34	1.53
Evrenselcilik	-0.44	-1.23
Beraber yaşama	0.14	-1.32
Yalnız ve tek doğru	0.36	1.85
Aşk yeterli	0.24	-0.61
Çaba göstermeme	-0.45	1.03
İdealleştirme	-0.02	0.47
Zıt kutuplar	-0.09	1.42
Tam güven	-0.26	-0.40

Tabachnick vd (2013)'e göre çarpıklık ve basıklık değerlerinin +1.50 ile -1.50 arasında olması verilerin normal dağıldığını göstermektedir. Benzer şekilde George ve Mallery (2010)'a göre ise çarpıklık ve basıklık değerlerinin +2.00 ile -2.00 arasında bulunması verilerin normal dağılım gösterdiğini betimlemektedir. Literatürdeki bu

bilgilerden yola çıkarak tüm alt ölçekler için verilerin normal dağılışı belirlenmiştir. Bu doğrultuda fark analizleri olarak ise ikili gurupların karşılaştırılmasında t-test, üç ve daha fazla bağımsız gurupların karşılaştırılmasında ise ANOVA ve Post Hoc testlerinden Scheffe Test kullanılmıştır. Elde edilen bulgular %95 güven aralığında %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

V. BÖLÜM

BULGULAR

4.1. Tanımlayıcı İstatistikler

Tablo 5. Örnekleme İlişkin Özellikler

	Frekans	Yüzde
Cinsiyet		
Kadın	111	50.00
Erkek	111	50.00
Yaş		
19 yaş ve altı	84	37.84
20-22 yaş	72	32.43
23 yaş ve üzeri	66	29.73
Sınıf		
1. sınıf	96	43.24
2. sınıf	36	16.22
3. sınıf	60	27.03
4. sınıf	30	13.51
Güncel bir ilişkiye sahip olma durumu		
Evet	114	51.35
Hayır	108	48.65
Şu anki romantik ilişkiyi en iyi tanımlayan ifade		
Flört	78	78.30
Söz/Nişan	36	21.70
Gelecekte evlilik düşünüyor ve/veya planlıyor musunuz?		
Evet	192	86.49
Hayır	30	13.51
Evliliğin gerçekleşmesi için düşünülen en doğru yol		
Flört ile karşılıklı karar vererek	156	70.27
Tanışarak ailelerin karar vermesi ile	66	29.73
Anne eğitim düzeyi		
İlköğretim	96	43.24
Lise	60	27.03
Üniversite	66	29.73
Baba eğitim düzeyi		
İlköğretim	54	24.32
Lise	72	32.43
Üniversite	96	43.24
Anne ve baba birliktelik durumu		
Birlikte	174	78.38

Ayrı	48	21.62
------	----	-------

Katılımcıların %50'si kadın, %50'si erkektir. Yaşta, %37.84'ü 19 yaş altında, %32.43'ü 20-22 yaş arasında, %29.73'ü 23 yaş üzerindedir. Sınıfta, katılımcıların %43.24'ü 1. sınıf, %16.22'si 2. sınıf, %27.03'ü 3. sınıf, %13.51'i 4. sınıf öğrencisidir.

Katılımcıların %51.35'i güncel bir ilişkiye sahiptir. Güncel ilişkiye sahip katılımcıların %78.30'u flört, %21.70'i söz/nişan dönemindedir. Ayrıca katılımcıların %86.49'u gelecekte evliliği düşünmektedir. Katılımcıların %70.27'si flörtle karşılık karar vermeyi, %29.73'ü ailelerin karar vermesini evliliğin gerçekleşmesi için en doğru yol olarak görmektedir. Toplam ilişki süresinin ortalaması 3.21 ± 2.76 'dır. En kısa ilişki süresi 1, en uzun ilişki süresi 9 yıldır.

Katılımcıların annelerinin %43.24'ü ilköğretim, %27.03'ü lise, %29.73'ü üniversite eğitim düzeyine sahiptir. Katılımcıların babalarının %24.32'si ilköğretim, %32.43'ü lise, %43.24'ü üniversite eğitim düzeyine sahiptir. Ayrıca katılımcıların %78.38'inin anne ve babası birlikte yaşamaktadır.

Tablo 6. Araştırma Ölçeklerinin Betimleyici İstatistik Tablosu

	N	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Eşitlikçi cinsiyet rolü	222	2.75	5.00	4.24	0.60
Kadın cinsiyet rolü	222	2.13	4.50	3.13	0.61
Evlilikte cinsiyet rolü	222	1.00	4.63	2.15	0.96
Geleneksel cinsiyet rolü	222	1.00	4.50	2.64	1.14
Erkek cinsiyet rolü	222	1.00	4.83	2.27	1.05
Özyönelim	222	2.83	5.00	4.28	0.61
Uyarılma	222	2.33	5.00	3.88	0.80
Hazcılık	222	2.33	5.00	3.88	0.77
Başarı	222	1.00	5.00	3.40	1.00
Güç	222	1.00	5.00	3.09	0.93
Saygınlık	222	1.00	5.00	3.86	0.93
Güvenlik	222	3.00	5.00	4.11	0.56

Geleneksellik	222	1.00	5.00	3.28	1.09
Uyma	222	2.33	5.00	3.64	0.67
Alçakgönüllülük	222	1.00	5.00	3.59	0.78
İyilikseverlik	222	2.17	5.00	4.41	0.67
Evrenselcilik	222	3.11	5.00	4.21	0.62
Beraber yaşama	222	1.00	5.00	2.60	1.32
Yalnız ve tek doğru	222	1.00	5.00	2.80	0.73
Aşk yeterli	222	1.83	5.00	3.28	0.86
Çaba göstermeme	222	1.00	5.00	3.45	0.74
İdealleştirme	222	1.63	4.50	3.12	0.60
Zıt kutuplar	222	1.00	4.50	2.90	0.66
Tam güven	222	1.60	4.60	3.32	0.71

Eşitlikçi cinsiyet rolünün ortalaması 4.24 ± 0.60 , kadın cinsiyet rolünün ortalaması 3.13 ± 0.61 , evlilikte cinsiyet rolünün ortalaması 2.15 ± 0.96 , geleneksel cinsiyet rolünün ortalaması 2.64 ± 1.14 , kadın cinsiyet rolünün ortalaması 2.27 ± 1.05 , özyönelimin ortalaması 4.28 ± 0.61 , uyarılmanın ortalaması, 3.88 ± 0.80 , hazcılığın ortalaması, 3.88 ± 0.77 , başarının ortalaması 3.40 ± 1.00 , gücün ortalaması 3.09 ± 0.93 , saygınlığın ortalaması 3.86 ± 0.93 , güvenliğin ortalaması 4.11 ± 0.56 , gelenekselliğin ortalaması 3.28 ± 1.09 , uymanın ortalaması 3.64 ± 0.67 , alçakgönüllülüğün ortalaması 3.59 ± 0.78 , iyilikseverliğin ortalaması 4.41 ± 0.67 , evrenselciliğin ortalaması 4.21 ± 0.62 , beraber yaşamının ortalaması 2.60 ± 1.32 , yalnız ve tek doğrunun ortalaması, 2.80 ± 0.73 , aşk yeterlinin ortalaması, 3.28 ± 0.86 , çaba göstermemenin ortalaması, 3.45 ± 0.74 , idealleştirmenin ortalaması 3.12 ± 0.60 , zıt kutupların ortalaması 2.90 ± 0.66 , tam güvenin ortalaması 3.32 ± 0.71 olarak bulunmuştur.

4.2. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Eş Seçim Tutumlarına Etkisi

Tablo 7. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumunun Beraber Yaşama Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit		1.54	.126			
Eşitlikçi cinsiyet rolü	0.14	2.46	.014			
Kadın cinsiyet rolü Evlilikte cinsiyet rolü	-0.06	-0.58	.561			
	0.82	9.39	.000	33.57	0.000	0.42
Geleneksel cinsiyet rolü	-0.77	-7.82	.000			
Erkek cinsiyet rolü	0.20	1.73	.085			

Tablo 5’te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile beraber yaşama arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Beraber yaşamadaki değişimin %42’si (Düzeltilmiş R²) modele dahil olan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H₁ hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeğinin eşitlikçi cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü faktörlerinin, beraber yaşama üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.014$, $p_2=0.000$, $p_3=0.003<0.050$). Buna göre eşitlikçi cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, beraber yaşamada 0.14 (β_1) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Evlilikte cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, beraber yaşamada 0.82 (β_2) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Geleneksel cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, beraber yaşamada 0.77 (β_3) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir.

Tablo 8. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumunun Yalnız ve Tek Doğru Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit		2.67	.008			
Eşitlikçi cinsiyet rolü	0.09	1.65	.101			
Kadın cinsiyet rolü Evlilikte cinsiyet rolü	0.09	0.94	.349			
	0.69	8.27	.000	39.08	0.000	0.46
Geleneksel cinsiyet rolü	-0.01	-0.08	.936			
Erkek cinsiyet rolü	-0.06	-0.49	.622			

Tablo 5'te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile yalnız ve tek doğru arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Yalnız ve tek doğrudaki değişimin %46'sı (Düzeltilmiş R²) modele dahil olan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H₂ hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeğinin evlilikte cinsiyet rolü faktörünün, yalnız ve tek doğru üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.000<0.050$). Buna göre evlilikte cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, yalnız ve tek doğruya 0.69 (β_1) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir.

Tablo 9. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumunun Aşk Yeterli Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit		-0.60	.550			
Eşitlikçi cinsiyet rolü	0.48	8.39	.000	36.12	0.000	0.44
Kadın cinsiyet rolü	-0.25	-2.55	.012			
Evlilikte cinsiyet rolü	-0.13	-1.52	.129			
Geleneksel cinsiyet rolü	0.54	5.63	.000			

Erkek cinsiyet rolü	0.50	4.32	.000
---------------------	------	------	------

Tablo 5’te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile aşk yeterli arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Aşk yeterlideki değişimin %44’ü (Düzeltilmiş R^2) modele dahil olan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H_3 hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeğinin eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü faktörlerinin, aşk yeterli üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.000$, $p_2=0.012$, $p_3=0.000$, $p_4=0.000<0.050$). Buna göre eşitlikçi cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, aşk yeterlide 0.48 (β_1) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Kadın cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, aşk yeterlide 0.25 (β_2) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Geleneksel cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, aşk yeterlide 0.54 (β_3) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Erkek cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, aşk yeterlide 0.50 (β_4) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir.

Tablo 10. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumunun Çaba Göstermeme Üzerine

Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Kadın	0.06	0.56	.579			
Evlilikte cinsiyet rolü	-0.35	-3.71	.000			
Geleneksel cinsiyet rolü	0.06	0.58	.559			
Erkek	0.74	5.81	.000			
Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R²
Sabit		1.55	.123			
Eşitlikçi cinsiyet rolü	0.36	5.85	.000	22.92	0.000	0.33
Cinsiyet rolü						

Tablo 5’te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile çaba göstermeme arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Çaba göstermemedeki değişimin %33’ü (Düzeltilmiş R^2) modele dahil olan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H4 hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeğinin eşitlikçi cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, erkek cinsiyet rolü faktörlerinin, çaba göstermeme üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.000$, $p_2=0.000$, $p_3=0.000<0.050$). Buna göre eşitlikçi cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, çaba göstermemede 0.36 (β_1) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Evlilikte cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, çaba göstermemede 0.35 (β_2) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Erkek cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, çaba göstermemede 0.74 (β_3) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir.

Tablo 11. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumunun İdealleştirme Üzerine Etkisine

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R²
Sabit		0.50	.618	36.71	0.000	0.45

Eşitlikçi				
	.000	cinsiyet rolü		
Kadın				
		cinsiyet rolü Evlilikte		
		cinsiyet rolü		
Geleneksel				
		cinsiyet rolü		
İlişkin Regresyon Analizi Sonucu				
	0.43	7.58		
	0.12	1.17	.244	
	0.23	2.71	.007	
	-0.11	-1.16	.248	
Erkek	0.50	4.27	.000	cinsiyet rolü

Tablo 5’te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile idealleştirme arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

İdealleştirmedeki değişimin %45’i (Düzeltilmiş R^2) modele dahil olan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H_5 hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeğinin eşitlikçi cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, erkek cinsiyet rolü faktörlerinin, idealleştirme üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.000$, $p_2=0.007$, $p_3=0.000<0.050$). Buna göre eşitlikçi cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, idealleştirmede 0.43 (β_1) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Evlilikte cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, idealleştirmede 0.23 (β_2) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Erkek cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın,

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R^2
Sabit		-1.57	.119	67.41	0.000	0.60

Eşitlikçi	.000 cinsiyet rolü
Kadın	cinsiyet rolü Evlilikte cinsiyet rolü
Geleneksel	cinsiyet rolü

Tablo 12. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumunun Zıt Kutuplar Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

	0.36	7.56	
Eşitlikçi	0.31	3.72	.000
Kadın	0.46	6.35	.000
Geleneksel Erkek	-0.57	6.96	.000
	0.52	5.30	.000

Tablo 5’te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile zıt kutuplar arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Zıt kutuplardaki değişimin %60’ı (Düzeltilmiş R^2) modele dahil olan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H_6 hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeğinin eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü faktörlerinin, zıt kutuplar üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.000$, $p_2=0.000$, $p_3=0.000$, $p_4=0.000$, $p_5=0.000<0.050$). Buna göre eşitlikçi cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, zıt kutuplarda 0.36 (β_1) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Kadın cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, zıt kutuplarda 0.31 (β_2) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Evlilikte cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, zıt kutuplarda 0.46 (β_3) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Geleneksel cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, zıt kutuplarda 0.57 (β_4) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Erkek cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, zıt kutuplarda 0.52 (β_5) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir.

Eşitlikçi		.000 cinsiyet rolü					
Kadın		cinsiyet rolü	Evlilikte				
Geleneksel		cinsiyet	rolü				
	0.40	6.48					
	0.24	2.19	.030	Tablo 13. Toplumsal Cinsiyet Rollerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu			
	0.19	2.00	.047				
	0.01	0.14	.892				
Erkek	0.19	1.52	.130				
Bağımsız Değişken		β	t	p	F	Model(p)	R²
Sabit			-0.48	.630	23.22	0.000	0.33
cinsiyet rolü							

Tablo 5’te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ile tam güven arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Tam güvendedeki değişimin %33’ü (Düzeltilmiş R^2) modele dahil olan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H_7 hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan toplumsal cinsiyet rolleri ölçeğinin eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü faktörlerinin, tam güven üzerinde anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.000$, $p_2=0.030$, $p_3=0.047<0.050$). Buna göre eşitlikçi cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, tam güvende 0.40 (β_1) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Kadın cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, tam güvende 0.24 (β_2) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Evlilikte cinsiyet rolü puanındaki bir birimlik artışın, tam güvende 0.19 (β_3) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir.

Eşitlikçi	.000 cinsiyet rolü
Kadın	cinsiyet rolü Evlilikte
Geleneksel	cinsiyet rolü

4.3. Değer Yönelimlerinin Eş Seçim Tutumlarına Etkisi

Tablo 14. Değer Yönelimlerinin Beraber Yaşam Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit		13.10	.000			
Özyönelim	0.19	1.97	.050			
Uyarılma	-0.01	-0.18	.859			
Hazcılık	0.28	4.94	.000			
Başarı Güç	0.17	2.82	.005			
Saygınlık	-0.16	-2.10	.037			
Güvenlik	-0.29	-3.56	.000	41.82	0.000	0.69
Geleneksellik	-0.32	-5.99	.000			
Uyma	-0.20	-2.36	.019			
Alçakgönüllülük	0.39	7.22	.000			
İyilikseverlik	-0.69	-6.47	.000			
Evrenselcilik	0.27	3.28	.001			

Tablo 5'te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde değer yönelimleri ile beraber yaşama arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Beraber yaşamadki değişimin %69'u (Düzeltilmiş R²) modele dahil olan değer yönelimleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H₈ hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan değer yönelimleri ölçeğinin hazcılık, başarı, güç, güvenlik, geleneksellik, uyma, alçakgönüllülük, iyilikseverlik, evrenselcilik faktörlerinin, beraber yaşama üzerinde

Eşitlikçi

.000 cinsiyet rolü

Kadın

cinsiyet rolü Evlilikte
cinsiyet rolü

Geleneksel

cinsiyet rolü

anlamli etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.000$, $p_2=0.005$, $p_3=0.037$, $p_4=0.000$, $p_5=0.000$, $p_6=0.019$, $p_7=0.000$, $p_8=0.000$, $p_9=0.001<0.050$). Buna göre hazcılık puanındaki bir birimlik artışın, beraber yaşamada 0.28 (β_1) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Başarı puanındaki bir birimlik artışın, beraber yaşamada 0.17 (β_2) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Güç puanındaki bir birimlik artışın, beraber yaşamada 0.16 (β_3) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Güvenlik puanındaki bir birimlik artışın, beraber yaşamada 0.29 (β_4) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Geleneksellik puanındaki bir birimlik artışın, beraber yaşamada 0.32 (β_5) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir.

Uyma puanındaki bir birimlik artışın, beraber yaşamada 0.20 (β_6) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Alçakgönüllülük puanındaki bir birimlik artışın, beraber yaşamada 0.39 (β_7) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. İyilikseverlik puanındaki bir birimlik artışın, beraber yaşamada 0.69 (β_8) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Evrensellik puanındaki bir birimlik artışın, beraber yaşamada 0.27 (β_9) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir.

Tablo 15. Değer Yönelimlerinin Yalnız ve Tek Doğru Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit		13.17	.000			
Özyönelim	-0.35	-3.21	.002			
Uyarılma	-0.03	-0.44	.663			
Hazcılık	-0.04	-0.59	.558			
Başarı Güç	0.43	6.22	.000			
Saygınlık	-0.01	-0.15	.878			
	0.10	1.14	.257	27.82	0.000	0.59
Güvenlik	-0.77	-8.21	.000			
Geleneksellik	0.38	6.24	.000			
Uyma	-0.51	-5.35	.000			
Alçakgönüllülük	0.62	10.12	.000			
İyilikseverlik	0.28	2.27	.024			
Evrenselcilik	0.33	3.49	.001			

Tablo 5'te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde değer yönelimleri ile yalnız ve tek doğru arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Yalnız ve tek doğrudaki değişimin %59'u (Düzeltilmiş R²) modele dahil olan değer yönelimleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H₉ hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan değer yönelimleri ölçeğinin özyönelim, başarı, güvenlik, geleneksellik, uyma,

alçakgönüllülük, iyilikseverlik, evrenselcilik faktörlerinin, yalnız ve tek doğrudan anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.002$, $p_2=0.000$, $p_3=0.000$, $p_4=0.000$, $p_5=0.000$, $p_6=0.000$, $p_7=0.024$, $p_8=0.001<0.050$). Buna göre özyönelim puanındaki bir birimlik artışın, yalnız ve tek doğrudan 0.35 (β_1) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Başarı puanındaki bir birimlik artışın, yalnız ve tek doğrudan 0.43 (β_2) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Güvenlik puanındaki bir birimlik artışın, yalnız ve tek doğrudan 0.77 (β_3) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Geleneksellik puanındaki bir birimlik artışın, yalnız ve tek doğrudan 0.38 (β_4) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Uyma puanındaki bir birimlik artışın, yalnız ve tek doğrudan 0.51 (β_5) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Alçakgönüllülük puanındaki bir birimlik artışın, yalnız ve tek doğrudan 0.62 (β_6) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. İyilikseverlik puanındaki bir birimlik artışın, yalnız ve tek doğrudan 0.28 (β_7) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Evrenselcilik puanındaki bir birimlik artışın, yalnız ve tek doğrudan 0.33 (β_8) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir.

Tablo 16. Değer Yönelimlerinin Aşk Yeterli Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit		2.61	.010			
Özyönelim	-0.08	-0.73	.468			
Uyarılma	0.14	1.95	.052			
Hazcılık	0.51	8.04	.000			
Başarı Güç	-0.26	-3.93	.000			
Saygınlık	-0.13	-1.63	.105			
	0.41	5.03	.000	31.40	0.000	0.62
Güvenlik	-0.34	-3.76	.000			
Geleneksellik	0.44	7.53	.000			
Uyma	0.07	0.81	.419			
Alçakgönüllülük	0.49	8.29	.000			
İyilikseverlik	-0.06	-0.53	.596			

Evrenselcilik	-0.20	-2.22	.027
---------------	-------	-------	------

Tablo 5’te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde değer yönelimleri ile aşk yeterli arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Aşk yeterlideki değişimin %62’si (Düzeltilmiş R^2) modele dahil olan değer yönelimleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H_{10} hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan değer yönelimleri ölçeğinin hazcılık, başarı, saygınlık, güvenlik, geleneksellik, alçakgönüllülük, evrenselcilik faktörlerinin, aşk yeterlide anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.000$, $p_2=0.000$, $p_3=0.000$, $p_4=0.000$, $p_5=0.000$, $p_6=0.000$, $p_7=0.027<0.050$). Buna göre hazcılık puanındaki bir birimlik artışın, aşk yeterlide 0.51 (β_1) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Başarı puanındaki bir birimlik artışın, aşk yeterlide 0.26 (β_2) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Saygınlık puanındaki bir birimlik artışın, aşk yeterlide 0.41 (β_3) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Güvenlik puanındaki bir birimlik artışın, aşk yeterlide 0.34 (β_4) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Geleneksellik puanındaki bir birimlik artışın, aşk yeterlide 0.44 (β_5) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Alçakgönüllülük puanındaki bir birimlik artışın, aşk yeterlide 0.49 (β_6) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Evrenselcilik puanındaki bir birimlik artışın, aşk yeterlide 0.20 (β_7) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir.

Tablo 17. Değer Yönelimlerinin Çaba Göstermeme Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit		3.48	.001			
Özyönelim	0.02	0.17	.863			
Uyarılma	0.25	3.20	.002			
Hazcılık	0.32	4.84	.000			
Başarı Güç	0.27	3.94	.000			
Saygınlık	0.09	1.05	.295			
				26.80	0.000	0.58
Güvenlik	0.03	0.27	.788			
Geleneksellik	0.22	3.63	.000			
Uyma	0.02	0.21	.831			
Alçakgönüllülük	0.30	4.78	.000			
İyilikseverlik	-0.49	-3.98	.000			
Evrenselcilik	-0.02	-0.16	.871			

Tablo 5’te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde değer yönelimleri ile çaba göstermeme arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Çaba göstermemeadaki değişimin %58’i (Düzeltilmiş R²) modele dahil olan değer yönelimleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H₁₁ hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan değer yönelimleri ölçeğinin uyarılma, hazcılık, başarı, geleneksellik, alçakgönüllülük, iyilikseverlik faktörlerinin, çaba göstermeme anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.002$, $p_2=0.000$, $p_3=0.000$, $p_4=0.000$, $p_5=0.000$, $p_6=0.000<0.050$). Buna göre uyarılma puanındaki bir birimlik artışın, çaba göstermeme 0.25 (β_1) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Hazcılık puanındaki bir birimlik artışın, çaba göstermeme 0.32 (β_2) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Başarı puanındaki bir birimlik artışın, çaba

göstermemede 0.27 (β_3) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Geleneksellik puanındaki bir birimlik artışın, çaba göstermemede 0.22 (β_4) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir.

Alçakgönüllülük puanındaki bir birimlik artışın, çaba göstermemede 0.30 (β_5) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. İyilikseverlikte puanındaki bir birimlik artışın, çaba göstermemede 0.49 (β_6) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir.

Tablo 18. Değer Yönelimlerinin İdealleştirme Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit		8.24	.000			
Özyönelim	-0.59	-4.18	.000			
Uyarılma	-0.08	-0.84	.400			
Hazcılık	0.40	4.73	.000			
Başarı Güç	0.26	2.90	.004			
Saygınlık	0.11	1.01	.313			
	0.11	1.01	.314	9.50	0.000	0.32
Güvenlik	0.10	0.86	.390			
Geleneksellik	0.04	0.56	.578			
Uyma	-0.40	-3.22	.001			
Alçakgönüllülük	0.33	4.10	.000			
İyilikseverlik	0.35	2.20	.029			
Evrenselcilik	-0.11	-0.91	.361			

Tablo 5'te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde değer yönelimleri ile idealleştirme arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

İdealleştirmedeki değişimin %32'si (Düzeltilmiş R^2) modele dahil olan değer yönelimleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H_{12} hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan değer yönelimleri ölçeğinin özyönelim, hazcılık, başarı, uyma, alçakgönüllülük, iyilikseverlik faktörlerinin, idealleştirmede anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.000$, $p_2=0.000$, $p_3=0.004$, $p_4=0.001$, $p_5=0.000$, $p_6=0.029<0.050$). Buna göre özyönelim puanındaki bir birimlik artışın, idealleştirmede 0.59 (β_1) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Hazcılık puanındaki bir birimlik artışın, idealleştirmede 0.40 (β_2) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Başarı puanındaki bir birimlik artışın, idealleştirmede 0.26 (β_3) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Uyma puanındaki bir birimlik artışın, idealleştirmede 0.40 (β_4) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Alçakgönüllülük puanındaki bir birimlik artışın, idealleştirmede 0.33 (β_5) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. İyilikseverlikte puanındaki bir birimlik artışın, idealleştirmede 0.35 (β_6) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir.

Tablo 19. Değer Yönelimlerinin Zıt Kutuplar Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R^2
Sabit		8.18	.000			
Özyönelim	-0.14	-1.27	.207			
Uyarılma	0.06	0.70	.487			
Hazcılık	0.35	5.10	.000			
Başarı Güç	0.07	0.92	.360			
Saygınlık	0.00	0.03	.975			
	0.21	2.43	.016	23.65	0.000	0.55
Güvenlik	-0.32	-3.31	.001			
Geleneksellik	0.30	4.68	.000			
Uyma	-0.26	-2.57	.011			
Alçakgönüllülük	0.45	6.97	.000			
İyilikseverlik	-0.68	-5.30	.000			

Evrenselcilik	0.60	6.15	.000
---------------	------	------	------

Tablo 5’te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde değer yönelimleri ile zıt kutuplar arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Zıt kutuplardaki değişimin %55’i (Düzeltilmiş R^2) modele dahil olan değer yönelimleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H_{13} hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan değer yönelimleri ölçeğinin hazcılık, saygınlık, güvenlik, geleneksellik, uyma, alçakgönüllülük, iyilikseverlik, evrenselcilik faktörlerinin, zıt kutuplarda anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.000$, $p_2=0.016$, $p_3=0.001$, $p_4=0.000$, $p_5=0.011$, $p_6=0.000$, $p_7=0.000$, $p_8=0.000<0.050$). Buna göre özyönelim puanındaki bir birimlik artışın, zıt kutuplarda 0.35 (β_1) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Saygınlık puanındaki bir birimlik artışın, zıt kutuplarda 0.21 (β_2) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Güvenlik puanındaki bir birimlik artışın, zıt kutuplarda 0.32 (β_3) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Geleneksellik puanındaki bir birimlik artışın, zıt kutuplarda 0.30 (β_4) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Uyma puanındaki bir birimlik artışın, zıt kutuplarda 0.26 (β_5) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Alçakgönüllülük puanındaki bir birimlik artışın, zıt kutuplarda 0.45 (β_6) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. İyilikseverlik puanındaki bir birimlik artışın, zıt kutuplarda 0.68 (β_7) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Evrenselcilik puanındaki bir birimlik artışın, zıt kutuplarda 0.60 (β_8) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir.

Tablo 20. Değer Yönelimlerinin Tam Güven Üzerine Etkisine İlişkin Regresyon Analizi Sonucu

Bağımsız Değişken	β	t	p	F	Model(p)	R ²
Sabit		12.81	.000			
Özyönelim	-0.66	-5.58	.000			
Uyarılma	0.25	2.98	.003			
Hazcılık	0.73	10.23	.000			
Başarı Güç	-0.11	-1.45	.149			
Saygınlık	-0.05	-0.55	.583			
	0.35	3.81	.000	21.00	0.000	0.52
Güvenlik	-0.39	-3.84	.000			
Geleneksellik	0.02	0.38	.707			
Uyma	0.02	0.22	.824			
Alçakgönüllülük	0.24	3.64	.000			
İyilikseverlik	0.01	0.11	.911			
Evenselcilik	-0.09	-0.87	.383			

Tablo 5’te görüldüğü üzere, hipotezi test edebilmek amacıyla yapılan regresyon analizinde değer yönelimleri ile tam güven arasında anlamlı bir etki söz konusudur ($p=0.000<0.050$).

Tam güvendeki değişimin %52’si (Düzeltilmiş R²) modele dahil olan değer yönelimleri ölçeği tarafından açıklanmaktadır. Bu bulguya dayanarak H₁₄ hipotezi kabul edilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere modelde bağımsız değişken olarak bulunan değer yönelimleri ölçeğinin özyönelim, uyarılma, hazcılık, saygınlık, güvenlik, alçakgönüllülük faktörlerinin, tam güvende anlamlı etkisi bulunmaktadır ($p_1=0.000$, $p_2=0.003$, $p_3=0.000$, $p_4=0.000$, $p_5=0.000$, $p_6=0.000 <0.050$). Buna göre özyönelim puanındaki bir birimlik artışın, tam güvende 0.66 (β_1) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Uyarılma puanındaki bir birimlik artışın, tam güvende 0.25 (β_2) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Hazcılık puanındaki bir birimlik artışın, tam güvende 0.73 (β_3) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Saygınlık puanındaki bir birimlik

artışın, tam güvende 0.35 (β_4) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir. Güvenlik puanındaki bir birimlik artışın, tam güvende 0.39 (β_5) birimlik azalış oluşturacağı söylenebilir. Alçakgönüllülük puanındaki bir birimlik artışın, tam güvende 0.24 (β_6) birimlik artış oluşturacağı söylenebilir.

4.4. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumları, Değer Yönelimleri ve Eş Seçim Tutumlarının Sosyo-demografik Özelliklere Göre Farklılaşması

4.4.1. Cinsiyete Göre Farklılaşmalar

Tablo 21. Toplumsal Cinsiyet Rollerini Tutumlarının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Eşitlikçi cinsiyet rolü				6.40	0.000
Kadın	111	4.48	0.56		
Erkek	111	4.01	0.55		
Kadın cinsiyet rolü				-4.25	0.000
Kadın	111	2.96	0.59		
Erkek	111	3.30	0.58		
Evlilikte cinsiyet rolü				-7.89	0.000
Kadın	111	1.70	0.69		
Erkek	111	2.60	0.98		
Geleneksel cinsiyet rolü				-6.55	0.000
Kadın	111	2.17	1.17		
Erkek	111	3.10	0.91		
Erkek cinsiyet rolü				-4.39	0.000
Kadın	111	1.97	0.99		
Erkek	111	2.56	1.03		

Toplumsal cinsiyet rollerini tutumları faktörlerinden, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü cinsiyete göre farklılaşmaktadır ($p < 0.05$). Eşitlikçi cinsiyet rolünde, kadın katılımcıların ortalaması, erkek katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Kadın cinsiyet rolünde, erkek katılımcıların ortalaması, kadın katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Evlilikte cinsiyet rolünde, erkek katılımcıların ortalaması, kadın katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Geleneksel cinsiyet rolünde, erkek katılımcıların ortalaması, kadın katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde

yüksektir. Erkek cinsiyet rolünde, erkek katılımcıların ortalaması, kadın katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 22. Değer Yönelimlerinin Cinsiyete Göre Farklaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Özyönelim				6.14	0.000
Kadın	111	4.51	0.41		
Erkek	111	4.05	0.69		
Uyarılma				5.30	0.000
Kadın	111	4.15	0.79		
Erkek	111	3.62	0.71		
Hazcılık				4.48	0.000
Kadın	111	4.11	0.69		
Erkek	111	3.66	0.79		
Başarı				-3.48	0.001
Kadın	111	3.17	1.14		
Erkek	111	3.62	0.77		
Güç				-2.22	0.028
Kadın	111	2.96	0.98		
Erkek	111	3.23	0.85		
Saygınlık				-0.14	0.886
Kadın	111	3.85	1.06		
Erkek	111	3.86	0.79		
Güvenlik				6.22	0.000
Kadın	111	4.32	0.51		
Erkek	111	3.89	0.52		
Geleneksellik				1.44	0.152
Kadın	111	3.38	1.22		
Erkek	111	3.17	0.94		
Uyma				0.74	0.462
Kadın	111	3.67	0.79		
Erkek	111	3.61	0.52		
Alçakgönüllülük				-0.74	0.458
Kadın	111	3.56	0.95		
Erkek	111	3.63	0.57		
İyilikseverlik				5.04	0.000
Kadın	111	4.62	0.37		
Erkek	111	4.19	0.82		
Evrenselcilik				6.46	0.000
Kadın	111	4.45	0.51		
Erkek	111	3.96	0.62		

Değer yönelimleri faktörlerinden, özyönelim, uyarılma, hazcılık, başarı, güç, güvenlik, iyilikseverlik, evrenselcilik cinsiyete göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Özyönelimde, kadın katılımcıların ortalaması, erkek katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Uyarılmada, kadın katılımcıların ortalaması, erkek katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Hazcılıkta, kadın katılımcıların ortalaması, erkek katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Başarıda, erkek katılımcıların ortalaması, kadın katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Güçte, erkek katılımcıların ortalaması, kadın katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Güvenlikte, kadın katılımcıların ortalaması, erkek katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. İyilikseverlikte, kadın katılımcıların ortalaması, erkek katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Evrenselcilikte, kadın katılımcıların ortalaması, erkek katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 23. Romantizm ve Eş Seçim Tutumlarının Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Beraber yaşama				-4.54	0.000
Kadın	111	2.22	1.24		
Erkek	111	2.99	1.29		
Yalnız ve tek doğru				-5.91	0.000
Kadın	111	2.53	0.68		
Erkek	111	3.07	0.68		
Aşk yeterli				0.55	0.585
Kadın	111	3.32	0.99		
Erkek	111	3.25	0.71		
Çaba göstermeme				0.42	0.672
Kadın	111	3.47	0.85		
Erkek	111	3.43	0.61		
İdealleştirme				-2.81	0.005
Kadın	111	3.01	0.59		
Erkek	111	3.24	0.60		
Zıt kutuplar				-2.43	0.016
Kadın	111	2.80	0.66		
Erkek	111	3.01	0.65		
Tam güven				-1.70	0.090
Kadın	111	3.24	0.76		
Erkek	111	3.41	0.65		

Romantizm ve eş seçim tutumları faktörlerinden, beraber yaşama, yalnız ve tek doğru, idealleştirme ve zıt kutuplar cinsiyete göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Beraber yaşamada, erkek katılımcıların ortalaması, kadın katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Yalnız ve tek doğru, erkek katılımcıların ortalaması, kadın katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. İdealleştirmede, erkek katılımcıların ortalaması, kadın katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Zıt kutuplarda, erkek katılımcıların ortalaması, kadın katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

4.4.2. Yaşa Göre Farklılaşmalar

Tablo 24. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Yaşa Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Eşitlikçi cinsiyet rolü				2.46	.088	
19 yaş ve altı	84	4.36	0.53			
20-22 yaş	72	4.18	0.53			
23 yaş ve üzeri	66	4.17	0.73			
Kadın cinsiyet rolü				22.58	.000	
19 yaş ve altı	84	3.04	0.48			1>3
20-22 yaş	72	3.48	0.63			2>1
23 yaş ve üzeri	66	2.86	0.57			2>3
Evlilikte cinsiyet rolü				28.90	.000	
19 yaş ve altı	84	1.88	0.58			
20-22 yaş	72	2.78	1.28			2>1
23 yaş ve üzeri	66	1.81	0.51			2>3
Geleneksel cinsiyet rolü				10.77	.000	
19 yaş ve altı	84	2.44	1.00			
20-22 yaş	72	3.13	1.10			2>1
23 yaş ve üzeri	66	2.35	1.20			2>3
Erkek cinsiyet rolü				25.12	.000	
19 yaş ve altı	84	1.99	0.83			
20-22 yaş	72	2.92	1.14			2>1
23 yaş ve üzeri	66	1.91	0.86			2>3

Toplumsal cinsiyet rolleri tutumları faktörlerinden, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü yaşa göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Kadın cinsiyet rolünde, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri

katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Evlilikte cinsiyet rolünde, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Geleneksel cinsiyet rolünde, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Erkek cinsiyet rolünde, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 25. Değer Yönelimlerinin Yaşa Göre Farklılaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Özyönelim				7.50	.001	
19 yaş ve altı	84	4.39	0.49			
20-22 yaş	72	4.06	0.64			1>2
23 yaş ve üzeri	66	4.38	0.67			3>2
Uyarılma				9.23	.000	
19 yaş ve altı	84	4.17	0.64			1>2
20-22 yaş	72	3.72	0.70			1>3
23 yaş ve üzeri	66	3.70	0.97			
Hazcılık				8.34	.000	
19 yaş ve altı	84	4.14	0.78			1>2
20-22 yaş	72	3.69	0.50			1>3
23 yaş ve üzeri	66	3.76	0.91			
Başarı				3.97	.020	
19 yaş ve altı	84	3.57	0.91			
20-22 yaş	72	3.44	0.66			1>3
23 yaş ve üzeri	66	3.12	1.32			
Güç				9.09	.000	
19 yaş ve altı	84	3.19	0.92			1>3
20-22 yaş	72	3.33	0.54			2>3
23 yaş ve üzeri	66	2.71	1.13			
Saygınlık				5.64	.004	
19 yaş ve altı	84	3.62	0.86			
20-22 yaş	72	4.11	0.65			2>1
23 yaş ve üzeri	66	3.88	1.19			

Güvenlik				15.14	.000
19 yaş ve altı	84	4.15	0.47		1>2
20-22 yaş	72	3.85	0.45		3>1
23 yaş ve üzeri	66	4.33	0.66		3>2
Geleneksellik				8.48	.000
19 yaş ve altı	84	2.95	1.14		2>1
20-22 yaş	72	3.31	0.80		3>1
23 yaş ve üzeri	66	3.67	1.18		3>2
Uyma				7.84	.001
19 yaş ve altı	84	3.43	0.58		2>1
20-22 yaş	72	3.71	0.54		3>1
23 yaş ve üzeri	66	3.83	0.81		
Alçakgönüllülük				0.27	.765
19 yaş ve altı	84	3.64	0.71		
20-22 yaş	72	3.56	0.60		
23 yaş ve üzeri	66	3.58	1.01		
İyilikseverlik				6.72	.001
19 yaş ve altı	84	4.56	0.50		1>2
20-22 yaş	72	4.18	0.66		3>2
23 yaş ve üzeri	66	4.45	0.82		
Evrenselcilik				4.94	.008
19 yaş ve altı	84	4.11	0.57		3>1
20-22 yaş	72	4.14	0.65		3>2
23 yaş ve üzeri	66	4.40	0.62		

Değer yönelimleri faktörlerinden, özyönelim, uyarılma, hazcılık, başarı, güç, saygınlık, güvenlik, geleneksellik, uyma, iyilikseverlik, evrenselcilik yaşa göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Özyönelimde, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Uyarılmada, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Hazcılıkta, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Başarıda, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Güçte, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 23

yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Saygınlıkta, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Güvenlikte, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Geleneksellikte, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Uymada, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. İyilikseverlikte, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Evrenselcilikte, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalaması, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 26. Romantizm ve Eş Seçim Tutumlarının Yaşa Göre Farklaşmasına İlişkin ANOVA Tablosu

	N	X	SS	F	P	Fark
Beraber yaşama				4.70	.010	
19 yaş ve altı	84	2.77	1.38			1>3
20-22 yaş	72	2.79	1.27			2>3
23 yaş ve üzeri	66	2.19	1.23			
Yalnız ve tek doğru				47.41	.000	
19 yaş ve altı	84	2.79	0.37			1>3
20-22 yaş	72	3.29	0.73			2>1
23 yaş ve üzeri	66	2.27	0.72			2>3
Aşk yeterli				3.44	.034	
19 yaş ve altı	84	3.13	0.76			
20-22 yaş	72	3.49	0.65			2>1
23 yaş ve üzeri	66	3.26	1.11			
Çaba göstermeme				0.38	.682	
19 yaş ve altı	84	3.50	0.49			

20-22 yaş	72	3.44	0.57		
23 yaş ve üzeri	66	3.39	1.09		
İdealleştirme				49.43	.000
19 yaş ve altı	84	3.25	0.29		1>3
20-22 yaş	72	3.44	0.68		2>1
23 yaş ve üzeri	66	2.63	0.48		2>3
Zıt kutuplar				16.98	.000
19 yaş ve altı	84	2.71	0.64		
20-22 yaş	72	3.25	0.63		2>1
23 yaş ve üzeri	66	2.77	0.58		2>3
Tam güven				8.62	.000
19 yaş ve altı	84	3.40	0.62		1>3
20-22 yaş	72	3.50	0.65		2>3
23 yaş ve üzeri	66	3.04	0.81		

Romantizm ve eş seçim tutumları faktörlerinden, beraber yaşama, yalnız ve tek doğru, aşk yeterli, idealleştirme, zıt kutuplar ve tam güven yaşa göre farklılaşmaktadır ($p<0.05$). Beraber yaşamada, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Yalnız ve tek doğrudaki, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Aşk yeterlide, 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. İdealleştirmede, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Zıt kutuplarda, 2022 yaş arası katılımcıların ortalaması, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 20-22 yaş arası katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Tam güvende, 19 yaş ve altı katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. 2022 yaş arası katılımcıların ortalaması, 23 yaş ve üzeri katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

4.4.3. Güncel Bir İlişkiye Sahip Olma Durumuna Göre Farklılaşmalar

Tablo 27. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Tutumlarının Güncel Bir İlişkiye Sahip Olma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Eşitlikçi cinsiyet rolü				0.51	.611
Evet	114	4.26	0.66		
Hayır	108	4.22	0.53		
Kadın cinsiyet rolü				-0.99	.321
Evet	114	3.09	0.60		
Hayır	108	3.17	0.62		
Evlilikte cinsiyet rolü				-1.80	.074
Evet	114	2.04	0.84		
Hayır	108	2.27	1.06		
Geleneksel cinsiyet rolü				-0.75	.453
Evet	114	2.58	1.22		
Hayır	108	2.69	1.06		
Erkek cinsiyet rolü				0.22	.828
Evet	114	2.28	0.93		
Hayır	108	2.25	1.17		

Toplumsal cinsiyet rollerinin tutumları faktörlerinden, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü güncel bir ilişkiye sahip olma durumuna göre farklılaşmamaktadır ($p>0.05$).

Tablo 28. Değer Yönelimlerinin Güncel Bir İlişkiye Sahip Olma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Özyönelim				2.47	.014
Evet	114	4.38	0.60		
Hayır	108	4.18	0.62		
Uyarılma				2.98	.003
Evet	114	4.04	0.77		
Hayır	108	3.72	0.80		
Hazcılık				1.64	.103
Evet	114	3.96	0.74		
Hayır	108	3.80	0.79		
Başarı				2.57	.011
Evet	114	3.56	1.07		
Hayır	108	3.22	0.89		
Güç				0.47	.642
Evet	114	3.12	1.00		
Hayır	108	3.06	0.85		

Saygınlık				1.78	.076
Evet	114	3.96	0.79		
Hayır	108	3.74	1.06		
Güvenlik				5.57	.000
Evet	114	4.30	0.59		
Hayır	108	3.91	0.45		
Geleneksellik				1.00	.316
Evet	114	3.35	1.13		
Hayır	108	3.20	1.05		
Uyma				6.15	.000
Evet	114	3.89	0.69		
Hayır	108	3.38	0.53		
Alçakgönüllülük				2.83	.005
Evet	114	3.74	0.76		
Hayır	108	3.44	0.77		
İyilikseverlik				0.95	.341
Evet	114	4.45	0.71		
Hayır	108	4.36	0.63		
Evrenselcilik				4.61	.000
Evet	114	4.39	0.60		
Hayır	108	4.02	0.59		

Değer yönelimleri faktörlerinden, özyönelim, uyarılma, başarı, güvenlik, uyma, alçakgönüllülük, evrenselcilik güncel bir ilişkiye sahip olma durumuna göre farklılaşmaktadır ($p < 0.05$). Özyönelimde, güncel bir ilişkisi olan katılımcıların ortalaması, güncel bir ilişkisi olmayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Uyarılmada, güncel bir ilişkisi olan katılımcıların ortalaması, güncel bir ilişkisi olmayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Başarıda, güncel bir ilişkisi olan katılımcıların ortalaması, güncel bir ilişkisi olmayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Güvenlikte, güncel bir ilişkisi olan katılımcıların ortalaması, güncel bir ilişkisi olmayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Uymada, güncel bir ilişkisi olan katılımcıların ortalaması, güncel bir ilişkisi olmayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Alçakgönüllülükte, güncel bir ilişkisi olan katılımcıların ortalaması, güncel bir ilişkisi olmayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Evrenselcilikte, güncel bir ilişkisi olan katılımcıların ortalaması, güncel bir ilişkisi olmayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 29. Romantizm ve Eş Seçim Tutumlarının Güncel Bir İlişkiye Sahip Olma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Beraber yaşama				0.23	.815
Evet	114	2.63	1.31		
Hayır	108	2.58	1.34		
Yalnız ve tek doğru				-2.41	.017
Evet	114	2.68	0.82		
Hayır	108	2.92	0.61		
Aşk yeterli				0.10	.919
Evet	114	3.29	1.00		
Hayır	108	3.28	0.68		
Çaba göstermeme				3.88	.000
Evet	114	3.63	0.67		
Hayır	108	3.26	0.76		
İdealleştirme				-1.51	.132
Evet	114	3.07	0.55		
Hayır	108	3.19	0.65		
Zıt kutuplar				1.34	.183
Evet	114	2.96	0.50		
Hayır	108	2.84	0.80		
Tam güven				0.04	.966
Evet	114	3.33	0.75		
Hayır	108	3.32	0.67		

Romantizm ve eş seçim tutumları faktörlerinden, yalnız ve tek doğru ve çaba göstermeme güncel bir ilişkiye sahip olma durumuna göre farklılaşmaktadır ($p < 0.05$). Yalnız ve tek doğru, güncel bir ilişkiye sahip olmayan katılımcıların ortalaması, güncel bir ilişkiye sahip olan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Çaba göstermeme, güncel bir ilişkisi olan katılımcıların ortalaması, güncel bir ilişkisi olmayan katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

4.4.4. Gelecekte Evlilik Düşünme veya Planlamaya Göre Farklılaşmalar

Tablo 30. Toplumsal Cinsiyet Rollerinin Gelecekte Evlilik Düşünme veya Planlama Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Eşitlikçi cinsiyet rolü				4.54	.000
Evet	192	4.33	0.52		
Hayır	30	3.68	0.77		
Kadın cinsiyet rolü				4.33	.000
Evet	192	3.20	0.59		
Hayır	30	2.70	0.56		
Evlilikte cinsiyet rolü				1.55	.122
Evet	192	2.19	0.98		
Hayır	30	1.90	0.75		
Geleneksel cinsiyet rolü				5.24	.000
Evet	192	2.79	1.11		
Hayır	30	1.68	0.86		
Erkek cinsiyet rolü				2.26	.025
Evet	192	2.33	1.03		
Hayır	30	1.87	1.10		

Toplumsal cinsiyet rolleri tutumları faktörlerinden, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü gelecekte evlilik düşünme veya planlama durumuna göre farklılaşmaktadır ($p < 0.05$). Eşitlikçi cinsiyet rolünde, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Kadın cinsiyet rolünde, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Geleneksel cinsiyet rolünde, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Erkek cinsiyet rolünde, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 31. Değer Yönelimlerinin Gelecekte Evlilik Düşünme veya Planlama Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Özyönelim				2.05	.041
Evet	192	4.31	0.59		
Hayır	30	4.07	0.74		
Uyarılma				4.77	.000
Evet	192	3.98	0.74		
Hayır	30	3.27	0.89		
Hazcılık				2.29	.029
Evet	192	3.94	0.73		
Hayır	30	3.53	0.92		
Başarı				3.42	.002
Evet	192	3.51	0.90		
Hayır	30	2.67	1.30		
Güç				4.55	.000
Evet	192	3.24	0.77		
Hayır	30	2.17	1.25		
Saygınlık				8.67	.000
Evet	192	4.04	0.77		
Hayır	30	2.67	1.03		
Güvenlik				4.47	.000
Evet	192	4.17	0.53		
Hayır	30	3.70	0.61		
Geleneksellik				2.25	.026
Evet	192	3.34	1.12		
Hayır	30	2.87	0.79		
Uyma				4.68	.000
Evet	192	3.72	0.65		
Hayır	30	3.13	0.58		
Alçakgönüllülük				2.12	.042
Evet	192	3.66	0.69		
Hayır	30	3.20	1.15		
İyilikseverlik				3.32	.002
Evet	192	4.49	0.57		
Hayır	30	3.87	1.00		
Evrenselcilik				2.19	.036
Evet	192	4.25	0.59		
Hayır	30	3.93	0.76		

Değer yönelimleri faktörlerinden, özyönelim, uyarılma, hazcılık, başarı, güç, saygınlık, güvenlik, geleneksellik, uyma, alçakgönüllülük, iyilikseverlik ve evrenselcilik gelecekte evlilik düşünme veya planlama durumuna göre farklılaşmaktadır ($p < 0.05$). Özyönelimde, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen

katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Uyarılmada, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Hazcılıkta, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Başarıda, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Güçte, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Saygınlıkta, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Güvenlikte, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Geleneksellikte, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Uymada, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Alçakgönüllükte, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. İyilikseverlikte, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Evrenselcilikte, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

Tablo 32. Romantizm ve Eş Seçim Tutumlarının Gelecekte Evlilik Düşünme veya Planlama Durumuna Göre Farklaşmasına İlişkin t-test Tablosu

	N	X	SS	t	P
Beraber yaşama				-4.50	.000
Evet	192	2.45	1.25		
Hayır	30	3.58	1.39		
Yalnız ve tek doğru				1.98	.055
Evet	192	2.84	0.69		
Hayır	30	2.50	0.91		
Aşk yeterli				7.34	.000
Evet	192	3.40	0.85		
Hayır	30	2.57	0.52		
Çaba göstermeme				2.49	.018
Evet	192	3.53	0.57		
Hayır	30	2.93	1.29		
İdealleştirme				5.77	.000
Evet	192	3.21	0.56		
Hayır	30	2.58	0.54		

Zıt kutuplar				1.02	.314
Evet	192	2.93	0.62		
Hayır	30	2.75	0.91		
Tam güven				3.07	.002
Evet	192	3.38	0.69		
Hayır	30	2.96	0.77		

Romantizm ve eş seçim tutumları faktörlerinden, beraber yaşama, aşk yeterli, çaba göstermeme, idealleştirme ve tam güven gelecekte evlilik düşünme veya planlama durumuna göre farklılaşmaktadır ($p < 0.05$). Beraber yaşamada, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Aşk yeterlide, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Çaba göstermemede, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. İdealleştirmede, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir. Tam güvende, evlilik düşünen katılımcıların ortalaması, evlilik düşünmeyen katılımcıların ortalamasından anlamlı şekilde yüksektir.

V. BÖLÜM DEĞERLENDİRME

Çekirdek aile kültürü, bütün dünyada kuşaklar arası uçurumu büyütmemektedir ve klasik kültür, kuşaklara aktarılamamaktadır. Bir yandan ailelerinin, toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin paylaşımı öne çıkaran beklentilerine uygun, diğer yandan modern çağın karı-kocalığa ilişkin iş bölümüne dayalı bir evlilik kurma arasında sıkışıp kalan gençler, çoğu zaman neye göre karar vereceklerinden emin olamamaktadırlar (Ortaylı, 1984). Kendi içindeki çeşitli bölünme ve değişimlere rağmen geleneksel özellikleri ağır basan aile, sahip olduğu değerlerin korunması ile yeni değerlerin benimsenmesi açısından sosyo-kültürel değişimin doğasına uygun çatışmalara konu olabilmektedir (Doğan, 2012). Diğer bir söyleyişle bu kültürel değişim, evlenecek olan gençlerin eş seçme eğilimlerinde geleneksel normatif ölçütlerle, çağdaş değerler arasında gidip gelmesine ve hatta buna bağlı olarak evliliklerinde bir takım değer ve iletişim çatışmaları yaşamalarına da zemin oluşturabilmektedir.

Eş seçimi ile ilgili yapılan bazı araştırmalar, insanın evrimleşme sürecinde, ailelerin tercihlerinin çocuklara aktararak, onların eş seçme tercihleri üzerinde önemli etkileri olduğunu ortaya koymaktadır (Apostolou, 2007a). Hatta bu etki, erkeklerden daha çok, kızların eş tercihi davranışlarını denetlemeye dayalı olarak gözlenmektedir (Beckerman, 2000; Perilloux, Fleischman ve Buss, 2008). Bu noktadan hareketle hazırlanan çalışmada üniversite öğrencilerinin eş seçim kriterleri üzerinde toplumsal cinsiyet rollerinin ve değer yönelimlerinin etkisi araştırılmıştır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre eş seçim kriterlerinden beraber yaşama üzerinde, toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi cinsiyet rolü ve evlilikte cinsiyet rolünün pozitif, geleneksel cinsiyet rolünün negatif tahminleyiciliği olduğu görülmüştür. Bununla birlikte eş seçim kriterlerinden yalnız ve tek doğru üzerinde toplumsal cinsiyet rollerinden sadece evlilikte cinsiyet rolünün pozitif etkisi mevcuttur. Diğer taraftan eş seçim kriterlerinden aşkın yeterli olduğu etmeni üzerinde, toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolünün pozitif, kadın cinsiyet rolünün negatif etkisi; çaba göstermeme üzerinde, toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolünün pozitif, evlilikte cinsiyet

rolünün ise negatif etkisinin olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte eş seçim kriterlerinden idealleştirme üzerinde, toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolünün pozitif; zıt kutuplar üzerinde, toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolünün pozitif, geleneksel cinsiyet rolünün negatif; tam güven üzerinde, toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolünün pozitif etkiler hesaplanmıştır. Bu bulgulara göre toplumsal cinsiyet rollerinin eş seçimi üzerinde önemli bir etkisinin olduğu savunulabilir. Özellikle Türk toplumu gibi din ve geleneksellik üzerine şekillenen toplumlarda, cinsiyetlere yüklenen rolün önemi dikkat çekmektedir. Genel olarak bu tür toplumların üyelerinden erkekler anneleri gibi bir eş ararken, kadınlar da babaları gibi bir eş tercih etmektedir (Yılmaz ve arkadaşları, 2009). Aileler, daha çok geleneksel aile yapısını öne çıkaran toplumsal cinsiyet rollerine dayalı bir paylaşım biçimlenmiş aile özlemini dile getirirken, gençler, özellikle de kızlar cinsler arasındaki rollerin çağdaş ölçütlere dayalı dağılımına uygun bir evlilik kurmak istemektedir ve bu yönde daha seçici davranmaktadırlar (Bacanlı, 2001; Yıldırım, 2007; Keklik, 2011).

Araştırmamızın bir diğer bulgusuna göre, eş seçim kriterlerinden beraber yaşam üzerinde, değer yönelimlerinden hazcılık, başarı, alçakgönüllülük ve evrensellik pozitif, güç, güvenlik, geleneksellik, uyma ve iyilikseverliğin negatif etkisi; yalnız ve tek doğru üzerinde, başarı, geleneksellik, alçakgönüllülük, iyilikseverlik ve evrenselciliğin pozitif, özyönelim, güvenlik, uymanın negatif etkisi; aşk yeterli üzerinde, hazcılık, başarı, saygınlık, geleneksellik, alçakgönüllülüğün pozitif, başarı, güvenlik, evrenselciliğinin negatif etkisi bulunmuştur. Bununla birlikte eş seçim kriterlerinden çaba göstermeme üzerinde, uyarılma, başarı, geleneksellik ve alçakgönüllülüğün pozitif, hazcılık ve iyilikseverliğin negatif; idealleştirme üzerinde, hazcılık, başarı, iyilikseverlik ve alçakgönüllülüğün pozitif, özyönelim ve uymanın negatif etkisi mevcuttur. Diğer bir bulgumuza göre ise eş seçim kriterlerinden zıt kutuplar üzerinde, özyönelim, saygınlık, geleneksellik, alçakgönüllülük ve evrenselcilik pozitif, güvenlik, uyma ve iyilikseverliğin negatif; tam güven üzerinde, uyarılma, hazcılık, saygınlık ve alçakgönüllülüğün pozitif, özyönelim ve güvenliğin negatif etkisi olduğu görülmüştür. Bu bulgular kişilerin eş seçiminde toplumsal değerleri dikkate

aldığını göstermektedir. Toplumsal cinsiyet rollerinin etkisinde de bahsedildiği üzere tümüyle toplumsal kalıpların aile yaşantısını şekillendirdiği Türk toplumu gibi kapalı iklime sahip oryantalist kültürlerin üyelerinin, aile kurumunu oluştururken de sahip olduğu değerlere sahip kalması beklenen bir durumdur. Hamarta ve diğerlerinin (2015) 554 evli yetişkinden oluşan örnekleme yaptıkları çalışmanın bulgularının bizim bulgularımızı desteklediği görülmüştür. Araştırmacılar, Schwartz Değerler Listesi, Evlilikte Öz-yetkinlik Ölçeği ve Evlilik Yaşamı Ölçeği kullanarak yaptıkları araştırmada evlilik yaşamından duyulan tatmininin, güç, uyarılma, yardımseverlik ve güven değerleri ile pozitif yönde anlamlı ilişkisi olduğunu bulmuşlardır. Ayrıca başarı, hazcılık, uyarılma, evrensellik, geleneksellik, uyum değerlerinin evlilik yaşamından duyulan tatmini tahminlediği görülmüştür.

Araştırmamızın bir diğer bulgusuna göre toplumsal cinsiyet rollerinin tamamı (eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü) cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Eşitlikçi cinsiyet rolünün kadınlar tarafından daha çok benimsendiği, diğer toplumsal rollerin ise erkekler tarafından daha çok benimsendiği görülmüştür. Bu bulguya benzer şekilde Yalçın, Kılıçoğlu ve Acar, (2017) 317 lisans öğrencisi ile toplumsal cinsiyet üzerine yaptıkları araştırma sonuçlarına göre toplumsal cinsiyet üzerine düşünceler, cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Başçı ve Giray'ın (2016) 3403 kişiyle yaptıkları toplumsal cinsiyete yönelik tutum ölçümü çalışması sonuçlarına göre toplumsal cinsiyet rolleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Her iki araştırmacı grubunun bulguları bizim bulgularımızı desteklemektedir. Bu bulgular araştırmamızın bulguların literatür ile paralel olduğunu göstermektedir.

Araştırmamızdan elde ettiğimiz bir diğer bulguya göre değer yönelimlerinden özyönelim, uyarılma, hazcılık, başarı, güç, güvenlik, iyilikseverlik ve evrenselcilik cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Özyönelim, Uyarılma, Hazcılık, Güvenlik, İyilikseverlik ve Evrenselcilik değerlerini benimsemeye kadınlar daha öndedir. Başarı ve güç değerlerini benimsemeye ise erkekler daha öndedir. Bununla birlikte romantizm ve eş seçim tutumlarından beraber yaşama, yalnız ve tek doğru, idealleştirme ve zıt kutuplar cinsiyete göre farklılaşmaktadır. Tüm bu sayılan tutumları benimsemeye

erkekler daha öndedir. Yalçın, Kılıçoğlu ve Acar, (2017) 317 lisans öğrencisi ile evliliğe yönelik tutumların cinsiyet ile ilişkisi üzerine yaptıkları araştırma sonuçlarına göre evliliğe yönelik tutumlar cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. Araştırmacılar, bulgularımızı doğrulamaktadır.

Yaşa göre toplumsal cinsiyet rolleri tutumlarına ilişkin yaptığımız analizlerde toplumsal cinsiyet rollerinden Kadın cinsiyet rolü, Evlilikte cinsiyet rolü, Geleneksel cinsiyet rolü ve Erkek cinsiyet rolü yaşa göre farklılaşmaktadır. Kadın cinsiyet rolü, Evlilikte cinsiyet rolü, Geleneksel cinsiyet rolü ve Erkek cinsiyet rolünü benimsemede 20-22 yaş aralığındakilerin daha genç ve daha yaşlı gruplara göre önde olduğu görülmektedir. Özmete, Zubaroglu ve Yanardağ (2016) 780 kişiyle toplumsal cinsiyet rolleri üzerine yaptıkları araştırma sonuçlarına göre kadın cinsiyet rolü yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır. 25 yaş ve altındaki genç grupta kadın cinsiyet rolü skorları diğer yaş gruplarından anlamlı bir şekilde yüksek görülmüştür.

Bir diğer bulgumuza göre değer yönelimlerinden özyönelim, uyarılma, hazcılık, başarı, güç, saygınlık, güvenlik, geleneksellik, uyma ve iyilikseverlik yaşa göre farklılaşmaktadır. Uyarılma, Hazcılık, Başarı ve Güç değerleri 19 yaş ve altı gruptakilerde diğer iki yaşlı gruba göre daha güçlüdür. Güvenlik, Geleneksellik, Uyma ve Evrenselcilik değerleri ise 23 yaş ve üzeri gruptakilerde diğer iki genç gruba göre daha güçlüdür. Farklı yaşlarda farklı değerlerin belirginleştiği göze çarpmaktadır. Dilmaç ve arkadaşları (2008) tarafından öğretmen adayları üzerinde yapılan araştırmada da çalışmamıza paralel sonuçlar elde edilmiştir. Diğer taraftan romantizm ve eş seçim tutumlarından beraber yaşama, yalnız ve tek doğru, aşk yeterli, idealleştirme, zıt kutuplar ve tam güven tutumları yaşa göre farklılaşmaktadır. Beraber yaşama ve tam güven tutumlarında genç gruplar yaşlı gruptan daha belirgin tutumlara sahiptir. Yalnız ve tek doğru, İdealleştirme ve Zıt kutuplar tutumları ise orta yaş grubunda daha belirgin görülmektedir. Her ne kadar seçilen örneklem benzer yaş faktörlerine ve dolayısıyla benzer özelliklere sahip olarak görünse de, yaş ile birlikte değişen hayata karşı tutumların etkisi bulgularımızda görülmektedir. Yaşın ilerlemesi ile birlikte daha çok çekirdek aile profiline uygun tercihlerin yapıldığı belirlenmiştir. Güngör ve arkadaşları (2016) tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuçlar elde edilmiştir.

Araştırma bulgularımıza göre toplumsal cinsiyet rolleri güncel bir ilişki sahibi olup olmamaya göre anlamlı farklılık göstermemektedir. Bununla birlikte değer yönelimlerinden özyönelim, uyarılma, başarı, güvenlik, uyma, alçakgönüllülük ve evrenselcilik güncel bir ilişki sahibi olup olmamaya göre anlamlı farklılık göstermektedir. Güncel bir ilişki sahibi olanların değer yönelimlerinin hepsinde daha belirgin oldukları görülmüştür. Ayrıca romantizm ve eş seçim tutumlarından yalnız ve tek doğru ile çaba göstermeme tutumları güncel bir ilişki sahibi olup olmamaya göre anlamlı farklılık göstermektedir. Yalnız ve tek doğru tutumunda güncel ilişki sahibi olmayanlar daha öndedir. Çaba göstermemede ise güncel ilişki sahibi olanlar daha öndedir. Ekşi, Özgen ve Kardaş (2017), evlenmemiş kişilerin duygusal ilişki tercihleri üzerinde eş seçim kararları, mükemmeli tutumları ve değer seçimlerinin etkisini incelemişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre katılımcıların duygusal ilişki içerisinde olup olmamaları üzerinde eş seçim stratejilerinden aile kurumu ve güven ile fiziksel özellik değişkeni etkilidir. Duygusal içinde olup olmamaları ayrıca değer seçimlerinden yeniliğe açıklık ve özaşkınlık değerlerinden etkilenmektedir. Araştırmacıların bağımlı ve bağımsız değişkenleri bizim araştırmamızdan farklı olmakla birlikte bizim bulgularımızla örtüşmektedir.

Araştırmamızın bir diğer bulgusuna göre toplumsal cinsiyet rollerinden eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet ve evlilikte cinsiyet rolü gelecekte evlilik düşünme veya planlama durumuna göre yaşa göre farklılaşmaktadır. Farklılık görülen bu rollerin hepsinde evlilik planı olanlar daha öndedir. Bu bulgunun ortaya çıkmasında evlilik arzusunun toplum yapımız tarafından şekillendirilen bir olgu olması ve bu olgunun toplumsal cinsiyet rollerinin gereklilikleri ile kesişim göstermesi olduğu söylenebilir. Bununla birlikte tüm değer yönelimlerinin de evlilik planı yapma durumuna göre farklılaşması ilgili görüşümüzü doğrulamaktadır. Evlilik planları yapanların tüm değer yönelimlerinde yapmayanlardan daha önde olduğu görülmüştür.

VI. BÖLÜM SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen bulgular aşağıda listelenmiştir.

1. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ve değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden beraber yaşama faktörü üzerinde anlamlı etkisi vardır.
2. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ve değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden yalnız ve tek doğru faktörü üzerinde anlamlı etkisi vardır.
3. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ve değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden aşk yeterli faktörü üzerinde anlamlı etkisi vardır.
4. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ve değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden çaba göstermeme faktörü üzerinde anlamlı etkisi vardır.
5. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ve değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden idealleştirme faktörü üzerinde anlamlı etkisi vardır.
6. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ve değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden zıt kutuplar faktörü üzerinde anlamlı etkisi vardır.
7. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumu ve değer yönelimlerinin eş seçim kriterlerinden tam güven faktörü üzerinde anlamlı etkisi vardır.
8. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumun tüm faktörleri ile birlikte değer yönelimleri faktörlerinden, özyönelim, uyarılma, hazcılık, başarı, güç, güvenlik, iyilikseverlik, evrenselcilik ve romantizm ve eş seçim tutumları faktörlerinden, beraber yaşama, yalnız ve tek doğru, idealleştirme ve zıt kutuplar cinsiyete göre farklılaşmaktadır.
9. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumları faktörlerinden, kadın cinsiyet rolü, evlilikte cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü yaşa göre farklılaşmaktadır.
10. Değer yönelimleri faktörlerinden, özyönelim, uyarılma, hazcılık, başarı, güç, saygınlık, güvenlik, geleneksellik, uyma, iyilikseverlik, evrenselcilik yaşa göre farklılaşmaktadır.
11. Romantizm ve eş seçim tutumları faktörlerinden, beraber yaşama, yalnız ve tek doğru, aşk yeterli, idealleştirme, zıt kutuplar ve tam güven yaşa göre farklılaşmaktadır.

12. Değer yönelimleri faktörlerinden, özyönelim, uyarılma, başarı, güvenlik, uyma, alçakgönüllülük, evrenselcilik güncel bir ilişkiye sahip olma durumuna göre farklılaşmaktadır.
13. Romantizm ve eş seçim tutumları faktörlerinden, yalnız ve tek doğru ve çaba göstermeme güncel bir ilişkiye sahip olma durumuna göre farklılaşmaktadır.
14. Toplumsal cinsiyet rolleri tutumları faktörlerinden, eşitlikçi cinsiyet rolü, kadın cinsiyet rolü, geleneksel cinsiyet rolü ve erkek cinsiyet rolü gelecekte evlilik düşünme veya planlama durumuna göre farklılaşmaktadır.
15. Değer yönelimlerinin tüm faktörleri cinsiyete göre farklılaşmaktadır.
16. Romantizm ve eş seçim tutumları faktörlerinden, beraber yaşama, aşk yeterli, çaba göstermeme, idealleştirme ve tam güven gelecekte evlilik düşünme veya planlama durumuna göre farklılaşmaktadır.

Araştırma bulgularına dayanarak aşağıdaki öneriler getirilmiştir:

1. Yapılan çalışmada toplumsal cinsiyet rolleri ve değer yönelimlerinin, eş seçim kriterleri üzerinde oldukça yüksek etkisinin olduğu görülmüştür. Bu bulgu dikkate alındığında eş ya da partner seçimlerinde doğru adımlar atabilmek adına özellikle genç kuşağa değerlerin doğru bir şekilde aktarılması ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin bilgilendirme çalışmasının yapılması için çeşitli eğitim faaliyetlerinin düzenlenmesi önerilmektedir.
2. Araştırma Üsküdar Üniversitesi'nde eğitim görmekte olan 222 öğrenci ile sınırlandırılmıştır. Bundan sonraki araştırmalarda farklı okullarda eğitim gören öğrencilerden oluşan daha büyük örneklemeler ile çalışmalar yapılması önerilmektedir.
3. Sonraki araştırmalarda öğrenci örnekleminde ziyade toplumun farklı kesimlerinden farklı eğitim düzeylerinden katılımcı seçimi yapılabilir. Bu sayede daha genellenebilir sonuçlar elde edilecektir.
4. Yapılacak araştırmalarda eş seçim kriterlerinin toplum kriterleri ile ilişkisini değerlendirmek üzere çok kültürlü çalışmalar düzenlenebilir. Bunun için Türkiye'ye eğitime gelen yabancı öğrenciler ile Türk öğrenciler arasında bir karşılaştırma çalışmasının yapılması düşünülebilir.

5. Eş seçim kriterlerinde etkili olduğu düşünölen kişilik özellikleri, psikopatoloji ve anne baba tutumları gibi diğer unsurlar da sonraki çalışmalara konu edilebilir.

KAYNAKÇA

- Akbaba-Altun, S. (2003). Eğitim Yönetimi ve Değerler. Değerler Eğitimi Dergisi, 1, 7-18.
- Akbaş, G. (2010). Avrupa Birliği toplumsal cinsiyet eşitliği stratejisi. TC. Başbakanlık Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (AB Bakanlığı), Ankara.
- Akbaş, O. (2004). Türk Milli Eğitim Sisteminin Duyuşsal Amaçlarının İlköğretim İkinci Kademedeki Gerçekleşme Derecesinin Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akın, A., Demirel, S., 2003. Toplumsal cinsiyet kavramı ve sağlığa etkileri. Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi Halk Sağlığı Özel Eki, 25(4), 73-83.
- Aktan, D. Turan, S. (2008). Okul Hayatında Var Olan ve Olması Düşünülen Sosyal Değerler. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 6(2):227-259.
- Aktepe, V. ve Yel, S. (2009). İlköğretim Öğretmenlerinin Değer Yargılarının Betimlenmesi: Kırşehir İli Örneği. Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 7(3):607- 622.
- Arıcı, F. (2011). Üniversite öğrencilerinde toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin algılar ve psikolojik iyi oluş. Yayımlanmamış Yüksek lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arslan, Z. (2006). Öğretmenlerde Dindarlık, Değerler ve is Doyumu Üzerine Bir Araştırma. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Atay, S. (2003). Türk Yönetici Adaylarının, Siyasal ve Dini Tercihleri ile Yaşam Değerleri Arasındaki İlişki. Değerler Eğitimi Dergisi, 1(3):87- 120.
- Aydın, M. (2003). Gençliğin Değer Algısı: Konya Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi, 1(3): 121-144.
- Aydın, M. (2011). Değerler, İşlevleri ve Ahlak. Eğitime Bakış Dergisi, 7(19):39-45.

- Baloğlu, M. & Balgalmıs, E. (2005). İlköğretim ve Ortaöğretim Yöneticilerinin Öz-Değerlerinin Betimlenmesi. Değerler Eğitimi Dergisi, 3(10): 19-31.
- Başaran, F. (1993). Üniversite Eğitim Süresi İçinde Öğrencilerin Değer Tercih Sıralamalarında Değişme. VII. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Türk Psikologlar Derneği Yayın, 2, 49-58.
- Başçı, B., & Giray, S, (2016). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutunlarının çok değişkenli istatistiksel tekniklerle analizi. Journal of Life Economics Dergisi.
- Baysal, A.C., (1981). Sosyal Psikolojide Tutumlar, İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi Dergisi, ss. 121-123
- Buss, D. M., ve Schmitt, D. P., (1993). Sexual strategies theory: An evolutionary perspective on human mating. Psychological Review, 100, ss.204-232.
- Buss, D.M., (1999). Evolutionary psychology: The new science of the mind, Allyn and Baconi, , Boston, 497s.
- Çınar, E. K. (2013). Ortaokul Türkçe ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Denizli.
- Damarlı, Ö. (2006). Ergenlerde toplumsal cinsiyet rolleri, bağlanma stilleri ve benlik kavramı arasındaki ilişkiler. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dilmaç, B. (1999). İlköğretim Öğrencilerine İnsani Değerler Eğitimi Verilmesi ve Ahlaki Olgunluk Ölçeği İle Sınanması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Dilmaç, B. (2007). Bir Grup Fen Lisesi Öğrencisine Verilen İnsani Değerler Eğitiminin İnsani Değerler Ölçeği İle Sınanması(Yayınlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Dilmaç, B., Bozgeyikli, H., & Çıkılı, Y. (2008). Öğretmen adaylarının değer algılarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(16), 69-91.
- Eagly, A. H., ve Wood, W., (1999). The origins of sex differences in human behavior: Evolved dispositions versus social roles. *American Psychologist*, 54(6),ss.408423
- Efe, E. (2013). Üniversite öğrencilerinin eş seçme eğilimleri. Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi.
- Ekşi, Özgen Ve Kardaş (2017), Eş Seçimi, Mükemmeliyetçilik Ve Değerlerin Evlenmemiş Bireylerin Duygusal İlişki Tercihlerine Etkisi, Finans Ekonomi Ve Sosyal Araştırmalar Dergisi Cilt : 2 Sayı :2.
- Erdem, A.R. (2003). Üniversite Kültüründe Önemli Bir Unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1, 4-10.
- Ersoy, S. (2006). İlköğretim Okullarında Yönetici ve Öğretmenler Arasındaki İletişim Sorunları (Van ili örneği). Yayınlanmamış Yüksek lisans Tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Erzeybek, B. (2015). Anne babaların çocuklarını yetiştirirken benimsedikleri toplumsal cinsiyet rolleri tutumları. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Fırat, N. (2007). Okul Kültürü Ve Öğretmenlerin Değer Sistemleri (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Güldü, Ö. & Ersoy Kart, M. (2009). Toplumsal cinsiyet rolleri ve siyasal tutumlar: Sosyal psikolojik bir değerlendirme. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 64(3), 97-116.
- Gümüsoğlu, F. (2014). Ders kitaplarında toplumsal cinsiyet. *Toplum ve Demokrasi Dergisi*, 2(4).

- Güngör, E. (2000). Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar. 3.Baskı, Ötüken Yayınları, İstanbul.
- Güngör, H. C., Yılmaz, M., ve Çelik, B.S., (2011). Romantizm ve Eş Seçim Tutum Ölçeğinin Uyarlanması Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 4(36), ss. 180-190.
- Hamarta, Erdal & Deniz, Metin & Dilmaç, Bülent & Arslan, Coşkun. (2015). A study on marital relationship and marital life satisfaction with regard to values of marital couples Evlilik içi ilişki ile evlilikteki yaşam doyumunun evli çiftlerin değerleri açısından incelenmesi. International Journal of Human Sciences. 12. 55.
- Kalan, Ö. G. (2010). Reklamda çocuğun toplumsal cinsiyet teorisi bağlamında konumlandırıldı: Kinder reklam filmleri üzerine bir inceleme. İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Hakemli Dergisi, 1(38), 75-89.
- Kasapkara, A., ve Kasapkara, B., (2013). 20-30 Yaş Grubu Bekar Erkeklerin Eş Seçimine Yönelik Tutumları Ve Eşten Beklentilerinin Bazı Demografik Değişkenler Açısından İncelenmesi, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi,7 (34),ss.792800
- Kaya, M., (2002). Cinsiyetleri Farklı Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçimi Tercihlerine Göre Denetim Odakları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kaymak, Ö. (2011). Yoksulluğun toplumsal cinsiyet bağlamında incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Köklü, N., (1995). Tutumların Ölçülmesi ve Likert Tipi Ölçeklerde Kullanılan Seçenekler, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 28,(2),ss.8183
- Kulik, L. (2002). The impact of social background on gender-role ideology: Parents versus childrens attitudes. Journal of Family Issues, 23(1), 53-73.

- Larson, J. H., (2000). Should we stay together?, Jossey-Bass A Willey Company, San Francisco, 208s.
- Maya, İ. (2013). Türk eğitim sistemindeki cinsiyet eşitsizliklerinin AB ülkeleri ile karşılaştırılması. Eğitim ve Bilim, 35(168).
- Morris, C.G., 2013. Psikolojiyi Anlamak, Çev; Ayvaşık, B ve Sayıl, M., Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 831 s.
- Nazlı, S., (2014). Aile Danışmanlığı, Anı Yayıncılık, Ankara, 536s.
- Öcal Yüceol, S. E. (2016). Toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumlar ile ilişki doyumu ve romantik ilişkilerde akılcı olmayan inançlar arasındaki ilişkiler. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul Bilim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ökten, Ş. (2009). Toplumsal cinsiyet ve iktidar: Güneydoğu Anadolu Bölgesinin toplumsal cinsiyet düzeni Gender and power: The system of gender in Southeastern Anatolia.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. Değerler Eğitimi Dergisi, 1 (3):217 239.
- Özgüven, İ. E., (2014). Evlilik ve Aile Terapisi, Nobel Yayınları, Ankara, 358s.
- Özkan, B., & Gündoğdu, A. E. (2011). Toplumsal cinsiyet bağlamında türkçede atasözleri ve deyimler. Electronic Turkish Studies, 6(3).
- Özkul, S. A. (2007). Yaşam Ve Çalışma Değerlerini Etkileyen Faktörler Sü Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Özmete, E. & Zubaroğlu Yanardağ, M. (2016). Erkeklerin bakış açısıyla toplumsal cinsiyet rolleri: kadın ve erkek olmanın değeri. Türkiye sosyal araştırmalar dergisi.

- Özmete, E. (2007). İş Yaşamında Değerler. Kedim Yayıncılık, İstanbul.
- Poyraz, H.(2007). Değerlerin Kuruluşu ve Yapısı. Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. Ed. Recep Kaymakcan, Seyfi Kenan, Hayati Hökelekli, Z. Şeyma Arslan, Mahmut Zengin. Değerler Eğitimi Dergisi, 4, 81- 89.
- Sağnak, M. (2003). İlköğretim Okullarında Görevli Yönetici Ve Öğretmenlerin Örgütsel Değerlere İlişkin Algıları İle Kişisel Değerleri Arasındaki Uyum Düzeyleri. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Sağnak, M. (2004). Örgütlerde Değerler Yönünden Birey-Örgüt Uyumuna ve Sonuçları. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi, 10(37):72-95.
- Santrock, J.W., (2014). Yaşam Boyu Gelişim, Çev;Yüksel.G, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 652s.
- Sarı, E. (2005). Öğretmen Adaylarının Değer Tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi, 3(10):73-88.
- Sezgin, F. (2006). İlköğretim Okulu Öğretmenlerinin Birey-Örgüt Değer Uyumuna İlişkin Algıları. Kuram Ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi, 48, 557-583.
- Tekeli, E. (2011). Toplumsal cinsiyet çerçevesinde kadın mağduriyeti. Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Tezcan, M. (1987). Kültür ve Kişilik. Bilim Yayınları, Ankara.
- Ulusoy, K. (2007). Lise Tarih Programında Yer Alan Geleneksel Ve Demokratik Değerlere Yönelik Öğrenci Tutumlarının Ve Görüşlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tarih Öğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.
- Yalçın, H., Arslan Kılıçoğlu, E. & Acar, A. (2017). Gençlerin evlilik ve toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin tutumları. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi No:52

- Yapıcı, A. ve Zengin, Z. S. (2003). İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Değer Tercih Sıralamaları Üzerine Psikolojik Bir Araştırma: Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Örneği. Değerler Eğitimi Dergisi, 1(4):173-206.
- Yavuzer, H., (2010). Evlilik Okulu, Remzi Kitapevi, İstanbul, 320s.
- Yazıcı, K. (2006). Değerler Eğitimine Genel Bir Bakış. Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi, 19, 499-522.
- Yıldırım, İ., (2007). Üniversite Öğrencilerinin Eş Seçme Kriterleri, Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi, 3(27) , ss.15-26
- Yılmaz, D. V., Zeyneloğlu, S., Kocaöz, S., Kısa, S., Taşkın, L., & Eroğlu, K. (2009). Üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rollerine ilişkin görüşleri. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6(1), 775-792.
- Yılmazçoban, A. M., (2011). Evlilikte Çiftleri Etkileyen Unsurlar ve Arkadaşlık İlkeleri Yalova Sosyal Bilimler Dergisi, (1),ss.178-95.
- Yogev, Ş. P. (2006). Ergenlerde Toplumsal Cinsiyetin Kazanılması Aile, Okul ve Arkadaş Etkisi., Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

EKLER

ÖZGEÇMİŞ

